

**ANNELERİN ÇOCUKLARIYLA OLAN İLİŞKİLERİNİN
ÇOCUKLARININ DEĞER KAZANIMINA ETKİSİNİN
İNCELENMESİ**

Havva ÖTGÜR

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ARALIK, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 24 (yirmi dört) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Havva
Soyadı : ÖTGÜR
Bölümü : Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı
İmza :
Teslim Tarihi : 04/12/2019

TEZİN

Türkçe Adı: Annelerin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Çocuklarının Değer Kazanımına Etkisinin İncelenmesi

İngilizce Adı: The Relationship of Mothers With Children And Investigation of Value Gain in the Children

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Havva Ötgür

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Havva Ötgür tarafından hazırlanan “Annelerin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Çocuklarının Değer Kazanımına Etkisinin İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Temel Eğitim Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Gülhan GÜVEN

Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Prof. Dr. Fatma ALİSİNANOĞLU

Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı,

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Gökhan DUMAN

Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 16/12/2019

Bu tezin Temel Eğitim Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü

.....

Bana olan inancıyla her zaman yanımda olanlara...

TEŞEKKÜR

Araştırma dönemim boyunca bana gösterdiği ilgi ve sabırla, akademik rehberliğini esirgemeyen, sözleriyle beni cesaretlendiren, azmi, çalışkanlığı, anlayışı ve yürekliliğiyle bana model olan değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Gülhan GÜVEN' e en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmamda veri toplama aracı olarak kullandığım “Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği” için Prof. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN' e , “Okul Öncesi Değerler Ölçeği” için Prof. Dr. Nadir ÇELİKÖZ' e, verdikleri izinler için; ölçeklerimi uygulamamda yardımcı olan okul yöneticileri, öğretmenler ve ailelere de değerli vakitlerini ayırdıkları için çok ama çok teşekkür ederim. Her türlü desteği için Arş. Gör. Zeynep Nur Aydın'a ve ders dönemimden savunma gününe kadar büyük bir özveriyle yaptığı tüm yardım ve motivasyonları için Doç. Dr. Gökhan DUMAN' a şükranlarımı sunuyorum. Tezime sunduğu görüşleri için Prof. Dr. Fatma ALİSİNANOĞLU' na saygılarımı sunuyorum.

Hayatımda bana en fazla bir telefon kadar uzak olan tüm dostlarıma; varlıkları ve bana olan inançları için sonsuz teşekkürler.

Yaşantım boyunca her zaman beni yüreklendiren, maddi manevi her zaman yanımda olan, desteklerini her an hissettiğim, sevgilerinden bir an bile şüphe etmediğim; Anneme, Babama ve yaşadığım her zorlukta kardeşim o olduğu için bir kez daha şükrettiğim Kardeşime, benim ailem oldukları için bir kez daha yürekten teşekkür ederim.

Araştırmamın uygulama sürecinde ve tez yazım sürecinde benimle birlikte bu dönemi sabır ve anlayışla yaşayan; beni her zaman destekleyen ve motive eden, bu zorlu süreçte yanımda olan ve sevgisini tüm kalbiyle hissettiren Eşime teşekkür ederim.

**ANNELERİN ÇOCUKLARIYLA OLAN İLİŞKİLERİNİN
ÇOCUKLARININ DEĞER KAZANIMINA ETKİSİNİN
İNCELENMESİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

**Havva ÖTGÜR
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Aralık, 2019**

ÖZ

Bu çalışma anne çocuk ilişkisi ile çocukta değer kazanımını incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2017-2018 eğitim öğretim yılında Afyonkarahisar ilinde merkez ve merkeze bağlı kasabalarda bulunan ilk ve ortaokul bünyesinde anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocukların 662 anneleri oluşturmuştur. Araştırmada ebeveynlerin ve çocukların demografik özelliklerini belirleyebilmek için araştırmacı tarafından geliştirilen, “Genel Bilgi Formu”; Anne çocuk arasındaki ilişkiyi ölçebilmek için “Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği” ve Çocukta değer kazanımını belirleyebilmek için “Okul Öncesi Değerler Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada ölçek formlarından elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 18.0 (Statistical Package for the Social Sciences) programından yararlanılmıştır. Yapılan bütün analizlerde anlamlılık düzeyi $p \leq 0,05$ olarak alınmıştır. Araştırmada belirtilen problemlerin çözümlenmesi amacıyla öncelikle veri toplama araçlarından elde edilen verilere ilişkin betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Sonrasında araştırmanın alt problemleri doğrultusunda verilerin çözümlenmesi gerçekleştirilmiştir. Çözümleme sürecinde ilk olarak varyansların homojen olup olmadığı Levene testi ile test edilmiştir. Varyanslar homojen ise parametrik, homojen değil ise non-parametrik testlerle hesaplamalar yapılmıştır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda ölçekten alınan toplam

puanların bağımsız değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla parametrik tekniklerden bağımsız örneklemeler için t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Analizler sonucunda anlamlı farklılığın ortaya çıkması durumunda, farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için varyansların homojenliği kontrol edilmiş, homojenlik neticesinde de çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; çocukta değer kazanımı ölçeğinde, cinsiyet değişkeni sorumluluk alt boyutunda, kız çocuklarının lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ebeveyn çocuk ilişki ölçeğinde doğum tarihi değişkeni olumlu ilişki alt boyutunda 2012 doğumluların lehine bir farklılık elde edilmiştir. Ayrıca çocukta değer kazanımı ölçeğinde; genel puan ortalamalarının çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada şu önerilerde bulunulmuştur. Yapılacak farklı çalışmalarda hem anne hem de baba ya ölçekler uygulanarak okul öncesi dönem çocuklarının hem anne hem de babasıyla olan ilişkisi ve çocuğunun değer kazanımında hem anne hem de babasının görüşleri neticesinde bir sonuçla inceleme yapılabilir. Bu çalışmada çocukların değer düzeylerini belirlemek amacıyla ölçeğin yalnızca aile formuna yer verilmiştir. Yapılacak farklı araştırmalarda ölçeğin öğretmen ve çocuk formları da kullanılarak derin incelemelerde bulunulabilir.

Anahtar Kelimeler : Anne-çocuk ilişkisi, Değerler eğitimi
Sayfa Adedi : xv +135
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Gülhan GÜVEN

**THE RELATIONSHIP OF MOTHERS WITH CHILDREN AND
INVESTIGATION OF VALUE GAIN IN THE CHILDREN**

Master's Thesis

Havva ÖTGÜR

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCE

December, 2019

ABSTRACT

This study was conducted to investigate mother-child relationship and value gain of child. The sample of the study consisted of 662 mothers of 5-6 years old children who attend kindergarten in primary and secondary schools in central and sub-districts in Afyonkarahisar province in 2017-2018 academic year. In the research; “General Information Form”, which was developed by the researcher in order to determine the demographic characteristics of parents and children, was used; “Child Parental Relationship Scale” was used to measure the mother-child relationship and “Preschool Values Scale” was used to determine the value gain of the child. SPSS 18.0 (Statistical Package for the Social Sciences) program was used to evaluate the data obtained from the scale forms. Significance level was taken as $p \leq 0,05$ in all analyzes. In order to solve the problems mentioned in the research, descriptive statistics related to the data obtained from data collection tools were calculated. Then, the data were analyzed in accordance with the sub-problems of the research. Levene test was used to test the homogeneity of the variances. If variances were homogeneous, parametric test were used; if variances were not homogeneous, non-parametric tests were used. For the purposes of the study, t-test and one-way analysis of variance (ANOVA) were applied for the samples which were independent of parametric techniques in order to examine whether the total scores obtained from the scale differ according to independent variables. In the case of significant differences, homogeneity of variances was checked to determine which groups the difference was between, and as a result of homogeneity, Scheffe test which

was one of the multiple comparison tests was used. According to the results obtained from the research; a significant difference was found in favor of the girls in the child variable appraisal scale, gender variable responsibility sub-dimension. In the parent-child relationship scale, there was a difference in favor of 2012 births in the birth relationship variable positive relationship sub-dimension. In addition, in the appraisal scale; it has been concluded that the general mean scores do not differ significantly according to the number of children variable. The following suggestions were made in the research. It was concluded that the relationship of the child with the mother had a significant relationship with the appreciation of the child. In this direction, family education programs can be prepared for mothers to strengthen their relations with their children. In this study, only the family form of the scale was included in order to determine the value levels of children. In different researches, it is possible to make deep investigations by using teacher and child forms of the scale.

Keywords : Mother-child relationship, Values education
Page Number : xv +135
Advisor : Asst. Prof. Gülhan GÜVEN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3.Araştırmanın Önemi.....	5
BÖLÜM II	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Aile Kavramı, Önemi ve Tarihsel Gelişimi.....	6
2.2. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi	8
2.3. Çocuğun Eğitiminde Ailenin Önemi	10
2.4. Değer Kavramı ve Değerlerin Özellikleri	12
2.5. Değerler Eğitimi	13
2.6. Türk Milli Eğitiminde Değerler	14
2.7. Değerler Eğitiminde Ailenin Önemi.....	15
2.8. Okul Öncesi Eğitimde Değerler	16
BÖLÜM III	18

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	18
3.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	18
3.2.Yurtdışında Yapılan Araştırmalar.....	20
BÖLÜM IV.....	28
YÖNTEM.....	28
4.1. Araştırma Modeli.....	28
4.2. Evren ve Örneklem	29
4.3. Veri Toplama Araçları	34
4.3.1. Genel Bilgi Formu.....	34
4.3.2. Çocuk- Ebeveyn İlişki Ölçeği - ÇEİÖ	35
4.3.3. Okul Öncesi Değerler Ölçeği	37
4.3.4.Verilerin Toplanması.....	39
4.3.5. Verilerin Analizi.....	40
BÖLÜM V	41
BULGULAR VE TARTIŞMA	41
BÖLÜM VI.....	95
SONUÇ VE ÖNERİLER	95
6.1. Sonuçlar	95
6.2. Öneriler	108
KAYNAKLAR.....	110
EKLER	130
EK-1: Genel Bilgi Formu	131
EK-2: Çocuk Ebeveyn İlişkisi Ölçeği	132
EK-3: Okulöncesi Değerler Ölçeği Aile Formu.....	133
EK-4. Araştırma İzin Yazısı.....	134
EK-5. İl Milli Eğitim Müdürlüğü Oluru.....	135

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1	<i>Çocukların Cinsiyete Göre Dağılımı</i>	30
Tablo 2	<i>Çocukların Doğum Tarihlerine göre dağılımı</i>	31
Tablo 3	<i>Annelerin Çocuk Sayılarına Göre Dağılımı</i>	31
Tablo 4	<i>Çocukların Doğum Sırasına Göre Dağılımı</i>	32
Tablo 5	<i>Çocukların Daha Önce Okul Öncesi Eğitim Alıp Almama Durumlarına Göre Dağılımı</i>	32
Tablo 6	<i>Çocukların Annelerinin Yaşlarına Göre Dağılımı</i>	32
Tablo 7	<i>Çocukların Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı</i>	33
Tablo 8	<i>Çocukların Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı</i>	33
Tablo 9	<i>Çocukların Ailelerinin Aylık Gelirlerine Göre Dağılımı</i>	34
Tablo 10	<i>Araştırma Kapsamında Görüşleri Alınan Annelerin Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeğine Vermiş Oldukları Cevaplar Doğrultusunda Hesaplanan Cronbach Alfa Değerleri</i>	37
Tablo 11	<i>Araştırma Kapsamında Görüşleri Alınan Annelerin Okul Öncesi Değerler Ölçeğine Vermiş Oldukları Cevaplar Doğrultusunda Hesaplanan Cronbach Alfa Değerleri</i>	39
Tablo 12	<i>Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği ve Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları</i>	41

Tablo 13 Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları	42
Tablo 14 Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları	44
Tablo 15 Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği Puanlarının Doğum Tarihi Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları ..	48
Tablo 16 Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Doğum Tarihi Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları ..	49
Tablo 17 Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları...	52
Tablo 18 Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	55
Tablo 19 Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	57
Tablo 20 Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	59
Tablo 21 Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği Puanlarının Okul Öncesi Eğitim Alma Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları ..	60
Tablo 22 Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Okul Öncesi Eğitim Alma Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları ..	63
Tablo 23 Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları...	66

Tablo 24 Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	68
Tablo 25 Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	70
Tablo 26 Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	74
Tablo 27 Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği Puanlarının Anne Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	77
Tablo 28 Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Anne Çalışma Durumuna Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları...	82
Tablo 29 Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği Puanlarının Aylık Gelir Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları...	84
Tablo 30 Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Aylık Gelir Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları...	87
Tablo 31 Ölçeklerden Alınan Puanlar Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analiz Sonuçları.....	91

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences/Sosyal bilimlerde veri analizinde kullanılan paket program
TDK	Türk Dil Kurumu
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization/ Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Günümüzde çocuklar üzerine yapılan araştırmalar çocuğun dünyaya gelme potansiyelinin adeta yerin kilometrelerce kat derinliklerinde bulunan elmas gibi hayli değerli olduğunu ortaya koymaktadır. Yüksek potansiyelli dünyaya gelen bu çocukların çoğunluğu bir aile ortamında büyüme şansına sahip olurlar. Ailenin çocuğun potansiyelini ortaya çıkarma ve daha da geliştirme konusundaki ehemmiyeti de yadsınamaz bir gerçekliktir.

Ailenin bu görevinin giderek daha önemli bir yapıya dönüştüğünü görebilmek adına perspektifi Türk Dil Kurumu'nda (TDK, 2019) yer alan tanımlar içerisindeki “toplum içindeki en küçük birlik” ifadesindeki aile kavramına yöneltildiğinde daha net görülebilmektedir. Toplumun kaliteli ve güçlü bir yapıda olabilmesi; yapı taşlarının kaliteli ve güçlü olmasına bağlıdır. Bu nedenle aile, aile olabilme ve aile içerisinde sağlıklı ilişkiler kurabilme çok önemlidir.

Kabul etme, iletişimde ana tema olarak ele alındığında; başkalarını oldukları gibi kabullenme davranışında bulunulması ilişkilerin kuvvetlenmesinde önemli bir konuma sahiptir. Bireyin karşısındaki insana yeterli anlayışı gösterip, hoşgörülü bir ortam oluşturması onun bu ortamda kendi benliğiyle çelişmeyen davranışlar sergilemesine olanak sağlamış olur. Bu tarz bir ilişkinin hâkim olduğu ortamda; kişiler yanlışlarını olumlu yönde düzeltebilir, sorunlarıyla baş edebilme konusunda kendilerini geliştirebilir, ruh sağlığı açısından sağlıklı bir yaşantı sürebilir, yaratıcılık ve üretkenlik sağlayan davranışlarda bulunabilir (Yavuzer, 2016b, s. 12). Buradan hareketle ebeveynlerin

çocuklarını olduğu gibi kabul etmelerinin onların hem sosyal hem akademik yaşantılarında bilhassa da onlarla sağlıklı ilişkiler kurmaları konusunda yüksek derecede önem arz etmektedir.

Değer olgusunun insanlık için ne denli önemli olduğu aşîkârdır. Dünyanın insanlık açısından daha yaşanılabilir bir düzeye gelebilmesi için temel şartlardan biri de gelecek neslin eğitime ihtimam göstermektir. Gelecek nesle kazandırılacak eğitimde; kalıcılığı ve şekillendirilebilirliği açısından okul öncesi dönemde en uygun olarak yapılabilmektedir (Measelle, John, Ablow, Cowan ve Cowan, 2005). Nasıl ki toprağın ekilmeye en uygun olduğu mevsim ilkbaharsa kişinin eğitiminin en uygun zamanı da okul öncesi dönemdir. İçerisinde bulundurduğu birçok kritik dönem nedeniyle ayrıca ihtimam gösterilmesi gerekmektedir. Bu döneme direkt olarak etki eden faktörler aile ve çocuğun sosyal çevresidir. Çocuğun bulunduğu sosyal çevrenin içerisinde; eğitim gördüğü okul öncesi kurumları da bulunmakta ve büyük önem taşımaktadır. Çocuğun okulda kazanacağı akademik kazanımların yanı sıra sosyal olarak da kazanması gereken birçok kazanım mevcuttur. Bunlardan değer kavramıyla ilişkili olan tüm kazanımlar hem çocuk, hem o çocuğun içerisinde bulunduğu toplum ve hem çocuğun hem de toplumun geleceği açısından büyük önem arz etmektedir.

Okul öncesi dönem birçok becerinin ve eğitimin temellerin atıldığı dönem olduğu gibi Değerler Eğitiminin temeli de bu dönemde atılmaktadır. Çocuk bu dönemde ilk olarak ailesiyle sürekli bir ilişki içerisinde bulunduğundan Değerler Eğitiminde ilk olarak ailenin öneminin üzerinde durulması gerekmektedir. Bu nedenle yapılacak olan çalışmada ailelerle olan iletişim temel alınacak olup değer kazanımlarına etkisi incelenmek amaçlanmıştır.

1.1. Problem Durumu

Okul öncesi dönem çocuğunda ailenin ve çevrenin çocuğun sosyal gelişiminde önemli bir role sahip olduğu yadsınamaz. Bu nedenle başta ebeveynler olmak üzere ikincil olarak da

okul öncesi dönem çocuğu eğitimcilerinin dolayısıyla kurumlarının, çocukların sosyal gelişimlerini destekleyici ve geliştirici uyaranlar sunmaları, çocuklara model oldukları düşünöldüğünde de bilhassa yaşantı ve davranışlarına, sosyal değerlerin daha rahat aktarımını sağlamak adına, ayrıca ihtimam göstermeleri gerekmektedir.

Çocuğun aile ve akran grubu içerisindeki deneyimleri günümüz insan gelişimindeki araştırmalarda önemli yer arz ediyor. Örnek olarak son 20 yıl da yapılan aile süreci ve ebeveynlik üzerine yapılan araştırmalar çocuk ve yetişkin arasındaki ilişkinin çocuğun sosyalleşmesi ve gelişiminde önemli olduğunu göz önüne sermiştir. Aile üyeleri arasındaki ilişkiler, aile yaşamında gelişen davranışsal ve bilişsel aşamalar ile aile çevresinin kişilikleri çocuğun sosyal yeteneklerinin gelişiminde ve arken içerisindeki yeterliliğinde önemli etkiye sahiptir (Parke & Ladd, 2016, s. 3-6).

Ancak aktarımın sağlıklı gerçekleşebilmesi yalnızca bunlardan ibaret olmayıp aynı zamanda çocukla olan ilişkilerinin de bunu gerçekleştirebilecek düzeyde olması gerekmektedir. Bu yargılardan yola çıkarak araştırmanın problemini; 'Okul Öncesi Dönem Çocuğunda Değer Kazanımı ve Anne-Çocuk İlişkisi' oluşturmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile Afyonkarahisar' da bulunan okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 ay Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Anneleriyle olan ilişkileri ve Çocukta Değer Kazanımının incelemesi amaçlanmıştır.

Alt Amaçlar:

- Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri çocuklarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Okul öncesi dönem çocuklarının değer kazanım düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri çocuklarının doğum tarihlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

- Okul öncesi dönem çocuklarının değer kazanım düzeyleri çocukların doğum tarihlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Okul öncesi dönem çocuklarının değer kazanım düzeyleri çocuk sayısı (kaç kardeş oldukları) değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri çocuklarının doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Okul öncesi dönem çocuklarının değer kazanım düzeyleri çocukların doğum sırası değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri çocuklarının öncesinde okul öncesi eğitim alıp almama durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Okul öncesi dönem çocuklarının değer kazanım düzeyleri öncesinde okul öncesi eğitimi alıp almama durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri annenin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?’
- Okul öncesi dönem çocuklarının değer kazanım düzeyleri çocukların annelerinin yaşına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri annelerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Okul öncesi dönem çocuklarının değer kazanım düzeyleri, annelerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri annelerin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

- Okul öncesi dönem çocuklarının değer kazanım düzeyleri çocukların annelerinin çalışma durumlarına göre anlamlı farklılık oluşturmakta mıdır?
- Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri ailenin aylık gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Okul öncesi dönem çocuklarının değer kazanım düzeyleri ailenin aylık gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği ile Okul Öncesi Değerler Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3.Araştırmanın Önemi

Okul Öncesi Dönem çocuğunda temelde ailenin dolayısıyla da çevrenin çocuğun sosyal gelişiminde önemli bir role sahip olduğu kabul edilmiş bir gerçekliktir. Ailenin çocuğuyla olan ilişkisi çocuğun her alanda gelişimini etkilediği gibi sosyal gelişimini de büyük oranda etkilemektedir. Son yıllarda ülkemizde değerler eğitimi üzerine ciddi bir eğilim söz konusu olup konuyla ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Okul öncesi döneminde değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmalar sınırlı sayıda olup çocuk-ebeveyn ilişkileri üzerine de çok sayıda çalışma yapılmış olmasına rağmen, okul öncesinde sosyal değerler ve çocuk ebeveyn ilişkisi üzerine herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın alan yazına katkı sağlaması bakımından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Aile Kavramı, Önemi ve Tarihsel Gelişimi

Aile; dalların anne-baba, gövdenin dede-nine, meyvesini çocukların, köklerini ise geçmişteki atalarının oluşturduğu köklü bir ağaç gibi olduğunu düşünecek olursak iklim şartlarının (günümüz olanaklarının ve sınırlarının), meyvelerin gelişimi üzerindeki etkisi tartışılmaz olacaktır. Her ne kadar çağımızın yeni nesil üzerinde afakî derecede etkisi mevcut bulunsa da; kökleri temsil eden toplumumuzun hali hazırda var olan sosyo-kültürel değerleri de oluşan ve oluşmakta olan yeni nesil üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Çocuğun gelişimi için gerekli hayat şartlarının temin edilmesinde, imkânların el verdiği çerçevede sorumluluğun çocuğun anne-babasında olduğu Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen çocuk hakları bildirisinde belirtilmiştir (UNICEF, 2004).

Tarihte birçok toplumda çocuk; özellikle de tarımsal faaliyetlerde çalıştırılmak istenmesi nedeniyle bir iş gücü olarak görülmekteydi. Erkek çocukları soyun devamlılığı için ailenin olmazsa olmazı olarak düşünülmekte kız çocukları ise; kimi toplumlarda var olan başlık parası nedeniyle ara ara dönemsel bir ek getiri ara ara da aile de var olan erkek kardeşlerinin evlenebilmeleri için maddi bir olanak sağlayıcı yahut da kimi zaman aileye getirilmesi uygun görülen gelinin evinde bulunan erkek kardeşinin eşi olmak kaidesiyle değişim gerçekleştirilebilecek bir unsur olarak kabul edilmekteydiler. Toplumda mevcut bulunan bu tür yaptırım ve yaşantılar maalesef istemsizce o toplumdaki çocukları ve

ailelerin çocuklarıyla olan iletişim ve etkileşimlerini çoğu zaman cinsel ayrıcalıklı ve olumsuz etkilemiştir. Ailesi tarafından kız kardeşine nazaran daha çok önemsendiğinin farkına varan erkek çocuk; daha çok küçük yaşlardan itibaren kadınlara (kız kardeşleri de geleceğin kadınları olacağından ve çocuğun o dönemdeki kadınla olan ilk muhatabiyeti annesi ve ailesindeki kız kardeşleri olduğundan) karşı; saygısız ve onları kendisinin bakıcı ve hizmetçisiymiş gibi bir algılayış içerisinde bulunması neticesinde kendi yaşantısında sorumsuz bir insan haline gelmektedir.

Geleceğin anne ve babalarının evlerde yetiştirilen çocuklardan oluştuğunu geçmişteki toplumların algılaması uzun yıllar almış yapılan araştırmalarda bunu destekler nitelikte sonuçlar ortaya koymuşlardır.

Çağdaş toplumlarda eskiye nazaran dinsel bağnazlığın giderek azalması ve cinsel tabuların yıkılması neticesinde kadın erkek ilişkilerinin daha medenileştiği görülmüştür. Bu temelde kadının ailedeki konumu yükselmiş; değeri artmıştır (Yörükoğlu,1997, s. 43).

Gelişen dünyada gerek annenin iş hayatında aktif olarak rol alması gerekse teknolojinin aile yaşantısının tam orta noktasında yer alması aile bireylerini iletişim, etkileşim ve yaşamsal olarak etkilemiştir. Bu bağlamda en azından özellikle annenin iş hayatından arta kalan zamanda çocuğun gelişimi açısından onunla nitelikli zaman geçirme çabasında olması ciddi anlamda önem arz etmektedir.

Bununla birlikte babanın da anneyi destekleyici ve tamamlayıcı bir role bürünmesi gerekmektedir. Gelişen dünyadaki değişen tabular; eğitimci ve araştırmacıların konuyla ilgili çalışmaları babaların daha bilinçli, çocukların eğitiminde aktif ve etkin rol almalarına ve onların gelişimlerini desteklemelerine vesile olmuşlardır (Aydın-Kılıç, 2016, s. 8).

Mutlu bir aile için; aile içinde bulunan bireylerin mutlu olmaları, sorunlarına faydalı çözümler bulabilmeleri, sevgilerini her fırsatta gösterebilmeleri ve birbirlerine olan saygılarından olabildiğince taviz vermemelerinin yeterli olduğu söylenilebilir (Tuzcuoğlu, 2007, s. 11). Nitekim saygı ve sevgi bir toplumun tutkalıdır. Öyle ki

toplumun nizamda olabilmesi; saygı ve sevgi unsurlarına bağlıdır. Bir birey karşısındaki bireyi seviyorsa zaten sorun yoktur. Ancak sevmiyorsa, saygı duyduğu ölçüde sorun yoktur.

2.2. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi

Modern yaşantı da ilişkilerden çok işlerin öncelikli olduğunun vurgulanmaya çalışılması ebeveyn-çocuk ilişkilerine gölge etkisi yaratmaktadır. Çocukların ebeveynleriyle; duygularını fark ettirebilmeleri, aktarabilmeleri ve cevap bulabilmeleri bakımından çok yakın ilişkiye gereksinimleri vardır (Ginott, 2018, s. 11). Bu nedenle ebeveynler çocuklarına vakit ayırırken hem fiziksel hem de o an mental olarak da onların yanlarında bulunmalıdırlar ki ebeveynle çocuk arasında sağlıklı bir ilişki gerçekleşebilsin.

Ebeveyn çocuk etkileşiminin çocukların gelişimine olan etkisi birçok araştırmanın konusunu oluşturmuştur. Çalışmaların bir kısmının sonucunda annelerin çocuklarıyla etkileşiminin çocukların gelişimine anlamlı düzeyde etki ettiği sonucuna varılmış ve ebeveyn çocuk etkileşiminin önemine dikkat çekilmiştir (Horodyski & Gibbons, 2004; Mahoney, Boyce, Fewell, Spiker & Wheeden 1998).

Webb ve Muselllo (2013), çocuklarına duygusal ihmal yaşatan birçok ebeveynin aslında çok iyi niyetli ve çocukları için çok iyi şeyler yapmak isteyen ebeveynler olduklarını; ancak bunun nasıl yapacaklarını bilmediklerinden dolayı sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir (s. 13).

Kendilerini sosyal ve duygusal yönden toplumdan soyutlayan ve saldırganca bir tutum sergileyen çocukların aile yapılarına bakıldığında birçoğunun ebeveyni boşanmış çocuklar olduğu ve boşanma nedeninin ise aile içi şiddet ve saldırganlık olduğu görülmektedir (Anthony, G., Anthony, J., Glanville, Naiman, Waanders, & Shaffer, 2005, s. 149).

Ebeveynlerin kendi çocukluklarındaki yaşantılar; sonrasında kendileri ebeveyn olduklarında çocuklarıyla olan iletişimlerini etkilemektedir.

Annesinin sevgisini tam anlamıyla hissedememiş kişilerin genellikle kendi çocuklarını da kendi sevgilerinden yoksun olarak yetiştirdikleri gözlemlenmiştir. Bu kişilerin çoğunlukla katı ve hırçın oldukları bu nedenle de sıcak annelik duygularını bünyelerine yerleştirmenin çok güç olduğu düşünülmektedir. Bu kişilerin çocuklarını kabullenmekte güçlük çektikleri ve genellikle davranışları kendi annelerinkiyle paralellik göstermektedir (Yavuzer, 2016a, s. 15).

Anne olan bir kadının kurmaya çalıştığı iki ayrı özdeşim bulunmaktadır. Birincisi yaşam için kendisine ihtiyacı olduğunu düşündüğü çocuğuyla kurmuş olduğu özdeşim, ikincisi ise annesiyle kurmuş olduğu özdeşimdir. Bunlardan kendi annesiyle kurmuş olduğu özdeşim çok daha mühim olarak görülmekte ki: Çocukluğunu mutsuz bir yaşantıyla geçiren annede, kaygı durumlarının yaşanması, bazı bastırılmış anıların yüzeye çıkması ve önemli ruhsal bozukluklara yol açabilecek kadar ciddi sorunlar ortaya çıkarabilmektedir (Güngör-Aytar ve Kaytez, 2015 s. 92). Kısacası, annenin dünyaya getirdiği çocuğuyla sağlıklı iletişim kurabilmesi; onu dünyaya getiren annesiyle sağlıklı bir iletişim kurmuş olmasına bağlıdır.

Tıpkı annelerde olduğu gibi babanın bebeğiyle fiziksel temas kurması, bebeğini kucağına alarak ilgilenmesi, onunla oyun etkinlikleri yapması ve bazı mesuliyetlerini üstlenmesi gerekmektedir. Ancak bazı anneler farkında olmadan baba –bebek bağlanmasını; bebeğin tüm bakımını tek başına üstlenerek, olumsuz yönde etkilemektedirler. Bebekler dünyaya geldikleri ilk andan itibaren babaları ile olumlu ilişki kurmakta ve bağlanmakta sorun yaşamayacak kapasitede dünya ya gelmektedirler (Tarhan, 2012, s. 128-129).

Shek (2007) ‘nin yapmış olduğu araştırmada ebeveyn-çocuk ilişkisinin niteliğinin dağılmış ailelerde, düzenli ailelere oranla daha düşük düzeyde; çocuğun baba yoksunluğunun etkilerinin anne yoksunluğundan daha belirgin olduğunu ele alarak dağınık ailede bulunan ve baba yoksunluğu yaşayan çocukların ruh sağlıklarının düzenli ailelerde yaşayan çocuklardan daha aşağı seviyede olduğu saptanmıştır (s. 166-167).

Cüceloğlu (2016)' na göre iletişimin toplumsal ve bireysel olmak üzere iki doğası vardır. İletişim gerçekleştirilirken bu iki doğanın her ikisine aynı anda ya da ayrı ayrı zamanlarda vurgu yapılabilir. Bir ebeveynin çocuğundan bir şeyi direkt olarak; çocuğu olduğunu belirterek (örn. *Evladım* diyerek) bir şey istemesinde toplumsal ilişki ön plandadır. Ancak aynı ebeveynin bu kez çocuğuna ismiyle hitap edip rica ederek bir şey istemesinde çocuğunun birey oluşu ön plandadır (s. 118-119).

Ebeveynlerin çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurabilmeleri için; öncelikle çocuklarının görüş ve önerilerini önemsemeleri; despot bir tavırla sadece kendi fikirlerini savunmamaları gerekmektedir (Avşaroğlu, 2014, s. 270).

Masalcı (2001) ve Yılmaz (2000) yapmış oldukları araştırmalarda anne-baba-çocuk ilişkisinin yetersiz olduğu ortamlarda büyüyen çocukların daha fazla duygusal problemler yaşadığı, ebeveynleri ile sağlıklı iletişim içinde olan çocukların diğer çocuklara oranla daha az saldırganlık davranışları sergilediklerini saptamışlardır (Güngör-Aytar ve Kaytez, 2015, s. 99).

Ebeveynlerin model olmaları; çocuğun kişiliğinin oluşmasında ciddi anlamda önemli bir yer tutar (Gordon, 2002, s. 166). Birçok eğitimci ve ebeveynin ortak kabulüdür ki; çocuklar söylenilenden ziyade gördüklerini yaparlar.

Ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde sağlıklı bir ilişkinin var olabilmesi için;

- 1) Ebeveynin çocuğuyla duygusal bir bağının olması ve bunu hissedebilmesi,
- 2) Ebeveynin çocuğunun özerk bir canlı olduğunun bilinciyle hareket etmesi,
- 3) Tüm bu yeterlilikleri sağlayarak çocuğunun duygusal ihtiyacına yetkin bir şekilde cevap verebilmesi gerekmektedir (Webb ve Muselllo, 2013, s. 28).

2.3. Çocuğun Eğitiminde Ailenin Önemi

Çocuğun zihinsel ve bedensel gelişiminde ailenin etkisi kuşkusuz inkâr edilemeyecek düzeydedir. Özellikle psikolojik gelişimi açısından önem taşıyan bir diğer hususta aile içi ilişkilerin olumlu olması, ebeveynlerin tutumları; özellikle bebeklik çağında oluşan temel

güven duygusunun kazanılmasında anneyle olan ilişkileri ve diğer bireylerinin özellikleridir.

Duyarlı ve sorumlu ebeveynler genellikle, duygusal düzenlemeyi iyi koordine ederek; çocuğun bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimine katkı sağlayacak niteliklere sahip bir bağlanma yapısını oluşturulmasında etkin rol oynarlar. Ailenin çocuğun sosyalleşmesine olan etkisi diğer birçok faktöre göre tartışmasız en mühimdir (Saracho & Spodek, 2007, s. 17-22).

Çocuğa yalnızca oğlum/kızım/evladım ifadeleriyle hitap edilen bir ailede çocuk ait olma duygusunu daha yoğun yaşarken, ismiyle hitap edildiğinde ise birey olma duygusunu daha da geliştirecektir (Cüceloğlu, 2016, s. 119).

Adler (2014)' e göre ebeveynler çocuklarının iyiliği için onların kendi sorunlarını çözmelerine ve kendi kararlarını almalarına olanak sağlamalıdır (s. 7).

Geçmiş dönemlerde aileler tam anlamıyla bilinçli olamadıklarından ve bazı dayatıcı unsurlar nedeniyle çocukların gelişimine tam anlamıyla katkı sağlayamıyorlardı. Modern çağda ise birçoğunun bilinçli olmalarına rağmen çoğu zaman bu bilinçlerinin neden olduğu etmenleri (çocuğun birçok duyusuna hitap edecek çok sayıda oyuncak almak vb.) sağlamak adına, yoğun çalışma temposu nedeniyle yeteri kadar zaman ayıramamaktadırlar. Çocuklarına ayırabildikleri zamanı da en verimli şekilde kullanabilmeleri ve onlarla olumlu ilişkiler kurabilmeleri açısından ebeveynlerinde bu konuda kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir.

Aile eğitimi ailelerin çocuklarının problemleriyle başa çıkabilmelerinde ve onların gelişimini olumlu yönde destekleyebilmeleri bakımından önemlidir (Güven, 2011, s. 20).

Sağlıklı bir ebeveyn çocuk iletişiminin sağlanabilmesi için ebeveynler mutlaka çocuklarının gelişim dönemi özelliklerini kavi düzeyde bilmelidirler (Güngör-Aytar ve Kaytez, 2015 s. 99). Bu da ebeveynlerin aile eğitimi almalarının gerekliliğine işaret etmektedir.

Çocuğun hayatında ailenin etkilerine dair yapılan çalışmalarda ailenin birçok konuda etkin rol oynadığı sonucuna varılmıştır (Aslanargun, 2007; Aslanargun ve Özakça, 2015; Çelenk, 2003;

İpek, 2011; Kılıç ve Özkan, 2015; Saban ve Şeker, 2011; Şişman, 2002, s. 181-187; Yenilmez, Özer ve Yıldız, 2006; Yenilmez, 2015).

Çocukların sosyal yaşam ilişkilerinde başarılı olabilmelerinin anahtarı aile içerisindeki kurmuş oldukları ilişkilerdir (Alpan, 2001, s. 24; Şişman, 2001, s. 54-55; Yavuzer, 2014, s. 125). Olası problemlerin önlenmesi ve çocuğun gelişimi açısından yakın çevresinde bulunan kişilerin kendileriyle ve çevreleriyle kurmuş oldukları iletişimlerde çocuğa model olmaları büyük önem arz etmektedir (Efe, 2005, s. 19; Neslitürk, 2013, s. 40; Öksüz, 2002, s. 39).

Yörükoğlu (2008, s. 126-127)' na göre; aile de ilişkilerin sağlıklı bir şekilde yürümesiyle çocuğun ruh sağlığı ve uyumu arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır.

Genel bir ifadeyle; sağlıklı ebeveyn çocuk ilişkileri; sağlıklı kişilikleri, sağlıklı kişilikler; sağlıklı aile bireylerini, sağlıklı aile bireyleri; sağlıklı toplum üyelerini, sağlıklı toplumda hem günümüz hem de geleceğimiz için yaşanılması daha güzel ve doyumlulu bir dünyayı oluşturacağı düşünülmektedir.

2.4. Değer Kavramı ve Değerlerin Özellikleri

Değer kelimesinin anlamına TDK'nin (2019) resmi internet sitesinden bakıldığında çeşitli alanlar için bulunan anlamlarının yanı sıra yapılacak olan araştırmaya en yakın anlamın “Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” şeklinde bir ifade olduğu görülmektedir. Ancak ne manidardır ki *değer* kelimesinin anlamını ifade eden açıklamanın içerisinde bile *değer* kelimesi yer almakta. Buradan hareketle *değer* sözcüğünü anlam olarak ifade etmekte bile bu kadar eksik kalındığı düşünülecek olursa; toplum tarafından özümseven değerlerin yeni nesillere dejenere olmadan aktarılmasının bir hayli meşakkatli ve mühim olduğu apaçık ortadadır.

Farklı bir bakış açısıyla, sosyal bilimlerin neredeyse tüm alanlarında önemle bahsedilen *değer* kavramı; olanla olması gerekeni ayırt edebilir bir ölçü olarak nitelendirebileceğimiz ve bununla birlikte bir şeyin önemini de belirlemeye yarayan bir kavram şeklinde ifade edilmektedir. *Değer* kavramı aynı zamanda diğer ikisi; varlık ve bilim olmakla beraber Felsefenin ilgi alanına

giren üç sorundan birisi olup, felsefe içerisinde; bireyin arzulayan, gereksinim duyan bir varlık olarak, nesne ile ilişkisinde beliren şey olarak tanımlanmaktadır (Aydın ve Akyol-Gürler, 2014, s. 1).

Değerler, sosyalleşmenin yansıması olmakla birlikte, çoğunlukla kişisel tercihler şeklinde ifade edilebilirler (Bilsky ve Schwartz, 1994).

İnsanların davranışlarının yapılış amacını ve niçin yaptıklarını anlamada değer önceliklerinin büyük önemi vardır (Myyry, 2008).

Schwartz' a göre, topluluklara kültürel gruplara ve insanlara nitelik kazandırmada; zaman, tutum ve davranışların güdülenme temelini açıklarken de kullanılması değerlerin özellikleri arasındadır (Schwartz, 2012).

2.5. Değerler Eğitimi

Değerler eğitimi, Uluslararası literatürde içerik olarak incelendiğinde pek çok farklı şekilde (ahlak eğitimi, karakter eğitimi vs.) ifade edildiği görülmektedir. Her ifade biraz farklı bir anlam taşımakla birlikte bir veya başka belirleyici vurguyu işaret eder (Lovat ve Hawkes, 2013). Değerler Eğitimi de Değer kavramı gibi yüzeysel olarak açıklanamayacak derinlikte kavramlar içermekte olup, eğitim verilecek programı içeriği belirlenirken bunlar da göz önünde bulundurulmalıdır.

Değerlerin toplumdan topluma farklılık göstermesi ve her toplumda farklı şekillerde ifade edilmesi, onların sonradan öğrenildiğinin bir kanıtıdır. Gerek toplumdaki büyüklerimizden gerekse akranlarımızdan hangi durumda nasıl davranmamız gerektiğini öğreniyoruz. Tüm bunların da desteklediği gibi değerler öğretilir ve öğrenilebilen olgulardır. Sonuç olarak *değerler* bir *eğitim* konusudur. Yalnızca okulda verilen değerlerle sınırlandırılmayacak kadar geniş yelpazede değerlendirilmeli, bireyler toplumda hem öğrenen hem öğretken konumunda olduklarının bilincine vardırılmalıdır (Aydın, 2010).

Değerler toplumu meydana getiren bireylere nasıl yaşanılması gerektiğini kavratılabilmek amacıyla yaşam için önemli ve tercih edilmesi gerekenleri belirtir. Değerler eğitiminin hedeflerinde ise vatansever olma, temiz olma, düzenli olma ve adil olma gibi birçok değer içerdığı görülmektedir. Değerler eğitiminin asıl amacı; hedeflenen değerlerin önemleri ve hayata nasıl uygulandığı konusunda rehberlik etmesidir (Akbaş, 2008).

Değerlerin toplumda kuşaktan kuşağa aktarımı genetik kodlar yoluyla değil sosyal roller aracılığıyla gerçekleşmekte olup insanların seçimleri ve değerlendirmeleri yeni bilgiler edinmeleriyle birlikte değişmekte ve şekillenmektedir (Aktepe ve Yel, 2009).

2.6. Türk Milli Eğitiminde Değerler

Çağın toplumsal sorunu olan değer yargılarının zayıflaması üzerine; Başta gelişmiş dünya ülkeleri olmak üzere birçok ülke bu konuyla ilgili önlemler alma girişiminde bulunmuşlardır. Türkiye de konuya yönelik çalışmalar ilk olarak örgün eğitimi kapsayıcı nitelikte olup *Değerler Eğitimi* çatısı altında çalışmalara başlanmıştır. İlk olarak çok geniş nitelikte olmayan *Değerler Eğitimi Sempozyumu* düzenlenmiş, akabinde *Değerler Eğitimi Genelgesi* yayınlanmıştır (Yaman, 2001, s. 71).

Konuyla ilgili üçüncü olarak da 18. Milli Eğitim Şûrası Kararlarında *Değerler Eğitimi* konusu, *Spor, Sanat, Beceri ve Değerler Eğitimi* başlığı altında 20., 29., 30., 31., 32., 33., 34., 35., 36., 37., 38., 39. ve 42. Maddelerde değerler eğitiminden bahsedilmiş olup özellikle 35. Madde de “Değerler eğitimine, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dâhil olmak üzere eğitim öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.” Şeklinde bir ifadeyle okul öncesi eğitime, değerler eğitiminin dahil edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2010).

19. Milli Eğitim Şûrasında alınan tavsiye kararlarında da değerler eğitimine değinilmiştir. Bu defa Okul öncesi eğitim ayrı bir başlık altında ele alınmış 2. Maddesinde “Programda değerler

eğitimine yer verilmesi” şeklinde net bir ifade kullanılmıştır(MEB, 2014). Bu da Milli Eğitim Bakanlığı olarak okul öncesinde değerler eğitiminin artık bakanlık tarafından mercek altına alındığını ve konunun programa dâhil edildiğinin resmi kaynaklı göstergesidir.

2.7. Değerler Eğitiminde Ailenin nemi

Aileleri ocukların ilk ve kalıcı bilgilerini edindikleri ortam olması sebebiyetiyle anne babalar çocukların ilk öğretmenleri ve kalıcı örnekleridir (Harrington, 2006). Anne baba şefkati ile yoğrulan çocukların kişilikleri aile ocağında belirlenmekle birlikte sıcak bir aile ortamında yetişen çocuklar toplumda çok daha güçlü kişilikler olarak yerlerini almaktadırlar. Aynı zamanda ebeveynler çocuklarının terbiyelerinden de mesuldrlер. Yalnızca terbiye konusunda değil birçok konuda aile bireyleri birbirlerine karşı sorumludurlar. Eşlerin birbirlerine ve dahi çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri, aynı şekilde çocukların da sorumluluklarını yerine getirmeleri aile içerisindeki huzur ve güven ortamını geliştirip aile içi ilişkilerin olumlu yönde devam etmesine olanak sağlayacağı kaçınılmazdır. Değerlerin yaparak yaşanılarak görüldüğü bir ortamda çocukların değerleri özümsemesi daha kolay olacaktır (Akpınar, 2014).

Çocukların değerler gibi somut kavramları yaşantılarında zmsemelerinde ebeveynlerinin önemi büyüktür. Çocukların değer kavramlarını özellikle ebeveynlerinin yaşantılarında görmeleri onların kavramları işelleştirmelerini kolaylaştırır (Alpöge, 2011, s. 146).

Anne babaların pasif ebeveynlik durumuna düşmemeleri için çocuklarını nasıl eğitecekleri konusunda; kendilerini yeterli düzeye gelecek şekilde eğitmelidirler. Konuyla ilgili doğru bilgilere ulaşmalılar ve edindikleri bilgileri çocuklarının eğitiminde uygulamalıdırlar. Çocuğun fizyolojik ve psikolojik gelişimi; sevgi dolu bir aile ortamında yetişmesine bağlıdır. Herkes ailesinin genetik özelliklerini taşıdığı gibi, fikirlerini, inançlarını, tutumlarını da taşır. Çoğu zaman tüm bunları farkında olmadan ailenin hayatından, uygulamalarından alır (Aydın, 2014).

2.8. Okul Öncesi Eğitimde Değerler

Değerler aslen değişmez nitelikler taşımakla birlikte; edinilen deneyimler, geleneksel özellikler ve yaşanan çevre gibi etmenlerin etkisinde bireysellik göstermektedir. Birçok alanda olduğu gibi, değerlere yönelik bilgilerin tohumlarının atıldığı dönem; Okul öncesi dönemdir (Uyanık-Balat & Balaban-Dağal, 2009, s. 9).

Sapsağlam’a (2015) göre, “Sosyal becerileri gelişmiş olan çocuklar, insanlarla iletişim kurmakta, toplumsal yaşamın gereklerini yerine getirmekte, sosyal ortamlara katılmakta, sosyal normlara ve kurallara uymakta, kendi öz kontrollerini yapmakta ve çevresine uyum sağlamakta başarılı olurlar” (s. 1). Okul öncesi dönemde çocukların sosyal becerilerinin gelişimi de değerler eğitimine hazır bulunurlukları yönünden oldukça önemlidir.

Çocuklara değerler eğitimi verilmeden önce yeterli olgunluğa erişmiş olduklarından da emin olunması gerekmektedir. Buna da alanda söz sahibi çocuk gelişimcilerin kuramlarından faydalanılarak karar verilebilir. Örneğin; Piaget’ in Bilişsel Gelişim Kuramında yer alan; İşlem Öncesi Dönemde (2-7 yaş) bulunan çocuklar bu dönemin başlarında tümüyle ben merkezli düşünme yapısına sahip olmakla birlikte kendi görüşlerinin olabilecek mutlak ve en iyi görüş olduğuna inanırlar. Yine aynı dönemin başlarında çocuklar başkalarının farklı bakış açılarına sahip olabileceklerini ve kendileriyle aynı fikirde olamayacaklarını kavrayamazlar. Ancak dönemin sonuna doğru ben merkezli düşünce zamanla azalmaya ve koltuğunu mantıklı düşünceye bırakmaya başlamaktadır. Lakin Piaget’ in bilişsel gelişim için öngördüğü yaş sınırları bazı psikologlar tarafından eleştiri konusu olmuştur. Onların tespitlerine göre Yaş sınırları çocuktan çocuğa değişiklik gösterebilir (Çankırılı, 2012, s. 57-58).

Nitekim her çocukta bulunan genetik yapı ile sosyal ve fiziksel çevrenin de aynı olmadığını düşündüğümüzde yaş sınırlarının; Piaget ‘in ön görüşünü tam anlamıyla karşılayamayacağı kanısına varılabilir.

Tüm bu kuram ve saptamalar göz önünde bulundurularak; yapılması gerekenlerin başında *okul öncesi dönem çocuğunda değerler eğitimi*; çocuğun ben merkezli düşünceden arınmaya başladığı, rotasını mantıklı düşüncelere doğru çevirdiği dönemde verilmeye başlanmalı ve yapılacak herhangi bir araştırma da bu doğrultuda değerlendirilmeli yahut da çocuğun ben merkezli düşünce döneminde; Paylaşım/Eşitlik, İşbirliği gibi insancıl değerleri doğru kavraması ve bunlara yönelik davranışlarda bulunması gibi bir yanılgıya düşülmemelidir. Yapılan araştırmalarda ben merkezli düşünce döneminin 60-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarında (istisna-i durumlar haricinde) çoğunlukla atlatıldığını ve bu dönem çocuklarının sosyal ilişkilere yöneldiği görülmektedir.

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde konuyla ilgili yapılmış yurt içi ve yurt dışı araştırmalara yer verilmiştir.

3.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Öztürk (2011)’ün 61-72 aylık çocukların ahlaki değerlerini belirleyebilmek amacıyla yaptıkları çalışmada amaçları; ölçeğin geçerlilik ve güvenirliğini belirlemek olup çalışmalarını tarama türünde gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın evrenine Ankara il merkezine bağlı ilçelerde bulunan MEB’e bağlı resmi bağımsız anaokullarına devam eden 61-72 aylık çocuklar oluşturmuştur. Örneklemi basit tesadüfi örnekleme yönteminden seçilen 553 çocuk oluşturmakta buna ek olarak araştırmacının geliştirdiği 61-72 aylık çocukların ahlaki değer yapılarını belirleme ölçeği ve genel bilgi formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda anlaşılmayan madde belirlenmemiş ve ölçekten madde çıkarılmaya gerek duyulmamıştır. Güvenirlik için gerekli olan Cronbach alpha değerlerine bakıldığında; Adalet Alt Boyutunda ,915 Sorumluluk Alt Boyutunda ,917 Nezaket Alt Boyutunda ,901 Yardımseverlik Alt Boyutunda ,922 Özgüven Alt Boyutunda ,929 Liderlik Alt Boyutunda ,923 Saygı Alt Boyutunda ,913 ve Sabır Alt Boyutunda ,881 olarak bulunmuştur. Alpha değerlerinin yüksek çıkması neticesinde ölçeğin iç tutarlılığının oldukça iyi olduğu sonucuna varmıştır (s. 88-107). Ek olarak ölçeğin alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson Korelasyon katsayı analizi yapmış ve sonuç olarak yalnızca Adalet alt boyutunun

diğer alt boyutlarla negatif yönlü bir ilişki içerisinde bulunduğu geriye kalan tüm alt boyutların birbiriyle pozitif yönlü bir ilişki içerisinde olduğu sonucuna varmıştır. Bunun nedeni olarak 2006 MEB okul öncesi amaç ve kazanımlarında adalet alt boyutuna yönelik yalnızca bir kazanım bulunduğunu ve adalet değerin en geç kazanılan bir ahlaki değer olmasından kaynaklanabileceğini belirtmiştir (s. 107-109).

Yuvacı (2013) tarafından gerçekleştirilen okul öncesi kurumlarından değer etkinliklerinin incelenmesini amaçladığı araştırmasını nitel veri toplama yöntemleri kullanarak gerçekleştirmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğı uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda öğretmenlerin değer eğitimi vermedeki temel hedeflerinin daha çok evrensel değerler olduğu, çocuklara değer eğitimi verirlerken model olma ve onlara öğretirken kendilerinin de yapma çabasında bulundukları ve değer eğitiminin uygulama aşamasında çocukların konuyla bütünleşmeleri için daha fazla yöntemden faydalanılması gerektiğı sonucuna ulaşmıştır (s. 107-119). Ek olarak öğretmenlerin değer eğitime başlamadan önce çocuklarda merak uyandırması, derse dikkatlerini çekecek şekilde başlamalarının daha verimli sonuçlar doğurabileceğı, öğretmenlerin farklı eğitim seminerleri ile değerler eğitime dair yetkinliklerinin artırılması da öğretmenler açısından olumlu bir etki oluşturabileceğı sonucuna varmıştır.

Öztürk-Samur (2011) değerler eğitimi programının altı yaş çocuklarının sosyal, duygusal gelişimlerine olan etkilerini incelemeyi amaçladığı çalışmasını; Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağılı okullarda eğitim görmekte olan altı yaş düzeyindeki 44 çocuğun oluşturduğu örneklem grubuyla gerçekleştirmiştir. Veri toplama aracı olarak; genel bilgi formu, Epstein ve Synhorst (2009) 'un geliştirdiğı altı yaş çocukları için Öztürk Samur, Deniz, Durmuşoğlu, Saltalı ve Arı (2009) tarafından Türkçe 'ye uyarlanıp, geçerlilik güvenilirliğı yapılmış olan okul öncesi davranışsal ve duygusal dereceleme ölçeğı (Preschool Behavioral and Emotional Rating Scale PreBERS) kullanılmıştır (s. 112-119). Yaptığı araştırma sonuçlarına göre; değerler eğitim programının çocukları sosyal duygusal yönden geliştirdiğini belirtmiştir. Ek olarak çocukların duygularını düzenleme,

okul hazır bulunuşluğu, sosyal güven, toplam sosyal ve duygusal gelişimlerine; okullarda uygulanan eğitim programlarının değil değerler eğitim programının etki ettiğini belirtmiştir.

Atabey (2014)'de okul öncesi dönem çocuklarının sosyal değerler eğitimi programının etkisiyle sosyal değer kazanımlarının incelenmesini amaçladığı araştırmasında okul öncesi dönem çocukları için geliştirdiği sosyal değer kazanım ölçeğini ve ölçeğe verilen cevaplar için sosyal değer kazanım cevap formu kullanılmıştır. Deneysel araştırma yöntemi kullanılmış ve araştırmacı tarafından sosyal değerler eğitimi programı hazırlanmıştır. Araştırma sonucu olarak sosyal değer kazanımı ölçeğinin okul öncesi dönem çocuklarına uygun geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda okul öncesi sosyal değerler eğitimi programının kalıcı etkilere sahip olduğu belirtilmiştir (s. 81-87).

3.2.Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Marinko (2017) literatür tarama yöntemiyle ortaya koymuş olduğu çalışmasında okul öncesi çocuklara iletilmesi gereken değerlere katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Kohlberg, Piaget, Montessori ve çok sayıda çağdaş ilgili bilim adamları, çocukların okul öncesi dönemde değerlerle tanışmaları gerektiğini ve bunun uyum ile barış içinde birlikte yaşama katkısının olabileceğini vurgulamaktadırlar. Okul öncesi dönem çocuğu için aileler ve okul öncesi eğitim kurumları çocukların birbirleriyle olan ilişkilerinde diğer çocukların çalışmalarına saygı, bekletme, sabır, kendi isteğiyle işe devam etmekten vazgeçme, disiplin –Montessori-, doğru ve yanlış, dürüstlük –Thompson- arasında nasıl bir ayırım yapacağı gibi değerleri iletmeleri bakımından en önemli eğitim kaynaklarıdır. Adalet ve haklar; başkalarına zarar vermemek, karşılıklı yardım ve paylaşımda bulunmak, nazik olmak, güzel olmak, sınıfta içinde beklenen davranışlarda bulunmak, elinden gelenin en iyisini yapmak, arkadaş edinmek, başkalarını oyununa dâhil etmek, - Johansson ve ark.-, yalanları anlamak –Peterson ve Siegal-, çocukların doğru ve yanlış

durumlarında; neyin doğru olduğunu düşünmeye teşvik, doğa ve yaşanılabilir doğal çevre - Ojala ve Talts-, güven, saygı, dürüstlük, sorumluluk, adalet ve öz-denetim -Nowak Fabrykowski- hakkında çocukların duygularını geliştirmek cinsiyet ve etnik köken - Wainman ve ark.-, aşırı tüketim –Kopnina- ve dini yaşantı –Cavalletti-. Belirtilmiş olan değerler ebeveynler ve okul öncesi kurumlarının faaliyetlerini oluştururken dikkate almaları gereken temel değerler olduğunu ifade etmiştir.

Einav (2014) çalışmasında genç yetişkinlerin ebeveynlerinin yakın ilişkilerine ilişkin algıları ile ebeveynliklerinin kalitesi arasındaki ilişkiyi, çocuklarının gelecekteki hususi ilişkilerinde; beklenti içerisinde bulundukları yakınlık durumlarını incelemektedir. Örneklemi 111 genç yetişkin oluşturmaktadır. Örneklem grubundaki kişilere; ebeveynlerinin yakın ilişkilerine ve ebeveynlik kalitelerine ilişkin algılarını, kendi bağlanma stillerini ve yakın ilişkilere ilişkin kendi beklentilerinin değerlendirilebileceği anketler uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda; İlişkisel analize göre; ebeveynlerin ilişkisi ile ebeveynlik kalitesi arasında ve ebeveynlik kalitesi ile bağlanma teorisini destekleyen samimiyetle ilgili beklentiler arasında pozitif bir bağlantı olduğu ortaya çıkmıştır. Farklı ebeveyn davranış biçimleri sergileyen grupların, yakın ilişkiler hakkında farklı beklentileri olabileceği düşüncesiyle, ebeveynler arasındaki ilişkiye ve ebeveynlerinin niteliğine göre değişen üç ayrı grup belirlenmiştir. Aile ilişkilerini daha iyi tanımlayabilmek amacıyla ebeveyn profillerinden yola çıkarak, potansiyel birey gruplarını tanımlayan bir küme analizi yapılmış ve 3 farklı ebeveyn profili tanımlanmıştır. Ayrıca korelasyonel bir analizin sonucunda bireylerin ebeveynlerinin ebeveynliğinin niteliği hakkındaki algılarının, yetişkinler gibi yakın ilişkiler ile ilgili beklentileri ile bağlantılı olduğunu göstermiştir. Çocukların ebeveynleri ile olan ilişkilerinde öncelikle örneklenen benlik ve değerlerinin etkileşimsel modellerini içtenlikle uyguladıkları ve kendilerine özgü ilişkilere ilişkin beklentilerine daha sonra uyguladıkları görülmektedir. Bireylerin ebeveynlerinin ilişkisinin niteliğini değerlendirmesiyle ebeveynlik kalitesine ilişkin algılarında orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Çıkan bu sonuç benzer araştırmalarla örtüşmekte olup ebeveynlerin yakın ilişkilerinin, ebeveynlik

davranışı üzerindeki direkt etkilerinin yanı sıra bir ilişkiye hükmeden temel kuralların ve normların diğer ilişkileri de etkileme eğiliminde olduğunu vurgulamıştır (s. 425-429).

Franciamore (2014)' ün yapmış olduğu araştırma, etkili karakter eğitimi programlarının uygulanmasında ebeveynlerin katılımının önemini göstermiştir. Ancak, erken çocukluk dönemiyle ilgili karakter eğitim programlarına ebeveynlerin katılımı ve deneyimleri hakkında çok az şey bilinmektedir. Bu fenomenolojik çalışmanın amacı, Evrensel Çocuk Anaokulu programında çocuğu bulunan ebeveynlerin karakter eğitimi ile ilgili algılarını keşfetmek ve karakter eğitimi programı kapsamındaki yaşadıklarını anlatmaktır. Ebeveyn katılımı, ebeveynlik uygulamaları, ahlaki gelişim ve sosyal öğrenme teorileri, erken çocukluk döneminde karakter eğitimi olgusunun tartışıldığı ve analiz edildiği bir mercek sağlamıştır. Araştırmaya Evrensel Çocuk Anaokulu programında çocuğu bulunan 6 ebeveyn katılmıştır. Veri toplama aracı olarak; Nitel araştırma yöntemlerinden görüşme ve dergiler kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizine ve temaların ve modellerin belirlenmesine yardımcı olmak için bir priori (önsel, genel olarak deneyden önce anlamına gelmektedir.) ve açık kodlamanın bir kombinasyonu kullanılmıştır. Evrensel Çocuk Anaokulu ebeveynleriyle ilgili bulgular, Evrensel Çocuk Anaokulu programında yer alan karakter geliştirici unsurların okul öncesi programını seçmelerindeki ana nedenlerden biri olmasına rağmen, karakter eğitimini tanımadıklarını göstermiştir. Ayrıca ebeveynler, çocuklarının karakter ve davranış geliştirmelerine ilişkin güçlü bir sorumluluk duygusu yaşadıkları, ancak bu gelişmeyi en iyi şekilde nasıl teşvik edeceklerini tam anlamıyla kavrayamadıkları görülmüştür. Yapılan çalışmanın, okul öncesi program tasarımcılarına ve yöneticilerine, çocukların okul öncesi programlarında karakter gelişimi için sağlam karakter eğitimi ve ebeveyn desteğinin dahil edilmesinin önemi konusunda fikir vererek sosyal değişimin gelişmesine yardımcı olacağı sonucuna da varılmıştır (s. 177-179).

Arthur, Powell ve Lin (2014) tarafından yapılan çalışmada 'paylaşım davranışları' çizimlerini kullanarak, karakter gelişimine ilişkin bir araştırmada ortaya çıkan

metodolojik sorunlara odaklanmaktadırlar. Araştırma Güneydoğu İngiltere’ de yaşayan erken yaş çocuklarını temel alarak 3 ile 6 yaş arasındaki 55 çocuğa yönelik yapılmıştır. Akran etkileşimlerinin doğal bir şekilde gözlemlenmesiyle gerçekleştirilmiştir. Temel teorileri uygulayarak, gözlemlerin işlenmesi, analiz edilmesi ve temkinli bir şekilde sonuçlarının yorumlanması gerekmektedir. Metodoloji; araştırmacıların ahlaki gelişimin 'büyük teorileri' hakkındaki önceden bilgisi ve gözlem kayıtlarıyla alakalı varsayımlarının etkisini hafifletmeye çalışmak üzerine kuruludur. Çalışmanın orijinalliği açıklayıcı bir çerçeve olarak herhangi bir büyük teoriye atıfta bulunmaksızın ahlaki gelişim araştırmalarına dayanmaktadırlar. Çocukların gönülsüz niyetleri, gözlemlenen davranışlarının temelinde potansiyel olarak basitleştirilmiş rasyonalizasyonlara dayanmaktadır. Bu araştırma, küçük çocukların öznel deneyimlerini keşfederek bu sürecin karmaşıklığına, ‘temiz’ bulgulara yönelmeye ve çocukların ahlaki ikilemlerle ilgili becerikli ve bazen şaşırtıcı müzakerelerin gelişmişliğini yansıtmaya çalışmak için bilgi vermektedir. Uygulamaya getirilen sonuçlar, küçük çocukların gelişmekte olan ahlaki karakterlerini ortaya çıkarmak için yapılan girişimlerin karmaşıklığına ve bunun beslenebileceği uygulamayla ilgili olduğunu ifade etmişlerdir.

Thornberg ve Oğuz (2013) Öğretmenlerin değer eğitimi konusundaki görüşlerini İsveç ve Türkiye’de nitel olarak ele almışlardır. Bu çalışmanın amacı, İsveç ve Türk öğretmenlerin değer eğitimi perspektiflerini incelemektir. 52 öğretmenden oluşan nitelikli görüşmeler yapmış ve analiz etmişlerdir. Değerler eğitimi çoğunlukla toplumsal değerlere ve normlara uymakla ilgili olduğunu değer eğitiminde öğrenme hedefleri veya değerler esasen başkalarına nasıl davranılması gerektiği ve sorumluluk alma konularıyla ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler eleştirel bir yaklaşımda bulunmamıştır. Öğretmenlerin bildirdikleri değer eğitiminde temel yöntemin, öğrencilerle gündelik etkileşimde iyi bir rol model olmak olduğunu vurgulamıştır. Değerler eğitimi büyük oranda sosyal etkileşim akışına gömülü bir günlük pratik olarak tarif etmişlerdir. Ayrıca, öğretmenlerin eğitim için kullandıkları değer ve değer kavramının tanımlanmasında daha

amiyane bir dil kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu alanda akademik bir bilgi eksikliği bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Çocukluk çağındaki kayıpların erişkinlikte depresyon için bir risk faktörü olduğu uzun zamandır tespit edilmiş bir gerçekliktir. Araştırmalar ayrıca, ebeveyn depresyonunun, ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesizliği ile bağlantılı olduğunu sürekli olarak öne çıkarmıştır. Benson (2012) bu gerçekliklere dayanarak yapmış olduğu çalışmada çocuklukta yaşanan yıkımın, ebeveynler arasındaki mevcut depresif semptom olasılığını arttırıp arttırmadığını incelenmiş ve ebeveyndeki bu hassasiyetin ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesini değiştirip değiştirmediğini araştırmıştır. Araştırma evrenini Dr. Shelley Riggs tarafından yönetilen Aile ve Çocuk Bağlantısı Projesi arşivine kayıtlı 176 ebeveyn oluşturmaktadır. 86 aileden oluşan örneklem için kullanılan ölçekler; Arka plan Bilgi Anketi, Semptom Değerlendirme-45 Anket ve Ebeveynlik İlişkisi Anketi'dir. Araştırmacı Çok Katlı Modelleme prosedürleri, Aktör-Ortak Bağımlılık Modelini kullanarak, ebeveyn depresyonunun, ebeveynlerin çocukluk çağındaki ölümü ile ebeveyn çocuk ilişkisini algılamaları arasındaki ilişkiyi yönlendirdiği hipotezini araştırmıştır. Yapılan araştırmayla ebeveyn (aktör) depresif belirtileri ile ebeveyn-çocuk bağlanma arasında önemli ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Bu da, yalnızca ebeveynleri değil, depresyondan muzdarip olan ebeveynler için ebeveyn-çocuk ilişkisini hedef alan tele patik müdahalelere ihtiyaç duyulduğunun göstergesidir (s. 34-37).

Roest , Dubas ve Gerris (2010) tarafından yapılan çalışmada genel olarak ebeveynler ve çocuklar arasındaki değer iletimini, içerik olarak da; İletim kuşakları olarak cinsiyet ve gelişim evresi isimli çalışmada sosyalizasyon teorisinin toplumsal cinsiyet rol modelini, gelişimsel yaşlanma teorisini ve konu göze çarpan perspektifi, ebeveyn-çocuk değer iletimi araştırmasını incelemişlerdir. Özellikle, değer iletimlerinin iki yönlü ve seçiciliğinin ebeveynlerin ve çocukların cinsiyetleri ve çocukların gelişim evresinin (ergenlikle ortaya çıkan yetişkinlik döneminin) bir fonksiyonu olarak farklılaşıp karşılamadığını incelemişlerdir. Görev ve hedonizm(hazcılık) olarak çalışma konularında

402 Hollandalı aileden anne-baba ve çocuklar arasındaki iletiler, yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak 5 yıllık bir süre boyunca incelemişler ve beklendikleri gibi, toplumsal cinsiyet toplumsallaşma ve gelişimsel yaşlanmanın genel modelleri için inandırıcı destek bulamamışlardır. Bunun yerine, ebeveyn-çocuk değeri iletimleri, değerli olma niteliğine göre nitelendirilmiş gibi görünmüştür. Özellikle, babalar için görev olarak işin yüksek önemi, bu değer yönelimi ile ilgili iletimlerde büyük babanın katılımıyla ve oğullar ve ergenler için hedonizmin yüksek önemi ile ilişkili olup bu gruplardan ebeveynlere yapılan yayınlar ile bağlantılı olduğu sonucuna varmışlardır.

Trout (2008)' in yapmış olduğu çalışmanın amacı, Heartwood Etik Müfredatı ve değere dayalı İncil öykülerinin, kilise bağlantılı bir kreşte, okul öncesi öğrencilerinin etik anlayışı, etik duyarlılığı ve etik davranışı üzerindeki etkisini incelemektir. Bu çalışmanın ikinci amacı, öğretmenlerin ve velilerin karakter eğitimi programının etkileriyle ilgili algılarını belirlemektir. Araştırma sorularındaki değişkenler arasındaki ilişkiyi araştırmak için nicel ve nitel ölçütlerden oluşan karma bir metodoloji değerlendirme yöntemi kullanılmıştır. Yapılandırılmış anketler, yapılandırılmış görüşmeler ve yapılandırılmış soru-cevaplar, öykülerin, tartışmaların ve diğer etkinliklerin etik müfredatının okul öncesi öğrencileri üzerinde bir etkisi olup olmadığını belirlemek için kullanılmıştır. Bu çalışmanın sonuçları, Heartwood Etik Müfredatı ve değere dayalı İncil öykülerinde eğitim alan 3-4 ve 5 yaşlarındaki öğrencilerin etik duyarlılık, etik anlayış ve etik davranışlarının çalışmaya girişten anlamlı derecede yüksek olduğunu göstermiştir. Bu çalışmadan edinilen bilgiler, etkili karakter eğitimi arayışında; eğitimcilere ve ebeveynlere, çocuklara verilecek olan eğitimde yardımcı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, karakter eğitim programlarının okul öncesi öğrencileri üzerindeki etkinliği hakkındaki bilgileri de genişleteceğine inanılmaktadır (s. 89-90).

Germaine (2001)' in çalışmasının amacı, müfredatın bir parçası olarak; okullarında belirli değerler resmi olarak öğretilen ilkökul öğrencileri ile bu dersi almayanlar arasında özgüven ölçülerinde anlamlı bir fark olup olmadığının belirlenmesidir. Çalışmanın

örneklerini, Kanada’da bir topluluk bölgesi aracılığıyla on altı değer tanımlayan bir okul bölgesi oluşturmaktadır. İlçe, bu değerlerin öğretilmesi için müfredat ve dersler geliştirmiştir. Deneysel araştırma deseni kullanılmıştır. Deney grubuna 4 yaşından 7 yaşına kadar 4 yıllık süre boyunca müfredatın resmi bir parçası olarak değerler öğretildi. Kontrol grubuna ise resmi değerlerin öğretimi yapılmamıştır. Deney sonrası bağımsız değişkenler (not ortalaması, vatandaşlık puanları, cinsiyet ve grup üyeliği) ile bağımlı değişken(benlik) arasındaki ilişkiyi belirlemek için çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Benlik saygısı, Reasoner ve Gilberts’ in geliştirmiş olduğu; Öğrenci Benlik Sayısı Envanteri ile ölçülmüştür. En uygun regresyon modeli, her iki grup için deney öncesi öz saygı ölçütlerini tahmin etmek ve öz saygı değişikliklerinin hesaplanmasını sağlamak için kullanılmıştır. Benlik saygısındaki değişim ile bağımsız değişkenlerdeki değişim arasında ne düzeyde ilişki olduğunu görmek için regresyon analizi kullanılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda değerlerin biçim öğretimi, Öğrenci Benlik Saygısı Envanteri aracılığıyla ölçülen öz saygı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin değerler hakkında önemli dersler aldığını belirtmektedir. Çalışmada kullanılan erişilebilen ve ölçülebilen değişkenlerin durumu göz önünde bulundurulduğunda benlik saygısı envanterinin programı ölçmekte yeterli olmadığı sonucuna varılabilmekte olduğunu ifade etmişlerdir. Akademik başarının benlik saygısı ile tutarlı ve anlamlı bir ilişkisi olduğu gösterilmiştir. Ek olarak benlik saygısı ve cinsiyet arasında bir ilişki olduğu ve ayrıca benlik saygısı ile sosyal beceriler arasında bir ilişki olduğunu (ya da vatandaşlık becerileri) göstermiştir. Ancak çalışmanın çok ciddi bir sonucu olarak; değerlerin öğrenilmesinin öğretmen modellemesi ve sınıf ortamıyla ilgili olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında literatüre, öğrenci davranışlarını ve özgüvenini etkileyen faktörleri daha iyi anlamak için hem öğretmen modelini hem de sınıf ortamını araştırmanın verimli bir katkı sağlayacağı kanısında bulunmuşlardır (s. 107-109).

Feldman’ın (2000) yaptığı Ebeveynliğe geçişte evlilik memnuniyetinde ve paylaşımda ebeveyn yakınlaşması, baba katılımı ve ebeveyn çocuk ilişkisi isimli çalışmada, babanın katılımının belirleyicileri, ebeveynlerin evlilik memnuniyetindeki yakınlaşması ve

ebeveynliğe geçişte iki ebeveynin de çalıştığı ailelerde annelerin ve babaların etkileşimli davranışları incelenmiştir. İlk bebekleri beş aylık olan ve ikisi de çalışan 60 İsrailli çift, bebekleriyle görüştürülmüş, bebek-anne ve bebek-baba etkileşimleri kayda alınmıştır. Etkileşimler, 21 etkileşimli davranış için küresel olarak kodlanmış ve ebeveyn duyarlılığı ile bebeklerin etkileşime hazır olma ölçüleri olarak birleştirilmiştir. Her bir ebeveynin evde ve çocuk bakımında yer aldığı beş belirleyicisi ebeveyn-bebek etkileşimlerinin öngörücüleri olarak değerlendirilmiş, ev ve çocuk bakım sorumluluklarının paylaşımı, her ebeveynin hafta boyunca ve hafta sonlarında bebeğe harcadığı süre, hafta sonları ve ebeveynin tipik olarak gerçekleştirdiği çocuk bakım faaliyetlerinin kapsamı. Evlilik yaklaşması, annelerin ve babaların evlilik memnuniyeti arasındaki mutlak fark puanıyla endekslenmiştir. Baba duyarlılığı, hane halkı ve çocuk bakımı sorumluluklarının, babanın hafta sonları (hafta içinde değil) çocuğuyla geçirdiği süreye, babanın yaptığı çocuk bakım faaliyetlerinin çeşitliliğine ve evliliğin yaklaşmasına ilişkili olduğu sonucuna varmıştır. Anne duyarlılığının yalnızca eşler arasındaki sorumluluk paylaşımı ile ilgili olduğu sonucuna varmıştır. Babanın çocuk bakım aktivitelerinin aralığının, anne tarafından olan interaktif duyarlılığının öngörüldüğü sonucuna varmıştır. Son olarak da bebeğin babayla etkileşime(anneyle değil) hazır olma durumu; çocuk bakımı sorumluluklarının paylaşımı, babanın çocuk bakım faaliyetlerinin çeşitliliği ve evlilik yaklaşması ile ilgili olduğu sonucuna varmıştır. Sonuçların ayrıca, anneler ve babalar için evlilik ile ebeveyn-çocuk ilişkisi arasındaki farklı ilişkileri belirtmekte ve babanın, çocuk bakımında babacılığın gelişimine araçsal katılımının önemini göstermekte olduğunu ifade etmiştir.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel teknikler hakkında bilgi verilmiştir.

4.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma ilişkisel tarama modelinde, betimsel bir çalışmadır. Çalışma kapsamında Afyonkarahisar ilinde bulunan çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin çocuklarıyla olan ilişkisi ve çocukta değer kazanımının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ayrıca ebeveynlerin (yaş, öğrenim durumu, mesleği, vs.) ve çocukların (yaş, cinsiyet, doğum sırası, çocuk sayısı, vs.) bazı demografik özelliklerine göre çocukların anneleriyle olan ilişkisi ve çocukta değer kazanımının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi incelenmiştir. Araştırma da nicel araştırma yöntemlerinden korelasyonel (ilişkisel) araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma “Olay ve olguların dışarıdan ölçülünerek, gözlemlenerek veya deney yaparak, betimleme ya da nedensellik yoluyla gerçeklere ulaşmaya çalışan araştırmalardır” (Arıkan, 2013 s. 27). İki veya daha fazla ilişkinin değişkenlere müdahalede bulunmaksızın incelendiği araştırma türüne korelasyonel (ilişkisel) araştırma denir. Korelasyonel araştırmalar neden sonuç ilişkisinin oluşabileceği konusunda ipuçları verebilir fakat katiyen neden sonuç şeklinde yorumlanamaz (Karasar, 2016 s. 81-82).

Bireylerin sosyal çevrelerinde ve içsel dünyalarında davranışlarının tanımlanmasının zorluğu psikoloji ve sosyoloji bilimleri başta olmak üzere, birçok bilim dalı tarafından

kabul görmüş bir gerçekliktir. Bu davranışların anlaşılması ve ilişkilerin incelenmesi için bu ilişkilerin tespit edilerek aralarında korelasyonel bir bağ kurup; araştırmamıza olanak sağlar. Ek olarak korelasyonel araştırma türü; nitelikli araştırmalar ve kuvvetli veriler sunulabilmesi açısından imkân sağlar.

Araştırmada korelasyonel ilişkilerden keşfedici araştırma metodu kullanılmıştır. Bu metot değişkenler arasındaki ilişkilerin çözümlenerek yüksek korelasyonlu değişkenlerin ilişkideki öneminin belirtilmesinde kullanılmaktadır (Akarsu & Akarsu, 2019, s. 56-57).

Özetle araştırma kapsamında bağımlı değişken olarak belirlenen ebeveyn çocuk ilişkisi ile çocukta değer kazanımının; bağımsız değişken olarak belirlenen demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi gerçekleştirilmiştir.

4.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Afyonkarahisar ilinin merkez ve merkeze bağlı kasabalarında 5-6 yaş grubunda olan ilk ve ortaokul bünyesinde eğitim veren anasınıflarına devam eden çocuğu bulunan anneler, örneklemine ise araştırma kapsamında katılım sağlayan 662 anne oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde öncelikle Afyonkarahisar’da ilk ve ortaokul bünyesinde bulunan anasınıflarına devam eden 5-6 yaş toplam çocuk sayısı belirlenmiştir. Daha sonrasında veri toplama araçları dağıtılırken merkezde bulunan okullardan; genel olarak sosyo-kültürel durumu yüksek olan yerleşim yerlerine yakın bulunan okullar ile sosyo-kültürel durumu daha düşük olan yerleşim yerlerine yakın bulunan okullar arasında dengeli bir dağıtım sağlanmaya çalışılmıştır. Veri toplama araçlarının merkeze bağlı kasabalara dağıtımında da aynı kıstaslar ölçü olarak alınmış örneklemin evreni daha çok yansıtabilmesi için dengeli bir dağıtım yapılmaya çalışılmıştır. Belirlenen okullara veri toplama araçları araştırmacı tarafından ulaştırılmıştır.

Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2016, s. 95) tarafından önerilen aşağıda formülü bulunan eşitlik kullanılmıştır.

$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0}{N}}$$

$$n_0 = [(t \times S)/d]^2$$

Eşitlik 1. Sürekli değişkenlerde örneklem büyüklüğü tahmini

Eşitlikte yer alan N evren büyüklüğünü, n belirlenmek istenilen örneklem büyüklüğünü, güven düzeyine karşılık gelen değeri t, standart sapmayı da S ifade etmektedir. Sapma miktarı olarak bilinen d ise evrenin özelliğiyle ilgili olarak yapılmak istenilen tahminin tolere edilmesi düşünülen aralık genişliğini (doğruluk derecesini) tanımlamaktadır.

Bu çalışma da N=2525, d=0,05, S=0,5 puan olarak tahmin edilmiş, güven düzeyi (1-α)=0,95 alınmıştır. Güven düzeyine karşılık gelen t değeri 1,96 dır.

$n_0 = [(t \times S)/d]^2$ Formülünden hareketle $n_0 = [(1,96 \times 0,5)/0,05]^2 = 384,16$ olur. $n = [n_0 / (1 + (n_0 / N))]$ İfadesinde n_0 ve N' yi yerleştirdiğimizde $n = [384,16 / (1 + (384,16/2525))] = 384,16 / 1,15214257 = 333,4309572469$ olur.

Buna göre örneklemin büyüklüğü en az 334 alınabilmektedir.

Araştırma kapsamında 662 ebeveynin cevapları değerlendirildiğinden araştırmadaki örnekleminin evreni temsil ettiği düşünülmektedir. Genel bir ifadeyle açıklamak gerekirse örneklem %95 olasılıkla evreni yansıtmaktadır.

Araştırmaya dair demografik özelliklerin yer aldığı tablolar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1

Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kız	330	49,8
Erkek	332	50,2
Toplam	662	100,0

Tablo 1 incelendiğinde çocukların (n=662); % 49,8 'inin kız (n=330), % 50,2' sinin ise erkek (n=332) olduğu görülmektedir. Buna göre çocukların cinsiyetlerine göre dengeli bir dağılımın olduğu söylenebilir.

Tablo 2

Çocukların Doğum Tarihlerine Göre Dağılımı

Doğum tarihi	N	%
2011	485	73,3
2012	177	26,7
Toplam	662	100,0

Tablo 2 incelendiğinde çocukların (n=662); % 73,3 ‘ünün 2011 (n=485), % 26,7’ sinin ise 2012 (n=177) doğumlu olduğu görülmektedir.

Tablo 3

Annelerin Çocuk Sayılarına Göre Dağılımı

Çocuk sayısı	N	%
Tek	76	11,5
2	340	51,4
3	206	31,1
4 ve üzeri	40	6,0
Toplam	662	100,0

Tablo 3 incelendiğinde annelerin (n=662); % 11,5 ‘inin tek çocuk (n=76), % 51,4’ünün 2 çocuk (n=340), % 31,1’inin 3 çocuk (n=206), %6’sının ise 4 ve üzeri çocuk (n=40) sahibi olduğu görülmektedir.

Tablo 4

Çocukların Doğum Sırasına Göre Dağılımı

Doğum sırası	N	%
İlk	267	40,3
2.	264	39,9
3.	113	17,1
4 ve sonrası	18	2,7
Toplam	662	100,0

Tablo 4 incelendiğinde çocukların (n=662); %40,3'ünün ilk (n=267), %39,9'unun ikinci (n=264), %17,1'inin üçüncü (n=113), %2,7'sinin dört ve sonrası (n=18) sırada doğduğu görülmektedir.

Tablo 5

Çocukların Daha Önce Okul Öncesi Eğitim Alıp Almama Durumlarına Göre Dağılımı

Okul öncesi	N	%
Evet	270	40,8
Hayır	392	59,2
Toplam	662	100,0

Tablo 5 incelendiğinde çocukların (n=662); %40,8'inin daha önce okul öncesi eğitim aldığı (n=270), % 59,2'sinin ise daha önce okul öncesi eğitim almadığı (n=392) görülmektedir.

Tablo 6

Çocukların Annelerinin Yaşlarına Göre Dağılımı

Anne yaş	N	%
18-25	39	5,9
26-33	369	55,7
34-41	221	33,4
41 ve üzeri	33	5,0
Toplam	662	100,0

Tablo 6 incelendiğinde annelerin (n=662); %5,9'unun 18-25 yaş aralığında (n=39), %55,7'sinin 26-33 yaş aralığında (n=369), %33,4'ünün 34-41 yaş aralığında (n=221) ve %5'inin ise 41 yaş ve üzerinde (n=33) olduğu görülmektedir.

Tablo 7

Çocukların Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Anne eğitim	N	%
İlköğretim	250	37,8
Ortaöğretim	260	39,3
Lisans	127	19,2
Lisansüstü	25	3,8
Toplam	662	100,0

Tablo 7 incelendiğinde çocukların annelerinin (n=662); %37,8'i ilköğretim (n=250), %39,3'ü ortaöğretim (n=260), %19,2'i lisans (n=127), %3,8'i ise lisansüstü (n=25) eğitim düzeylerine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 8

Çocukların Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı

Anne çalışma	N	%
Ev hanımı	471	71,1
Memur	94	14,2
Özel sektör	74	11,2
Serbest	23	3,5
Toplam	662	100,0

Tablo 8 incelendiğinde çocukların annelerinin (n=662); %71,1'inin ev hanımı (n=471), %14,2'sinin memur (n=94), %11,2'sinin özel sektör çalışanı (n=74) ve %3,5'inin serbest meslek sahibi (n=23) olduğu görülmektedir.

Tablo 9

Çocukların Ailelerinin Aylık Gelirlerine Göre Dağılımı

Aylık gelir	N	%
0-1500	266	40,2
1500-3000	225	34,0
3000-4500	88	13,3
4500 ve üzeri	83	12,5
Toplam	662	100,0

Tablo 9 incelendiğinde çocukların ailelerinin (n=662); %40,2'sinin 0-1500 lira aralığında (n=266), %34'ünün 1500-3000 lira aralığında (n=225), %13,3'ünün 3000-4500 lira aralığında (n=88) ve %12,5'inin 4500 lira ve üzeri (n=83) gelir düzeylerine sahip olduğu görülmektedir.

4.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların ailelerinin demografik bilgilerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan olan 'Genel Bilgi Formu', Ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin belirlenmesi amacıyla Pianta (1992) tarafından geliştirilen (Child-Parent Relationship Scale), Özkan 'ın (2014, s. 50) tez çalışmasında Türkçeye uyarlanıp, geçerlilik güvenirlik çalışması yapılmış olan "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği", Çocukların değer kazanımını ölçmek amacıyla Neslitürk ve Çeliköz (2015) tarafından geliştirilen "Okul Öncesi Değerler Ölçeği" kullanılmıştır.

4.3.1. Genel Bilgi Formu

Araştırmada kullanılan "Genel Bilgi Formu", ebeveynlerin ve çocukların demografik özellikleriyle ilgili bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Form tamamlandıktan sonra uzman görüşüne sunulmuştur. Görüşmeler doğrultusunda ekonomiklik ve kolay uygulanabilirlik sağlaması açısından bazı sorular çıkarılmıştır. Genel bilgi formunda son haliyle; Çocuğun cinsiyeti, doğum tarihi-sırası, daha önce okul

öncesi eğitim alıp almadığı, ebeveynlerinin yaşları, eğitim düzeyleri, çalışma durumları, çalışma süreleri, evlenme şekilleri, ailenin aylık geliri ve son olarak da evde devamlı kalan aile büyüğünün bulunup bulunmadığı konularında bilgi edinmek için hazırlanan sorular bulunmaktadır.

4.3.2. Çocuk- Ebeveyn İlişki Ölçeği - ÇEİÖ

Araştırmada okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-66 aylık çocukların babalarının çocuklarıyla olan ilişkilerinin belirlenmesi amacıyla Pianta (1992) tarafından geliştirilen, Özkan (2014) tarafından Türkçeye uyarlanan Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin uyarlanma sürecinde öncelikle maddelerin çevrilmesi işlemi gerçekleştirilmiş, ardından konu alan uzmanların görüşleri doğrultusunda düzeltmeler yapılmıştır. Ön pilot çalışmasında 40 babanın görüşleri alınmış ve maddelerin anlaşılabilirliği belirlenmiştir. Ankara’da yaşayan 214 anne ve babanın cevapları doğrultusunda ölçeğin yapı geçerliğinin belirlenmesi amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve ölçek maddelerinin üç alt boyutta toplandığı belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilirliğini tespit etmek amacıyla da ölçeğin birinci alt boyutu olarak adlandırılan olumlu ilişki alt boyutunun Cronbach alpha iç tutarlık katsayısı 0,722; çatışma alt boyutu için 0,742 ve bağlanma alt boyutunda da 0,531 olarak hesaplanmıştır.

Olumlu İlişki Alt Boyutu: Ebeveyn-çocuk ilişkilerinde müspet düşünce ve edinimlerini içeren maddeler olumlu ilişki boyutunu içerir. “Çocuğum kendi hakkındaki bilgileri isteyerek paylaşır.”, “İşte olduğum zaman sık sık çocuğumu düşünürüm.” maddeleri olumlu ilişki alt boyutunu ölçen maddelere örnek olarak verilebilir. 12 madde ile ölçülen bu alt boyutun madde numaraları; 1, 3, 5, 8, 10, 13, 16, 17, 25, 26, 29, 30’dur.

Çatışma Alt Boyutu: Ebeveyn-çocuk ilişkilerinde çatışma boyutunu içerir. “Çocuğum kendisine adil davranmadığımı hisseder.”, “Çocuğum, ben başka çocuklarla zaman geçirdiğimde bana kıskanç tavır gösterir.” maddeleri çatışma alt boyutunu ölçen

maddelere örnek olarak verilebilir. 11 madde ile ölçülen bu alt boyutun madde numaraları; 12, 14, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28' dir.

Bağlanma Alt Boyutu: Ebeveyn-çocuk ilişkilerinde bağlanma davranışı göstermeleriyle ilgili boyutu içerir. “Çocuğum hatalarını düzelttiğimde incinir ya da utanır.”, “Çocuğum benden ayrılmaya şiddetle tepki gösterir.” maddeleri bağlanma alt boyutunu ölçen maddelere örnek olarak verilebilir. 7 madde ile ölçülen bu alt boyutun madde numaraları; 2, 4, 6, 7, 9, 11, 15 ‘tir.

Ölçek kapsamında yer alan her bir madde 5’li likert tipinde hazırlanmış ve 1; kesinlikle uygun değil, 2; uygun değil, 3; kararsızım, 4; uygun olabilir ve 5; ise kesinlikle uygun ifade edecek şekilde sıralanmıştır. Ölçekte alınan yüksek puanlar olumlu ilişkiyi yansıtmaktadır (Özkan, 2014, s. 79). Çatışma alt boyutunda yer alan maddeler ters çevrilerek kodlanır ve alınan yüksek puanlar çatışma olmadığını gösterir. Ancak çatışma alt boyutu içerisinde yer alan maddelerin tamamının olumsuz olmasından dolayı ters kodlanmayabilir. Bu durumda çatışma alt boyutundan alınan yüksek puanlar çatışmanın olduğunun göstergesidir.

Bu çalışmada Afyonkarahisar’da bulunan ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerini belirlemek üzere annelere çocuk ebeveyn ilişki ölçeği uygulanmıştır. Yapılan araştırmada annelere uygulanan ölçme araçlarının iç tutarlılığını ölçmek için güvenirlik analizleri yapılmıştır. Bunun içinde Cronbach Alpha katsayısı kullanılmıştır. Cronbach Alpha katsayısı, birime ait toplam skorun ölçekteki her bir soruya ait puanların toplanması ile elde edilen ölçeklerde, soruların benzerliğini ya da yakınlığını ortaya koyan bir katsayıdır. Cronbach Alpha (α) katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenirliği aşağıda belirtildiği gibi yorumlanmaktadır:

- $0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir,
- $0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçek düşük güvenilirdir,
- $0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir,
- $0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir (Kalaycı, 2006, s. 405).

Annelerin Ebeveyn Çocuk İlişki Ölçeğine maddelerine vermiş oldukları cevapların güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha (α) güvenirlik katsayısı hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10

Araştırma Kapsamında Görüşleri Alınan Annelerin Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeğine Vermiş Oldukları Cevaplar Doğrultusunda Hesaplanan Cronbach Alpha Değerleri

Boyutlar	Madde sayısı	Cronbach Alpha katsayısı
Olumlu ilişki	12	0,71
Çatışma	11	0,72
Bağlanma	7	0,64
Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği	30	0,76

Hesaplanan Cronbach Alpha Değerleri sonucunda; Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği genel anlamda ve tüm alt boyutlarında α katsayısı; $0,60 \leq \alpha < 0,80$ aralığında bulunduğundan Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği *oldukça güvenilir*dir denilebilmektedir.

4.3.3. Okul Öncesi Değerler Ölçeği

Okul Öncesi Değerler Ölçeği 60-72 ay çocuklar için geliştirilen verilerin sağlıklı olabilmesi açısından 3 (aile, öğretmen ve öğrenci) farklı form şeklinde hazırlanmıştır. Ölçeğin 3 formu da sorumluluk, saygı, dürüstlük, paylaşım, işbirliği, dostluk/arkadaşlık değerlerini ölçebilmeyi hedeflemiştir. Ölçeğin aile ve öğretmen formu 30 maddeden ve 6 alt boyuttan oluşan likert tarzı ölçeklerdir.

Sorumluluk Alt Boyutu: Çocukta sorumluluk değerinin kazanım düzeyini içermektedir. “Yemek masası hazırlarken yardım eder.”, “Boyama yaptıktan sonra boya kalemlerini ortada bırakır.” Maddeleri sorumluluk alt boyutunu ölçen maddelere örnek olarak verilebilir. Madde numaraları 1,2,3,4,5 tir.

Saygı Alt Boyutu: Çocukta saygı değerinin kazanım düzeyini içermektedir. “Yemek için herkesin masaya oturmasını bekler.”, “İstediği bir eşyayı karşısındakinin elinden çekerek

alır.” Maddeleri saygı alt boyutunu ölçen maddelere örnek olarak verilebilir. Madde numaraları 6, 7, 8, 9, 10 dur.

İşbirliği Alt Boyutu: Çocukta işbirliği değerinin kazanım düzeyini içermektedir. “Eve gelen arkadaşı ile birlikte oyun oynar.”, “Aile büyükleri yardım istediğinde rahatsız olur.” Maddeleri işbirliği alt boyutunu ölçen maddelere örnek olarak verilebilir. Madde numaraları 11, 12, 13, 14, 15 dir.

Dürüstlük Alt Boyutu: Çocukta dürüstlük değerinin kazanım düzeyini içermektedir. “Okulda yaşadığı olumsuzlukları gizler.”, “Verdiği sözleri tutar.” Maddeleri dürüstlük alt boyutunu ölçen maddelere örnek olarak verilebilir. Madde numaraları 16, 17, 18, 19, 20 dir.

Dostluk/Arkadaşlık Alt Boyutu: Çocukta dostluk/arkadaşlık değerinin kazanım düzeyini içermektedir. “Arkadaşlarını korur, kırıcı davranmaz.”, “Arkadaşları ile olmaktansa tek başına olmayı tercih eder.” Maddeleri dostluk/arkadaşlık alt boyutunu ölçen maddelere örnek olarak verilebilir. Madde numaraları 21, 22, 23, 24, 25 tir.

Paylaşım/Eşitlik Alt Boyutu Çocukta paylaşım/eşitlik değerinin kazanım düzeyini içermektedir. “Eve gelen arkadaşı ile ortak kullanması gereken eşyalar (boya, kalem, kâğıt vb.) olunca rahatsız olur.”, “Market alışverişinde kendisine alınan çikolata, şeker, bisküvi vb. aynısını kardeşleri/yeğeni/ arkadaşı içinde ister.” Maddeleri paylaşım/eşitlik alt boyutunu ölçen maddelere örnek olarak verilebilir. Madde numaraları 26, 27, 28, 29, 30 dur.

Oluşturulan maddelerde davranışın çocukta görülme sıklığına göre (evet, bazen, hayır) şeklinde 3 seçenek bulunmaktadır. Ölçekte olumsuz maddelerde yer almaktadır. Ölçekte bulunan olumsuz maddeler ters puanlama ile hesaplanmaktadır. Analiz yapılırken maddelere verilen cevaplardan evet seçeneğine 2, bazen seçeneğine 1, hayır seçeneğine 0 puan verilmiştir. Formların yapı geçerliği açımlayıcı faktör analizi yapılarak sağlanmış ve öğretmen formunun Kaiser-Meyer-Olkin değeri 0,79; aile formunun ise 0,77 bulunmuştur. Öğretmen formunun Bartlett's Sphericity testi X2 değeri 1,587; $p<0,001$;

aile formunun ise X2 değeri 1,564; $p < 0,001$ olarak hesaplanmıştır. Testi yarılama yöntemine göre öğretmen formunun güvenirlik katsayısı 0,86; aile formunun 0,84'dür. Cronbach Alpha Güvenirlik katsayısı öğretmen formu için 0,91; aile formunun 0,89 olarak bulunmuştur (Neslitürk ve Çeliköz, 2015).

Annelerin Okul Öncesi Değerler Ölçeğine maddelerine vermiş oldukları cevapların güvenirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11

Araştırma Kapsamında Görüşleri Alınan Annelerin Okul Öncesi Değerler Ölçeğine Vermiş Oldukları Cevaplar Doğrultusunda Hesaplanan Cronbach Alpha Değerleri

Boyutlar	Madde sayısı	Cronbach alfa katsayısı
Sorumluluk	5	0,73
Saygı	5	0,67
İşbirliği	5	0,62
Dürüstlük	5	0,75
Dostluk	5	0,76
Paylaşım	5	0,71
Okul Öncesi Değerler Ölçeği	30	0,86

Hesaplanan Cronbach Alpha Değerleri sonucunda; Okul Öncesi Değerler Ölçeği genel anlamda α katsayısı; $0,80 \leq \alpha < 1,00$ aralığında ve tüm alt boyutlarında α katsayısı; $0,60 \leq \alpha < 0,80$ aralığında bulunduğundan Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği *oldukça güvenilir*dir denilebilmektedir.

4.3.4.Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama araçları olarak ‘‘Genel Bilgi Formu’’, ‘‘Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği’’ ve ‘‘Okul Öncesi Değerler Ölçeği’’ kullanılmıştır. Gerekli izinler alındıktan sonra daha önceden araştırmacı tarafından belirlenmiş olan Afyonkarahisar ili merkez ve

merkeze bağılı ilk ve ortaokul bünyesindeki anasınıflarına gidilerek yapılacak olan uygulamanın amacı ve içeriğı hakkında idareci ve sınıf öğretmenlerine bilgi verilmiştir. Öğretmenlerin yardımı ile ebeveynlere yönelik veli bilgilendirmesi yapılmış ve ölçek ebeveynlere dağıtılarak uygulamalar yapılmıştır. Araştırma kapsamında 1500 ebeveyne ölçekler ulaştırılmış ancak geriye dönmeyen ve ölçütlere uymayan, eksik bırakılan ölçeklerin çıkarılmasıyla, toplam 662 ebeveyn örneklem grubunu oluşturmuştur.

4.3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada ölçek formlarından elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 18.0 (Statistical Package for the Social Sciences) programından yararlanılmıştır. Yapılan bütün analizlerde anlamlılık düzeyi $p \leq 0,05$ olarak alınmıştır.

Araştırmada belirtilen problemlerin çözümlenmesi amacıyla öncelikle veri toplama araçlarından elde edilen verilere ilişkin betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Sonrasında araştırmanın alt problemleri doğrultusunda verilerin çözümlenmesi gerçekleştirilmiştir. Çözümleme sürecinde ilk olarak varyansların homojen olup olmadığı Levene testi ile test edilmiştir. Varyanslar homojen ise parametrik, homojen değil ise non-parametrik testlerle hesaplamalar yapılmıştır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda ölçekten alınan toplam puanların bağımsız değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla parametrik tekniklerden bağımsız örneklem için t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Analizler sonucunda anlamlı farklılığın ortaya çıkması durumunda, farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için varyansların homojenliği kontrol edilmiş, homojenlik neticesinde de çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır.

BÖLÜM V

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Anneleriyle olan İlişkisi ve Çocukta Değer Kazanımının incelemesi amacıyla yapılan araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. İlk olarak betimsel istatistik sonucunun bulunduğu tabloya daha sonrasında ise her bir değişkenin önce Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği ile olan bulgularına ardından da Okul Öncesi Değerler Ölçeği ile ilgili olan bulgularına yer verilmiştir.

Tablo 12

Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği ve Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Ölçekler	ALT BOYUTLAR	N	Ort.	S. Sapma
ÇOCUK EBEVEYN İLİŞKİ	Genel	662	103,0196	8,72549
	Olumlu	662	48,4260	4,43338
	Çatışmacı	662	32,8973	8,23272
	Bağlanma	662	21,6964	6,22716
OKUL ÖNCESİ DEĞERLER	Genel	662	76,3822	7,06232
	Sorumluluk	662	11,0665	2,24555
	Saygı	662	12,1873	2,04073
	İşbirliği	662	12,4562	1,44083
	Dürüstlük	662	12,9713	1,78769
	Dostluk/Arkadaşlık	662	14,2855	1,22323
	Paylaşım	662	13,4154	1,79458

Tablo 12'ye göre, çocukların (n=662) çocuk ebeveyn ilişki ölçeği puan ortalamaları 103,02, standart sapmalarının 8,73; okul öncesi değerler ölçeği puan ortalamaları 76,38, standart sapmaları 7,06 olarak belirlenmiştir. Bu bulgular genel anlamda çocukların anneleriyle olan ilişkilerinin ve değer kazanımlarının iyi düzeyde olduğunu gösterir.

Araştırmanın 'Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?' problem durumuna ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan annelerin çocuklarının cinsiyetlerine göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği; olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyutları içerisinde anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ilişkisiz ölçümlerde t-testi hesaplanarak Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13

Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları

CİNSİYET	ALT BOYUTLAR	Gruplar	N	X	S.S.	t	sd	P
ÇOCUK EBEVEYN İLİŞKİ	Genel	Kız	330	103,0697	8,96318	0,147	660	0,883
		Erkek	332	102,9699	8,49590			
	Olumlu	Kız	330	48,5758	4,50957	0,866	660	0,387
		Erkek	332	48,2771	4,35803			
	Çatışmacı	Kız	330	32,9182	8,05732	0,065	660	0,948
		Erkek	332	32,8765	8,41555			
	Bağlanma	Kız	330	21,5758	6,83514	-0,497	660	0,620
		Erkek	332	21,8163	5,56527			

Tablo 13'e göre, çocukların (n=662) Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşma durumlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına göre genel puan ortalamalarında anlamlılık düzeyi $p=,883$ olarak bulunmuştur. Sonucun $p>,05$ olması anlamlı düzeyde farklılaşmadığını ifade etmektedir. Alt boyutlarda olumlu ilişki $p=,387$; çatışma $p=,948$ ve bağlanma $p=,620$ 'dir. Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeğinin alt boyutlarında da anlamlı farklılaşma görülmemektedir ($p>,05$). Diğer bir ifadeyle annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde cinsiyete göre bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuğun ilk sosyal çevresi içerisinde biyolojik ve psikolojik olarak gelişmesine katkı sağlayan ailesidir. Çocuğun ileriki yıllardaki ilişkilerini olumlu ya da olumsuz etkileyecek olan en önemli yaşantısı ebeveyniyle; özellikle de annesiyle olan ilişkisidir (Efe, 2005, s. 19; Öksüz, 2002, s. 155).

Geçmiş dönemlere nazaran günümüzde annelerin daha çok bilinçlenmesi, çocuğu ister kız ister erkek olsun onunla cinsiyet ayırdımı yapmadan olabildiğince iyi ilişkiler kurma eğiliminde olmasından kaynaklanabileceği düşünülebilir.

Araştırma bulgularıyla paralel olarak Arabacı ve Ömeroğlu (2013)' nun yapmış oldukları araştırmada 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimleri bazı değişkenler açısından incelenmiş, araştırma bulgularıyla benzer sonuçların tespit edildiği ve annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde çocuğun cinsiyetinin etkili olmadığı görülmüştür.

Tezel-Şahin ve Özyürek (2008) okul öncesi döneminde 5-6 yaş grubu çocuğu bulunan 762 ebeveynin çocuklarına karşı tutumlarını inceledikleri çalışmalarında, anne tutumlarının çocuğun cinsiyetine göre anlamlı ölçüde etkilenmediği sonucuna varmışlardır. Seven (2006)'in araştırmasında ele aldığı çocukların bağlanmalarının cinsiyete göre farklılaşma durumları neticesinde anlamlılık tespit edilmemiştir (s. 97).

McHale, Crouter, & Tucker (1999), ebeveynlerin geleneksellikleri doğrultusunda cinsiyet rolü tutumlarını incelendikleri araştırmalarında annelerin tutumlarının çocukların cinsiyetleri üzerinde bir etkisi bulunmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Cassidy (1988) altı yaşında bulunan çocukların anneleriyle olan bağlanmaları ile öz benlik temsilleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapmış olduğu çalışmada örneklem grubunu 52 çocuk ve annesi oluşturmuştur. Çalışmada cinsiyet değişkeninin anne çocuk bağlanmasına anlamlı farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir (s. 124-127). Yapılan çalışmalar, araştırmanın; çocukların cinsiyetinin anneleriyle olan ilişkilerini etkilemediği bulgusuyla paralellik göstermektedirler.

Araştırmanın ‘Okul öncesi dönem çocuklarının değer kazanım düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?’ problem durumuna ilişkin bulgular

Çocukların cinsiyetlerine göre Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu vesilesiyle çocukların değer kazanım düzeylerinin sorumluluk, saygı, işbirliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ilişkisiz ölçümlerde t-testi hesaplanarak Tablo 14’te belirtilmiştir.

Tablo 14

Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları

CİNSİYET	ALT BOYUTLAR	Gruplar	N	X	S.S.	t	sd	P
OKUL ÖNCESİ DEĞERLER	Genel	Kız	330	76,8364	6,86367	1,652	660	0,099
		Erkek	332	75,9307	7,23649			
	Sorumluluk	Kız	330	11,2697	2,24285	2,329	660	0,020
		Erkek	332	10,8645	2,23330			
	Saygı	Kız	330	12,3152	1,96568	1,609	660	0,108
		Erkek	332	12,0602	2,10796			
	İşbirliği	Kız	330	12,4545	1,44380	-0,029	660	0,977
		Erkek	332	12,4578	1,44005			
	Dürüstlük	Kız	330	12,9212	1,76245	-0,718	660	0,473
		Erkek	332	13,0211	1,81372			
	Dostluk/Arkadaşlık	Kız	330	14,3364	1,11041	1,067	660	0,286
		Erkek	332	14,2349	1,32564			
	Paylaşım	Kız	330	13,5394	1,62427	1,775	660	0,076
		Erkek	332	13,2922	1,94382			

Tablo 14’e göre çocukların (n=662) Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşma durumlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına göre genel puan ortalamalarında anlamlılık düzeyi $p=,099$ olarak bulunmuştur. Okul Öncesi Değerler Ölçeği genel puan ortalamasında ($p>,05$) anlamlı farklılık görülmemektedir. Alt boyutlar incelendiğinde; saygı alt boyutunda $p=,108$; işbirliği alt boyutunda $p=,977$; dürüstlük alt boyutunda $p=,473$; dostluk/arkadaşlık alt boyutunda $p=,286$; paylaşım alt boyutunda ise $p=,076$ sonuçlarına ulaşılarak ($p>,05$) olması nedeniyle farklılaşma görülmemiştir. Ancak sorumluluk alt boyutunun $p=,020$ olması; anlamlı bir farklılık olduğunu ifade etmektedir ($p<,05$). Ortalama puanlarına bakıldığında kız çocuklarının

sorumluluk kazanım düzeylerinin ($X=11,2697$), erkek çocuklarının sorumluluk kazanım düzeylerinden ($X=10,8645$) anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgular kız çocuklarının sorumluluk değer düzeylerinin erkek çocuklarının sorumluluk değer düzeylerinden daha yüksek olduğunu ifade etmektedir.

Kız çocukların erkek çocuklara göre daha sorumluluk sahibi olmalarının nedeni olarak toplumumuzda yer alan cinsiyet rollerinin ve kalıp yargılarının etkisi düşünülebilir. Toplumumuzda görev ve sorumlulukların paylaşımı incelendiğinde geleneksel Türk aile yapısının sürdürüldüğü gözlenmektedir. Geleneksel Türk aile yapısında kadın ve erkek cinsiyet rolleri genellikle kalıp yargılara dayandırılmaktadır. Buna göre erkeklerden, her anlamda kuvvetli olmaları, aile geçimini sağlayabilme ve toplumda kabul görebilmeleri; kadınlardan ise tamahkâr, daha naif, zarif, çocukların bakım ve ev işlerini yapmaları, kişilerarası ilişkilerde daha arabulucu olmaları beklenmektedir. Toplumsal anlamdaki algının somut birer ifadesi olarak, kız çocuklarının yürümeye başladıkları ilk andan itibaren, oyuncak toplama, sofraya hazırlama vb. işlerde yardım istenmesi ve erkek çocuklarının bu konuda daha pasif tutulması durumları gösterilebilir.

Alan yazın incelendiğinde kız çocuklarının erkek çocuklarına göre sorumluluk değerinde yüksek puan alması toplumsal cinsiyet rolleriyle açıklanmıştır. Ünlü ve Metin (2016)'ın yapmış oldukları cinsiyet değişkeninin değerlere ulaşma düzeyleri üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışmalarında da sorumluluk sahibi olmak değer düzeyleri kız öğrencilerin ortalama puanları erkek öğrencilerin ortalama puanlarından yüksek çıkmıştır. Şahin (2017)'nin öğretmen görüşlerine göre, anaokuluna devam eden çocukların, sahip oldukları değer düzeylerinin belirlenmesi amaçlanan çalışmada kız çocuklarının değer kazanım düzeylerinin erkek çocukların değer düzeylerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır (s. 672-673). Jamyang-Tshering (2004)'in New York'ta okul öncesi eğitimi alan üç-beş yaş aralığında bulunan, okul öncesi eğitimi almakta olan çocukların sosyal becerileri üzerine yapmış olduğu araştırma da kız çocuklarının sosyal beceri olarak erkek çocuklarından daha iyi durumda oldukları ortaya çıkmıştır. Erkek çocuklarının ise kız

çocuklarına göre daha sık problem davranışlar sergiledikleri belirlenmiştir. Standardize edilmiş SBDS (Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi) puanları sonuçlarına göre kız çocukları erkek çocuklarına kıyasla daha yüksek puanlara sahip olduklarını tespit etmiştir (s. 26-27). Kandır ve Orçan, (2011) 'ın Beş-altı yaş çocuklarının erken öğrenme becerileri ile sosyal uyum ve becerilerini karşılaştırmalı olarak inceledikleri çalışmalarında; kız çocuklarının sosyal uyum puanlarının erkek çocuklarının sosyal uyum puanlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Genel olarak çocuklarda değer kavramının edinimi, sosyal uyum ve sosyal beceriler üzerine yapılan çalışmalarda kız çocuklarının ortalama puanları erkek çocuklarının ortalama puanlarından daha yüksek olan bulgular elde edilmektedir (Dizman, 2003, s. 57-58; Gömleksiz ve Çetintaş, 2011; Gültekin, 2008, s. 54-55; Kaldırım, 2005; Seven, 2006, s. 91; Şehirli, 2007, s. 142-143; Şimşek, 2011) Etaugh ve Liss (1992)'in çocukların oyun etkinlik tercihleri, ebeveynlerinin oyuncak seçimleri ve görev tanımlamaları üzerine yapmış oldukları çalışmasında, anne-babaların erkek çocuklarına geleneksel olarak erkeğe özgü görevler verdikleri ve erkek cinsiyetine uygun oyuncaklar aldıkları saptanmıştır. Yine aynı şekilde, anne-babaların kız çocuklarına ev işi yapma, mutfakla ilgilenme gibi geleneksel olarak kadına ait görülen görevleri verme ve daha feminen oyuncaklar alma eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinin çocuklar üzerindeki etkisi ile ilgili yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır(Aslan ve Arslan Cansever, 2007; Aytekin, Artan, Kangal, Çalışandemir, ve Özkızıklı, 2017; Buckner ve Fivush, 2000; Fivush, Brotman, Buckner ve Goodman, 2000; Tenenbaum ve Leaper, 2003; Tenenbaum, Snow, Roach, ve Kurland, 2005).

Türk toplumundaki erkek egemen yapı nedeniyle, özellikle Anadolu'nun daha iç kesimlerinde aile içerisindeki rol dağılımlarında geleneksellik ön planda bulunmakta ve erkek çocuğu ailenin tek güvencesi olarak görülmekte, aileye sosyal beğeni ve saygınlık sağlamaktadır (Ozankaya, 1999, s. 551). Bu yargılara ek olarak erkek çocuğun ailenin soyunu devam ettirebilecek yegâne varlık gözüyle görülmesi; aile, dolayısıyla da toplum nezdinde, kız çocuklarına nazaran daha ayrıcalıklı kılındığı düşünülmektedir. Genellikle

çocukların anne-babalarıyla toplumsal cinsiyete dayalı düşüncelerde büyük ölçüde benzer fikirleri olduğu belirlenmiştir (Beyazıt ve Mağden, 2015; Epstein ve Ward, 2011). Yapısal güçlülüğün yanında ana babaların erkek çocuklarına tanıdıkları ayrıcalık ta kimi zaman kız çocuklarının birçok davranışlarını kısıtlamalarına erkek çocuklarının da daha saldırgan tutum sergilemelerine neden olabilmektedir (Baysal, 1989, s. 210-218; Bierhoff, 2002, s. 26-28; Yörükoğlu, 2008; s. 343).

Oktay (2007)' a göre de kültürümüzde cinsiyete dayalı bir iş bölümü yapılmaktadır. Evde ebeveynlerin görevleri arasındaki ayrım, baba daha çok ailenin geçimini sağlayan kişi olarak görülürken; anne daha çok ailenin sosyal düzeni, çocukların bakımı ve eğitiminden sorumlu kişi olarak görülmektedir (s. 151). McHale, Crouter, & Tucker (1999) 'ın çalışmalarında da annelerin çocuklarının günlük etkinlik seçimlerine vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda kız çocuklarının daha sorumluluk ve el becerisi içeren etkinliklere yöneldikleri, erkek çocuklarının ise daha çok güç ve yetkinlik duygusu içeren etkinlikler tercih ettikleri gözlemlenmiştir.

Yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlar, araştırmanın; kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha sorumluluk sahibi oldukları bulgusuyla paralellik göstermektedirler.

Çocukların genel anlamda evde annelerini sorumluluk altında gördükleri (yemek, temizlik, vb.) ve babaların bu konuda daha pasif bir rol oynamaları neticesinde; erkek çocuklarının babalarını, kız çocuklarının da; daha çok annelerini kendilerine rol model alabilecekleri bu doğrultuda babanın anneye daha yardımcı bir rol üstlenmesi erkek çocuklarında sorumluluk duygusunun daha iyi gelişmesine olumlu yönde katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın 'Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri çocuklarının doğum tarihlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?' problem durumuna ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan annelerin çocuklarının doğum tarihlerine göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği; olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyutları içerisinde anlamlı bir farklılık

olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ilişkisiz ölçümlerde t-testi hesaplanarak Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15

Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği Puanlarının Doğum Tarihi Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları

Doğum Tarihi	ALT BOYUTLAR	Gruplar	N	X	S.S.	t	sd	P
ÇOCUK EBEVEYN İLİŞKİ	Genel	2011	485	102,9361	9,14744	-0,408	660	0,684
		2012	177	103,2486	7,46700			
	Olumlu	2011	485	48,1959	4,56233	-2,217	660	0,027
		2012	177	49,0565	4,00386			
	Çatışmacı	2011	485	33,1876	8,24319	1,503	660	0,133
		2012	177	32,1017	8,17430			
	Bağlanma	2011	485	21,5526	6,35290	-0,983	660	0,326
		2012	177	22,0904	5,86813			

Tablo 15’e göre, çocukların (n=662) Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği puanlarının doğum tarihi değişkenine göre farklılaşma durumlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına göre genel puan ortalamalarının anlamlılık düzeyi $p=,684$ olarak bulunmuştur. Sonucun ($p>,05$) olması anlamlı düzeyde farklılaşmadığını ifade etmektedir. Alt boyutlar incelendiğinde çatışma $p=,133$ ve bağlanma $p=,326$ ’dır. Çatışma ve bağlanma alt boyutlarında doğum tarihi değişkenine göre anlamlı farklılık görülmemektedir ($p>,05$). Ancak olumlu ilişki alt boyutunda $p=,027$ sonucuyla ($p<,05$) olması anlamlı düzeyde bir farklılık olduğunu ifade etmektedir. Ortalama puanlar incelendiğinde 2012 doğumlu çocukların anneleriyle olan olumlu ilişkilerinin ($X=49,0565$), 2011 doğumlu çocukların anneleriyle olan olumlu ilişkilerinden ($X=48,1959$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bulgulara göre; 2012 doğumlu çocukların, 2011 doğumlu çocuklara göre anneleriyle daha olumlu ilişkiye sahip oldukları saptanmıştır.

Çocuğun yaşının artmasıyla ebeveynlerin özellikle de annelerin çocuklarına karşı olan beklentilerinin arttığı gözlemlenmektedir. Çocuklarına karşı beklentinin artması

durumunda da çocuğun ebeveyni ile olan ilişkileri zayıflayabilmektedir. Beş yaşındaki çocuğun, dış çevre ile kurmuş olduğu iletişim ve etkileşimin daha az olması nedeniyle annesiyle daha olumlu ilişkiler kurabileceği düşünülmektedir. Altı yaş çocuğu ise çocuğun sosyal yaşantısına daha çok bireyin dahil olmasıyla; karşı koyma davranışları, dik başlılık, kapris ve inatçılık yapabilir. Bu durumlar ebeveyni ile (özellikle çocukla daha yakından ilgilendiği için annesiyle) olan ilişkisini olumsuz etkileyebilmektedir (Çakmaklı, 2007, s. 182-184).

Çocukların yaşları ile anne-babalarıyla olan ilişkilerini inceleyen araştırmalardan; Aydın-Kılıç (2016)'ın çalışmasında Trabzon ilindeki beş yaş çocuklarının ebeveynleriyle olan olumlu ilişkilerinin altı yaş çocuklarının ebeveynleriyle olan olumlu ilişkilerinden daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır (s. 97). Lewin ve Currie (2010)'ın aile yapısının her iki ebeveyn açısından da incelemiş oldukları çalışmalarında küçük yaştaki çocukların kendilerini mutlu hissetmeleri ve yaşamlarından duydukları memnuniyetleriyle ebeveyn-çocuk ilişkisi arasında bir bağlantı bulunduğu tespit edilmiştir. Ebeveyn çocuk ilişkisinin çocukların yaşlarına göre değerlendirildiği çalışmalardan elde edilen küçük yaş çocuklarının ebeveynleriyle daha olumlu ilişki içerisinde bulundukları sonucu, araştırmanın beş yaş çocuklarının altı yaş çocuklarından daha olumlu ilişki içerisinde oldukları bulgusuyla paralellik gösterdiği saptanmıştır.

Araştırmanın 'Okul öncesi dönem çocuklarının değer kazanım düzeyleri çocukların doğum tarihlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?' problem durumuna ilişkin bulgular

Çocukların doğum tarihlerine göre Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu aracılığıyla çocukların değer kazanım düzeylerinin sorumluluk, saygı, işbirliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ilişkisiz ölçümlerde t-testi hesaplanarak Tablo 16' da gösterilmiştir.

Tablo 16

Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Doğum Tarihi Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları

ALT BOYUTLAR		Gruplar	N	X	S.S.	t	sd	P
OKUL ÖNCESİ DEĞERLER	Genel	2011	485	76,6680	6,83718	1,727	660	0,085
		2012	177	75,5989	7,61074			
	Sorumluluk	2011	485	11,0990	2,24310	0,616	660	0,538
		2012	177	10,9774	2,25619			
	Saygı	2011	485	12,1979	2,03330	0,222	660	0,825
		2012	177	12,1582	2,06647			
	İşbirliği	2011	485	12,4866	1,45395	0,899	660	0,369
		2012	177	12,3729	1,40492			
	Dürüstlük	2011	485	13,0247	1,72590	1,274	660	0,203
		2012	177	12,8249	1,94465			
	Dostluk/Arkadaşlık	2011	485	14,3361	1,13018	1,764	660	0,078
		2012	177	14,1469	1,44242			
	Paylaşım	2011	485	13,5237	1,70741	2,581	660	0,010
		2012	177	13,1186	1,98933			

Tablo 16'ya göre çocukların (n=662) Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının doğum tarihi değişkenine göre farklılaşma durumlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına göre genel puan ortalamalarında anlamlılık düzeyi $p=,085$ olarak bulunmuştur. Okul Öncesi Değerler Ölçeği genel puan ortalamasında ($p>,05$) anlamlı farklılık görülmemektedir. Alt boyutlar incelendiğinde; sorumluluk alt boyutunda $p=,538$; saygı alt boyutunda $p=,825$; iş birliği alt boyutunda $p=,369$; dürüstlük alt boyutunda $p=,203$; dostluk/arkadaşlık alt boyutunda ise $p=,078$ olduğu belirlenmiştir. ($p>,05$) olması hasebiyle farklılaşma görülmemektedir. Ancak paylaşım alt boyutunda $p=,010$ olarak çıkan sonuç anlamlı bir farklılık olduğunu ifade etmekte olup; 2011 doğumlu çocukların ($X=13,5237$), 2012 doğumlu çocuklara göre ($X=13,1186$) paylaşım değer düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Diğer bir ifadeyle 2011 doğumlu çocuklar, 2012 doğumlu çocuklara kıyasla daha paylaşımcıdır.

Çocuğun gelişiminde bağlanma döneminin nihayete ermesiyle birlikte güvenli ayrılma dönemi gelmekte ve çocuklar adım adım bağımsızlaşmaktadır (Bretherton, 1992;

Bretherton, 1997; Waters, Weinfield & Hamilton, 2000). Ben duygusu gelişmektedir (Ben kendim yiyebilirim, ben taşıyacağım, ben alacağım, o benim oyuncağım, benim bardağım vb.). Beş yaşında çocuklar artık özgürleşmekte; Kendisinin, eşyalarının ve kararlarının farkına varmaktadır.

Değer kazanımında karakter oluşumunda; çocuğun psiko-sosyal ve bilişsel gelişimi etkileşimlidir. Bu nedenle çocuğun kişiliğinin temellerinin atıldığı; hayatının en mühim dönemlerinden olan ilk altı yılda bu değerler çocuğun kişiliğine ağır ağır nüfus ederek, gitgide sağlamlaşır ve özümseir. Bu nedenle yaş değer kazanımında etkilidir (Özen, 2011, s. 82).

Altı yaş çocuğunun okul ortamına da girmesiyle ve de biraz da büyümüş olması neticesinde daha paylaşımcı ve sosyal etkileşimlere açık hale geldiği düşünülmektedir.

Öztürk-Samur (2011), çalışmasında *paylaşımın* doğuştan getirilen bir yetenek olmadığını ve çocuğun beş-altı yaşlarında sosyalleşmenin bir gereği olarak bunu öğrendiğini ifade etmekte olup; dört yaşına kadar benmerkezci olan bir çocuktan tam anlamıyla paylaşımcı olmasını beklemenin yanlış olacağını ifade etmiştir. Senemoğlu (2013)'da çocukların dört yaşına kadar benmerkezcilikten ancak sıyrılabildiğini yine de dönemin etkilerinin devam edebileceğini belirtmektedir (s. 44). Nitekim araştırma sonucunda da beş yaşa oranla altı yaşındaki çocukların daha paylaşımcı oldukları sonucuna varılmıştır (Öztürk-Samur, 2011, s. 97). Çalışmanın sonucu, araştırmanın altı yaş çocuklarının daha paylaşımcı olduğu bulgusuyla örtüşmektedir..

Araştırmanın 'Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?' problem durumuna ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan annelerin sahip oldukları çocuk sayısına göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği; olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyutları içerisinde anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojenliği Levene testi ile gerçekleştirilmiş (sig>,05) sonrasında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA testi sonucu doğrultusunda gruplar arası

farklılaşmanın nedenini belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17

Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Çocuk Sayısı	Gruplar	N	X	SS	F	P	FARK (Scheffe)
ÇOCUK EBEVEYN İLİŞKİ	Genel	(1) tek	76	102,5789	8,69983	0,874	0,454
		(2) 2	340	102,7500	8,57893		
		(3) 3	206	103,2524	8,65853		
		(4) 4 ve üzeri	40	104,9500	10,29052		
	Olumlu	(1) tek	76	48,2895	3,41688	0,503	0,680
		(2) 2	340	48,2588	4,53996		
		(3) 3	206	48,7184	4,51538		
		(4) 4 ve üzeri	40	48,6000	4,85587		
	Çatışmacı	(1) tek	76	33,9605	7,70011	1,687	0,169
		(2) 2	340	33,2529	8,17368		
		(3) 3	206	31,8835	8,45684		
		(4) 4 ve üzeri	40	33,0750	8,32478		
	Bağlanma	(1) tek	76	20,3289	6,10221	4,370	0,005
		(2) 2	340	21,2382	5,78517		
		(3) 3	206	22,6505	6,95520		
		(4) 4 ve üzeri	40	23,2750	5,25253		3>1

Tablo 17’ye göre, çocukların (n=662) Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği puanlarının annelerin sahip oldukları çocuk sayısı değişkenine göre farklılaşma durumları ANOVA testi yapılarak incelenmiştir. Sonuç olarak çocuk ebeveyn ilişki ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,454$ anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır ($p>,05$). Alt boyutlar incelendiğinde; olumlu ilişki $p=,680$ ve çatışma $p=,169$ sonuçlarında anlamlı bir farklılık görülmezken ($p>,05$) bağlanma alt boyutunda $p=,005$ değeriyle anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Gruplar arası farklılığın nedenini bulmak amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testi sonucuna göre üç çocuğa sahip annelerin bağlanma değer puan ortalamalarının ($X=22,6505$), tek çocuğu olan annelerin bağlanma değer puan

ortalamalarından ($X=20,3289$) anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bulgular tek çocuğu olan annelerin çocuklarıyla bağlanma alt boyutu düzeyinde, üç çocuklu annelere göre ilişki düzeylerinin daha iyi olduğunu ifade etmektedir.

Özkan (2014)'ın yapmış olduğu çalışmada da kontrol grubunda ebeveyn çocuk ilişki alt boyutlarında herhangi bir farklılık gözlenmezken, deney grubunda ebeveyn çocuk ilişki alt boyutlarından bağlanma alt boyutunda çıkan farklılık 3 ve üzeri çocuğa sahip olan ebeveynlerin lehine çıkmıştır (s. 96-97). Aydın-Kılıç (2016)'ın çalışmasında ise yapılan bu çalışmaya birebir paralel çıkan sonuç Trabzon örnekleminde elde edilen sonuç olmakla beraber (s.116), Saygı (2011)'nın yapmış olduğu çalışmada da ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin yakınlık alt boyutu puanlarında tespit edilen anlamlı farklılık 2 veya daha fazla çocuğa sahip ebeveynlerin lehine sonuçlanmıştır (s. 89-91).

Bu araştırmalara ek olarak bağlanma teorisinin kuramcısı John Bowlby, bir bebeğin birincil bakım veren figürüne; (Ailelerde çoğunlukla bebeğin bakımını üstlenen kişi anne olduğu için bağlanma figüründe de anne ön planda tutulmuştur.) annesine arzu ettiği yakınlığı kurması ve devam ettirmesi için gösterdiği her tür davranışı bağlanma davranışı olarak tanımlar ve bağlanma davranışlarının evrimsel açıdan bebeğin kendini tehlikelerden korumayı hedeflediğini öne sürer. Anne bebeğine duyarlı olup ihtiyaçlarını yanıtladığında, bebek annesini güvenilir bir liman olarak algılar, böylelikle başkalarına da güvenebilmeyi öğrenir. Ancak, bu süreçte anne bebeğinin ihtiyaçlarını tutarlı bir biçimde yerine getiremediği zaman, bebek annesiyle güvenli bir bağ geliştiremez destek alamayan çocuk kendisini güvende hissetmez (Bowlby, 1982, s. 16-19).

Bağlanma kuramcılarına (Ainsworth, 1963, 1976; Bowlby, 1969, 1973, 1982) göre erken çocukluk dönemindeki çocuğun bakım veren kişiyle olan yakınlığı ve bu kişinin; çocuğun istek ve ihtiyaçlarına karşı hassasiyette bulunması, çocuğun dış çevreye karşı sağlam bir iskelet oluşturmasının en önemli etkenidir (akt. Kağıtçıbaşı, 2012, s. 186).

Başaran (2005), çocuk sayısının artması durumunda ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin zayıfladığını belirtmektedir (s. 308-313). Araştırma sonucunda bağlanma alt

boyutlarında, az sayıda çocuğa sahip anneler lehine ya da tam tersi bir ifade ile çok sayıda çocuğa sahip anneler aleyhine anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmış olmasının tek çocuğu olan anneler ilgilenmesi gereken başka çocuk olmadığı için çocuğuna daha iyi odaklanabileceği; çocuğunun ihtiyacı olduğu anda onun yanında olabilecek yeterli zamanı ve enerjisi bulunmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmanın ‘Okul öncesi dönem çocuklarının değer kazanım düzeyleri çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?’ problem durumuna ilişkin bulgular

Çocuğun kaç kardeş olduğu Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu aracılığıyla çocukların değer kazanım düzeylerinin sorumluluk, saygı, işbirliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojenliği Levene testi ile gerçekleştirilmiş ($\text{sig} > ,05$) sonrasında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA testi sonucu doğrultusunda gruplar arası farklılaşmanın nedenini belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18

Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

OKUL ÖNCESİ DEĞERLER

Çocuk Sayısı	Gruplar	N	X	SS	F	P	
	Genel	(1) tek	76	75,6974	6,34984	0,660	0,577
		(2) 2	340	76,7382	6,95364		
		(3) 3	206	76,1262	7,52904		
		(4) 4 ve üzeri	40	75,9750	6,85561		
	Sorumluluk	(1) tek	76	10,5526	2,14411	1,716	0,162
		(2) 2	340	11,0824	2,21266		
		(3) 3	206	11,2330	2,28763		
		(4) 4 ve üzeri	40	11,0500	2,42794		
	Saygı	(1) tek	76	12,1579	1,68960	2,690	0,065
		(2) 2	340	12,3824	2,01930		
		(3) 3	206	11,9806	2,12755		
		(4) 4 ve üzeri	40	11,6500	2,23664		
	İşbirliği	(1) tek	76	12,3026	1,30660	0,616	0,605
		(2) 2	340	12,5029	1,46442		
		(3) 3	206	12,4078	1,41378		
		(4) 4 ve üzeri	40	12,6000	1,62985		
	Dürüstlük	(1) tek	76	13,0921	1,87743	0,715	0,543
		(2) 2	340	13,0118	1,71403		
		(3) 3	206	12,9272	1,89468		
		(4) 4 ve üzeri	40	12,6250	1,67466		
Dostluk/Arkadaşlık	(1) tek	76	14,3026	1,36645	0,514	0,673	
	(2) 2	340	14,3059	1,14982			
	(3) 3	206	14,2136	1,32996			
	(4) 4 ve üzeri	40	14,4500	,95943			
Paylaşım	(1) tek	76	13,2895	1,72678	0,371	0,774	
	(2) 2	340	13,4529	1,77349			
	(3) 3	206	13,3641	1,89954			
	(4) 4 ve üzeri	40	13,6000	1,56566			

Tablo 18'e göre, çocukların (n=662) Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının çocuğun kaç kardeş olduğu değişkenine göre farklılaşma durumlarına ilişkin ANOVA testi yapılarak incelenmiştir. Okul Öncesi Değerler Ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,577$ değeriyle anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>,05$). Alt boyutlarda; sorumluluk $p=,162$; saygı $p=,065$; işbirliği $p=,605$; dürüstlük $p=,543$; dostluk/arkadaşlık $p=,673$ ve paylaşım

$p=,774$ olduğu saptanmıştır. Çıkan sonuçlar anlamlı bir farklılık olmadığını ifade etmektedir ($p>,05$). Diğer bir ifadeyle çocuğun kaç kardeş olduğu çocukta değer kazanım düzeyini etkilememektedir.

Çocuk insan ilişkilerinin sergilendiği sahnede çocuk hem oyuncu hem de seyirci pozisyonunda tüm ilişkileri her yönüyle gözlemlemektedir. İnsan ilişkilerinin yapı taşlarını oluşturan işbirliği, paylaşma, bağlılık, saygı, uzlaşma, anlaşma gibi olumlu nitelikler aile de kazanılmaktadır. Yalnızca bununla kalmayıp; insan ilişkilerinde karşılaşılabilir; çekişme, anlaşma ve çatışma gibi olumsuz durumlar söz konusu olduğunda takınacağı tutumları da ailesinde öğrenir (Cüceloğlu, 2013, s. 67-71; Yörükoğlu, 2008, s. 127-130). Aile topluma ve toplumsal olgulara dair her türlü gerçekliğin ilk öğrenildiği yerdir. Bu da daha çok ebeveynler aracılığıyla gerçekleşmektedir (İnam, 1992, s. 36-38).

Şimşek (2011)'in yapmış olduğu demokratik alışkanlıkların çeşitli değişkenler doğrultusunda kazanım düzeyinin açıklandığı çalışmasında da çocukların sahip oldukları kardeş sayısı, demokratik tutumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Sağlıklı bir aile ortamındaki tüm bireylerin değer kazanımı olumlu olabileceği gibi, tam aksi bir durumda da ailedeki tüm bireylerin değer kazanımı olumsuz etkileyebilmektedir. Aile ortamında yaşanan olayların kardeş sayısı değişkenine bağlı olmaksızın değer kazanımını etkilediği ve aynı ortamda büyüyen bireylerin tümünün bu değerleri benzer şekilde kazandığı düşünülmektedir. Kardeş sayısının da bu sebeple değer kazanım düzeyinde etkili olmadığı görülmektedir.

Araştırmanın 'Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri çocuklarının doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?' problem durumuna ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan annelerin çocuklarının doğum sırasının Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği; olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyutları içerisinde anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojenliği Levene testi ile gerçekleştirilmiş ($\text{sig}>,05$) sonrasında Tek Yönlü Varyans

Analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA testi sonucu doğrultusunda gruplar arası farklılaşmanın nedenini belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19

Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Doğum Sırası	Gruplar	N	X	SS	F	P	FARK (Scheffe)
ÇOCUK EBEVEYN İLİŞKİ	Genel	(1) ilk	267	102,0337	8,71709	2,575	0,053
		(2) 2.	264	103,2538	8,89824		
		(3) 3.	113	104,5752	8,24167		
		(4) 4 ve üstü	18	104,4444	8,03099		
	Olumlu	(1) ilk	267	48,0562	4,49568	1,997	0,113
		(2) 2.	264	48,4242	4,47659		
		(3) 3.	113	49,2655	3,80324		
		(4) 4 ve üstü	18	48,6667	5,98036		
	Çatışmacı	(1) ilk	267	33,2022	8,11595	0,246	0,864
		(2) 2.	264	32,7803	8,43523		
		(3) 3.	113	32,4602	8,19956		
		(4) 4 ve üstü	18	32,8333	7,61770		
	Bağlanma	(1) ilk	267	20,7753	6,04821	3,811	0,010
		(2) 2.	264	22,0492	6,67051		
		(3) 3.	113	22,8496	5,29356		
		(4) 4 ve üstü	18	22,9444	6,05341		

Tablo 19’a göre, çocukların (n=662) Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği puanlarının annelerin çocuklarının doğum sırasına göre farklılaşma durumları ANOVA testi yapılarak incelenmiştir. Sonuç olarak Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,053$ anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>,05$). Alt boyutlar incelendiğinde; olumlu ilişki $p=,113$ ve çatışma $p=,864$ sonuçlarıyla anlamlı bir fark olmadığını ifade etmekte olup ($p>,05$) bağlanma alt boyutunda ise $p=,010$ sonucuyla anlamlılığa rastlanmıştır ($p<,05$). Gruplar arası farklılığın nedenini bulmak amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testi sonucuna göre çocuğu üçüncü sırada doğan annelerin bağlanma puan ortalamalarının ($X=22,8496$), çocuğu ilk sırada doğan annelerin bağlanma puan ortalamalarından ($X=20,7753$) anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bulgular ilk kez

anne olan annelerin bağlanma alt boyut düzeyinde, üçüncü kez anne olan annelere oranla ilişki düzeylerinin daha iyi olduğunu ifade etmektedir.

Arabacı ve Ömeroğlu (2013)' nun yapmış olduğu çalışmada annelerin ilk çocuklarıyla iletişimlerinin daha iyi olduğu sonucu tespit edilmiştir. Başaran (2005) ebeveynlerin ilk çocuklarıyla daha çok ilişki içerisinde olduklarını belirtmektedir (s. 310-317).

Şendoğlu (2000)' nun yapmış olduğu anaokuluna devam eden 5–6 yaş grubu çocuklar üzerindeki çalışmada çocuğun doğum sırasının anne–baba tutumlarını algılayışında etkili olduğu saptanmıştır (s. 92-93).

Geçmişte yapılan birçok araştırma da doğum sırasının ailenin çocuklarına yaklaşım şeklini etkilediğini ortaya çıkarmıştır. Çalışmalarda çocuk sayısını artmasıyla birlikte ailede tecrübe de artmış ancak çocuklarına karşı ilgileri azalmış ve onlara daha sert bir tavır içerisinde bulundukları belirtilmiştir (Mızrakçı, 1994, s. 67-68). Çocuk sayısı arttıkça annenin ilgisi mecburen diğer çocuklara da bölüneceği için ilk çocuk ilgi konusunda daha şanslı olduğu söylenilebilir. Bu da ilk çocuğun bağlanmasının daha iyi olmasına sebep olabilir.

Araştırmanın 'Okul öncesi dönem çocuklarının değer kazanım düzeyleri çocukların doğum sırası değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?' problem durumuna ilişkin bulgular

Çocukların doğum sırası Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu aracılığıyla çocukların değer kazanım düzeylerinin sorumluluk, saygı, işbirliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojenliği Levene testi ile gerçekleştirilmiş ($\text{sig} > ,05$) sonrasında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA testi sonucu doğrultusunda gruplar arası farklılaşmanın nedenini belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 20'de gösterilmiştir.

Tablo 20

Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Doğum Sırası	Gruplar	N	X	SS	F	P	
OKUL ÖNCESİ DEĞERLER	Genel	(1) ilk	267	76,1498	7,45816	1,556	0,199
		(2) 2.	264	76,8636	6,52666		
		(3) 3.	113	76,2743	7,01306		
		(4) 4 ve üstü	18	73,4444	8,50067		
	Sorumluluk	(1) ilk	267	10,8464	2,31593	2,430	0,064
		(2) 2.	264	11,2424	2,13471		
		(3) 3.	113	11,2920	2,22679		
		(4) 4 ve üstü	18	10,3333	2,61219		
	Saygı	(1) ilk	267	12,1948	2,05550	0,603	0,613
		(2) 2.	264	12,2235	1,99029		
		(3) 3.	113	12,1858	2,05091		
		(4) 4 ve üstü	18	11,5556	2,52569		
	İşbirliği	(1) ilk	267	12,4045	1,43573	0,648	0,584
		(2) 2.	264	12,5379	1,46651		
		(3) 3.	113	12,4336	1,32878		
		(4) 4 ve üstü	18	12,1667	1,82305		
	Dürüstlük	(1) ilk	267	12,9925	1,85365	2,462	0,062
		(2) 2.	264	13,0720	1,68152		
		(3) 3.	113	12,8496	1,78396		
		(4) 4 ve üstü	18	11,9444	2,09964		
	Dostluk/ Arkadaşlık	(1) ilk	267	14,2547	1,19315	0,267	0,849
		(2) 2.	264	14,3371	1,25918		
		(3) 3.	113	14,2389	1,22674		
		(4) 4 ve üstü	18	14,2778	1,17851		
	Paylaşım	(1) ilk	267	13,4569	1,85393	0,429	0,732
		(2) 2.	264	13,4508	1,67214		
		(3) 3.	113	13,2743	1,97415		
		(4) 4 ve üstü	18	13,1667	1,50489		

Tablo 20'ye göre, çocukların (n=662) Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının çocuğun doğum sırası değişkenine göre farklılaşma durumlarına ilişkin ANOVA testi yapılarak incelenmiştir. Okul Öncesi Değerler Ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,199$ değeriyle anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>,05$). Alt boyutlarda; sorumluluk $p=,064$; saygı $p=,613$; işbirliği $p=,584$; dürüstlük $p=,062$; dostluk/arkadaşlık $p=,849$ ve paylaşım $p=,732$ olduğu saptanmıştır. Çıkan sonuçlar neticesinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir

($p>,05$). Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse çocuğun ailesinde kaçınıcı çocuk olarak dünyaya geldiği, çocukta değer kazanım düzeyini etkilememektedir.

Ailede değerler yıllar içerisinde değişmeyeceği için çocuğun kaçınıcı sırada doğduğunun bu nedenle değer kazanımını etkilemediği düşünülmektedir.

Araştırmanın ‘Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri çocuklarının daha öncesinde okul öncesi eğitim alıp almama durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?’ problem durumuna ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan annelerin çocuklarının öncesinde okul öncesi eğitim alıp almamalarına göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği; olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyutları içerisinde anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ilişkisiz ölçümlerde t-testi hesaplanarak Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21

Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği Puanlarının Okul Öncesi Eğitim Alma Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları

Okul Öncesi Eğitim		Gruplar	N	X	S.S.	t	sd	P
ÇOCUK EBEVEYNİLİŞKİ	Genel	Aldı	270	101,7407	8,69343	-3,151	660	0,002
		Almadı	392	103,9005	8,64904			
	Olumlu	Aldı	270	48,0037	4,20523	-2,039	660	0,042
		Almadı	392	48,7168	4,56652			
	Çatışmacı	Aldı	270	33,9259	7,86705	2,680	660	0,008
		Almadı	392	32,1888	8,41233			
	Bağlanma	Aldı	270	19,8111	6,71329	-6,674	660	0,000
		Almadı	392	22,9949	5,51399			

Tablo 21’e göre, çocukların ($n=662$) Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği puanlarının daha önce okul öncesi eğitim alıp almama değişkenine göre farklılaşma durumlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına göre genel puan ortalamalarının anlamlılık düzeyi $p=,002$ olarak tespit edilmiştir. Sonucun ($p<,05$) olması anlamlı düzeyde farklılaşma olduğunu ifade etmektedir. Çocukların anneleriyle olan ilişkilerinde daha önce okul öncesi eğitim almamış olan çocukların ortalamaları ($X=103,9005$) daha önce okul öncesi

eğitim alan çocukların ortalamalarından ($X=101,7407$) anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Alt boyutlar incelendiğinde ise olumlu ilişki $p=,042$ sonucuyla; ($p<,05$) olması nedeniyle anlamlı farklılığı ifade etmekte ve ortalama puanlara bakıldığında da daha öncesi okul öncesi eğitimi almayanların ($X=48,7168$), daha önce okul öncesi eğitim alanlardan ($X=48,0037$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Daha okul öncesi eğitim almayan çocuklar, daha önce okul öncesi eğitim alan çocuklara göre anneleriyle daha olumlu ilişki içerisinde oldukları sonucuna varılmıştır. Alt boyutlardan çatışma $p=,008$ değeriyle $p<,05$ olması nedeniyle anlamlı farklılığı ifade etmekte ve ortalama puanlara bakıldığında da daha önce okul öncesi eğitim alan çocukların ($X=33,9259$) daha önce okul öncesi eğitim almayan çocuklardan ($X=32,1888$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Elde edilen sonuçlar daha önce okul öncesi eğitimi almayan çocukların anneleriyle çatışma alt boyut düzeyinde daha önce okul öncesi eğitim alan çocuklara göre ilişki düzeylerinin daha iyi olduğunu ifade etmektedir. Alt boyutlardan bağlanma $p=,000$ değeriyle; $p<,05$ olması nedeniyle anlamlı farklılığı ifade etmekte ve ortalama puanlara bakıldığında da daha önce okul öncesi eğitim almayan çocukların ($X=22,9949$) daha önce okul öncesi eğitimi alan çocuklardan ($X=19,8111$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bulgular daha önce okul öncesi eğitim almış olan çocukların anneleriyle bağlanma alt boyut düzeyinde daha önce okul öncesi eğitimi almamış çocuklara göre ilişki düzeylerinin daha iyi olduğunu ifade etmektedir.

Çocuğun sosyal duygusal uyumunun müspet şekilde değerlendirilebilmesi için; kendilerini ifadelerinde duygu düzenlerini sağlamada zorluk yaşamama, akran ve yetişkinlerle olumlu ilişki de bulunabilmelidir (Denham, 1998; Fox ve Calkins, 2003; Rubin, Bukowski ve Parker, 2006; Thompson, 1994).

Çocukların akranlarıyla birlikteyken yaşadıkları sorunlara çözüm yolları üretmeleri ve işbirliğinde bulunmaları; sosyal yetkinlik, depresif duygu durumları, öfke patlamaları, agresiflik, yetişkinlere karşı gelme ve akran ilişkilerinde uyumsuz davranma yahut da

içinde bulundukları grupların içerisinde çekingenlik göstermeleri; problem davranışlar, bu iki temel (sosyal yetkinlik ve problem davranışlar) birleşip sosyal duygusal uyumun ne manaya geldiğini ifade etmekte ve artılarıyla da eksileriyle de çocukların yaşantılarında kendilerini aksettirmektedirler (Buluş ve Öztürk Samur, 2017; Kaner ve Bayraklı, 2010). Okul öncesi eğitimi sosyal duygusal uyumun kazanılması bakımından önem arz etmektedir. Ancak çocuğun dış dünya da etkileşimde bulunacağı olumsuz örnek teşkil edebilecek okul ortamı, arkadaşlar vs. çocuğun annesiyle olan iletişimini olumsuz etkileyebilmektedir. Fakat sosyal alanda kendine güven duyması ve yeterli doyuma ulaşması neticesinde annesine duyduğu bağımlılık giderek yok olmaktadır. Bu durum çocukların anneleriyle daha iyi bağlanma kurabileceklerinin göstergesi olabilir.

Araştırmanın 'Okul öncesi dönem çocuklarının değer kazanım düzeyleri daha öncesinde okul öncesi eğitimi alıp almama durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?' problem durumuna ilişkin bulgular

Daha önce okul öncesi eğitim alıp almama durumlarına göre Okul Öncesi Değerler Ölçeği aile formu aracılığıyla çocukların değer kazanım düzeylerinin sorumluluk, saygı, işbirliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ilişkisiz ölçümlerde t-testi hesaplanarak Tablo 22'de gösterilmiştir.

Tablo 22

Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Okul Öncesi Eğitim Alma Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları

OKUL ÖNCESİ DEĞERLER	Okul Öncesi Eğitim	Gruplar	N	X	S.S.	t	sd	P
	Genel	Aldı	270	77,0519	6,38227	2,030	660	0,043
		Almadı	392	75,9209	7,46801			
	Sorumluluk	Aldı	270	10,9556	2,24309	-1,055	660	0,292
		Almadı	392	11,1429	2,24691			
	Saygı	Aldı	270	12,3444	1,88021	1,646	660	0,100
		Almadı	392	12,0791	2,13996			
	İşbirliği	Aldı	270	12,4963	1,37624	,594	660	0,553
		Almadı	392	12,4286	1,48479			
	Dürüstlük	Aldı	270	13,1222	1,66638	1,806	660	0,071
		Almadı	392	12,8673	1,86165			
	Dostluk/Arkadaşlık	Aldı	270	14,4296	1,09096	2,526	660	0,012
		Almadı	392	14,1862	1,29864			
	Paylaşım	Aldı	270	13,7037	1,56435	3,459	660	0,001
		Almadı	392	13,2168	1,91412			

Tablo 22'ye göre çocukların (n=662) Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının daha öncesinde okul öncesi eğitimi alıp almama hali değişkenine göre farklılaşma durumlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına göre genel puan ortalamalarında anlamlılık düzeyi $p=,043$ olarak bulunmuştur. Bu da $p<,05$ olması sebebiyle anlamlı farklılığı ifade etmektedir. Alt boyutlar incelendiğinde; sorumluluk alt boyutunda $p=,292$; saygı alt boyutunda $p=,100$; işbirliği alt boyutunda $p=,553$ ve dürüstlük alt boyutunda $p=,071$ değerleri bulunmuştur $p>,05$ olması sebebiyle farklılaşma görülmemektedir. Alt boyutlardan dostluk/arkadaşlık $p=,012$ değeriyle; $p<,05$ olması nedeniyle anlamlı farklılığı ifade etmekte ve ortalama puanlara bakıldığında da daha önce okul öncesi eğitim alan çocukların ($X=14,4296$), daha önce okul öncesi eğitim almayan çocuklara göre ($X=14,1862$) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Öncesinde okul öncesi eğitim alan çocuklar daha öncesinde okul öncesi eğitim almayan çocuklardan değer düzeyi olarak dostluk/arkadaşlık boyutunda daha iyi durumdadırlar. Alt boyutlardan paylaşım $p=,001$ değeriyle; $p<,05$ olması sebebiyle anlamlı farklılığı ifade etmekte ve ortalama puanlara bakıldığında da öncesinde okul öncesi eğitim alan çocukların ($X=13,7037$), daha öncesinde okul öncesi eğitim almayan çocuklardan ($X=13,2168$) anlamlı düzeyde daha

yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bulgular öncesinde okul öncesi eğitim alan çocukların öncesinde okul öncesi eğitim almayan çocuklara nazaran daha paylaşımcı olduklarını ifade etmektedir.

Değerlerin oluşabilmesi ve davranışa dönüşebilmesi için erken çocukluk dönemi çok önemlidir. Okul öncesi eğitiminde değerler eğitimi, çocukların değerlere uygun yaşayarak olumlu kişilik geliştirebilmeleri açısından gereklidir. Okul öncesi eğitimi, aileden sonra değerler eğitiminin başlangıç noktasını oluşturur. Değerleri kazanma ve hayatta bu değerleri yaşama ömür boyu devam eden bir süreçtir. Ama insani değerler erken çocukluk döneminde oluşmaya başlar. Bu nedenle, okul öncesi eğitimi değerler eğitiminde çok önemlidir. Okul öncesi eğitim aynı zamanda çocuğun gelişim özelliklerini değer kazanımında yönlendirici bir etkiye sahiptir. Erken çocukluk yıllarında edinilen davranış ve değerler bireyin değerleri yaşamasını sağlamaktadır (Cihan, 2014, s. 430; Ekşi, 2003, s. 81; Halstead ve Taylor, 2005, s. 11; Hökelekli, 2011, s. 289; Milson ve Ekşi, 2003; Uygun, 2013; Yılmaz, 2005, s. 13).

Çocukların karakterlerini olumlu yönde etkileyerek, ahlak gelişimlerinde katkı sağlamak ve belirlenen kurallar çerçevesinde terbiye etmek; resmi programda bulunan ya da bulunmayan değerleri aktarmak okulların görevlerindendir (Çubukçu, 2012, s. 1515).

İşbirliği, paylaşma, zariflik, yardımseverlik ve saygı gibi sosyal davranışlar, okul öncesi dönemde başlar ve eğitimle daha da gelişir (Hay, Payne, & Chadwick, 2004).

Bebeklerin işbirliği, yardımlaşma ve paylaşma ve diğer insanların duygularına empati kurma dönemleri on sekiz ay sonrasında yavaş yavaş oluşmaktadır. Lakin işbirliği ve paylaşmayı kavrama yetenekleri sınırlı olması nedeniyle prososyal davranışlarının (olumlu ilişkiler, paylaşma, empati, iş birliği ve başka insanların yararını düşünmek) gelişimi ergenlik ve ötesini kapsar. Prososyal davranışların gelişmesinde çocuğun yaşantısındaki iyi modelin önemi büyüktür (Aktepe, 2015, s. 21-22; Bayhan ve Artan, 2007, s. 240-241).

Bridge (2004) çocukların gerçek sorunlarla uğraşarak; paylaşım olanağı bulabileceği, tartışmaları minimal düzeyde tutarak iş birliği, saygı ve sorumluluk gibi değerleri

kazanabilmeleri için değişik olanaklara ihtiyaçları olduğunu belirtmektedir (s. 55-56). Bu imkânların sağlandığı en iyi alanlar okul öncesi eğitim kurumlarıdır.

Paylaşma değerini çocuğun kazanmasında gözlem çok büyük bir pay sahibidir. Ayrıca paylaşma konusunda çocuğa rehberlik etmek, çocuğa bu konuda çok faydalı olacaktır. Çocuğun paylaşma kazanımının kavramışı hususunda baskıdan olabildiğince kaçınılmalıdır (Bilgen, 2016).

Okul öncesi eğitimi alan çocuklar almayanlara göre değer kazanımı noktasında özellikle; Dostluk/Arkadaşlık ve Paylaşma değerlerinde çocuğun kendi akran grubunu doğal ortamda gözlemleyebiliyor olması ve okul öncesi eğitim kurumlarındaki öğretmeninde bu konuyla ilgili ona rehberlik sağlayabilecek yetkinlikte olması okul öncesi eğitimi alan çocukların, almayan çocuklardan daha yüksek düzeyde dostluk/arkadaşlık ve paylaşım değerlerini kazanmalarının nedeni olabileceğı düşünölmektedir.

Araştırmanın ‘Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri annenin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?’ problem durumuna ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan annelerin yaşlarının ocuk Ebeveyn İlişki Öleğı; olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyutları içerisinde anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojenliği Levene testi ile gerçekleştirilmiş (sig>,05) sonrasında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA testi sonucu doğrultusunda gruplar arası farklılaşmanın nedenini belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 23’te gösterilmiştir.

Tablo 23

Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne yaşı	Gruplar	N	X	SS	F	P	FARK (Scheffe)
ÇOCUK EBEVEYN İLİŞKİ	Genel	(1) 18-25	39	103,9231	9,60094	0,358	0,784
		(2) 26-33	369	103,1707	8,45613		
		(3) 34-41	221	102,5882	9,21894		
		(4) 41 ve üstü	33	103,1515	7,34898		
	Olumlu	(1) 18-25	39	48,2308	4,56798	0,336	0,799
		(2) 26-33	369	48,5041	4,35523		
		(3) 34-41	221	48,4344	4,54688		
		(4) 41 ve üstü	33	47,7273	4,50883		
	Çatışmacı	(1) 18-25	39	31,4615	7,84000	1,280	0,280
		(2) 26-33	369	32,6640	8,18640		
		(3) 34-41	221	33,2398	8,57117		
		(4) 41 ve üstü	33	34,9091	6,56869		
	Bağlanma	(1) 18-25	39	24,2308	5,29380	4,065	0,007
		(2) 26-33	369	22,0027	5,74764		
		(3) 34-41	221	20,9140	7,11955		
		(4) 41 ve üstü	33	20,5152	4,97570		

Tablo 23'e göre, çocukların (n=662) Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği puanlarının annelerin yaşlarına göre farklılaşma durumları ANOVA testi yapılarak incelenmiştir. Sonuç olarak Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,784$ anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>,05$). Alt boyutlar incelendiğinde olumlu ilişki $p=,799$ ve çatışma $p=,280$ sonuçlarıyla anlamlı bir fark olmadığını ifade etmekte olup ($p>,05$); bağlanma alt boyutunda ise $p=,007$ sonucuyla anlamlılığa rastlanmıştır ($p<,05$). Gruplar arası farklılaşmanın nedenini bulmak amacıyla yapılan Scheffe testi sonucuna göre yaşı 18-25 aralığında olan annelerin bağlanma puan ortalamalarının ($X=24,2308$), yaşı 34-41 aralığında olan annelerin bağlanma puan ortalamalarından ($X=20,9140$) anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç yaşı 34-41 aralığında bulunan annelerin

bağlanma alt boyut düzeyinde, yaşı 18-25 aralığında bulunan annelere oranla ilişki düzeylerinin daha iyi olduğunu ifade etmektedir.

Genç anneler, özellikle ergenlik döneminde anne olanlar, çocuk yetiştirme konusunda bilgi ve tecrübeleri yeterli düzeyde olmayabilir, çocukla ilgilenme konusunda isteksiz davranabilir ve çocuklarına karşı aşırı bir beklenti içerisinde olabilirler. Genç yaşta olmak, annenin çocuğu kabul etmemesine, çocuğuna ilgisiz davranmasına neden olabilir. 34 - 41 yaş aralığı insanların genel olarak daha sakin olduğu, çocuklarına karşı daha anlayışlı olabilecekleri bir dönemdir. Çevrenin anne üzerinde olan bazı etkileri de azalmıştır (Kucağa alıştırma hep ister, yanında yatırma alışır vb.). Dolayısıyla anne evladının yanında olma konusunda çevrenin değil kendinin ve evladının ihtiyacı olanı yapacaktır.

Sarı (2007)'nın yapmış olduğu çalışmada annesinin yaşı 36-40 aralığında bulunan çocukların sosyal uyum ortalamalarının, annesinin yaşı 30 yaşın altında olan çocukların sosyal uyum puan ortalamalarından daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Çocukların sosyalleştikleri ilk canlı olan anneleriyle olan ilişkilerinin çevreleriyle olan ilişkilerini doğrudan etkilediği düşünülmektedir (s. 156-157).

Topçu-Bilir & Sop (2016) Okul öncesi dönemindeki çocukların aile ilişkileri ve çocuklarda görülen davranış problemleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında Çocuk Anne-Baba İlişki Ölçeğini kullanarak anne çocuk ilişkisini incelemişlerdir. Araştırma bulgularıyla paralel olarak annenin yaşı; çocuğun annesiyle olan ilişkisini olumlu ilişki boyutunda etkilememekte olduğu sonucuna varmışlardır.

Araştırmanın 'Okul öncesi dönem çocuklarının değer kazanım düzeyleri çocukların annelerin yaşına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?' problem durumuna ilişkin bulgular

Çocukların annelerin yaşı Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu aracılığıyla çocukların değer kazanım düzeylerinin sorumluluk, saygı, işbirliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olup

olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojenliği Levene testi ile gerçekleştirilmiş ($\text{sig}>,05$) sonrasında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA testi sonucu doğrultusunda gruplar arası farklılaşmanın nedenini belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 24’de gösterilmiştir.

Tablo 24

Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne yaşı	Gruplar	N	X	SS	F	P
OKUL ÖNCESİ DEĞERLER	Genel	(1) 18-25	39	76,9487	0,155	0,927
		(2) 26-33	369	76,4417		
		(3) 34-41	221	76,1765		
		(4) 41 ve üstü	33	76,4242		
	Sorumluluk	(1) 18-25	39	11,5128	2,156	0,092
		(2) 26-33	369	11,1897		
		(3) 34-41	221	10,8643		
		(4) 41 ve üstü	33	10,5152		
	Saygı	(1) 18-25	39	12,5641	0,553	0,647
		(2) 26-33	369	12,1599		
		(3) 34-41	221	12,1448		
		(4) 41 ve üstü	33	12,3333		
	İşbirliği	(1) 18-25	39	12,4872	1,020	0,383
		(2) 26-33	369	12,4851		
		(3) 34-41	221	12,4661		
		(4) 41 ve üstü	33	12,0303		
	Dürüstlük	(1) 18-25	39	12,8205	0,122	0,947
		(2) 26-33	369	12,9729		
		(3) 34-41	221	12,9819		
		(4) 41 ve üstü	33	13,0606		
	Dostluk/Arka daşlık	(1) 18-25	39	14,2051	0,699	0,553
		(2) 26-33	369	14,2683		
		(3) 34-41	221	14,2851		
		(4) 41 ve üstü	33	14,5758		
	Paylaşım	(1) 18-25	39	13,3590	0,947	0,417
		(2) 26-33	369	13,3659		
		(3) 34-41	221	13,4344		
		(4) 41 ve üstü	33	13,9091		

Tablo 24’e göre, çocukların ($n=662$) Okul Öncesi Değerler Ölçeği annelerinin yaşlarına göre farklılaşma durumlarına ilişkin ANOVA testi yapılarak inceleme yapılmıştır. Okul Öncesi Değerler Ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,927$ değeriyle anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>,05$). Alt boyutlarda; sorumluluk $p=,092$; saygı $p=,647$; işbirliği $p=,383$; dürüstlük $p=,947$; dostluk/arkadaşlık $p=,553$ ve paylaşım $p=,417$ değerleriyle

anlamalı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>,05$). Bir diğer deyişle çocuğun annesinin yaşı, çocukta değer kazanım düzeyini etkilememektedir.

Bireyin davranışları üzerinde etkisi olan değerlerle ilgili ilk eğitim ailede verilmeye başlar. Sağlıklı aile ortamı, bireylerin değerlerinin temelini atıldığı bir eğitim yeridir. Aile, davranışları kazanmasında ve değerleri tanınmasında birey için ilk kurumdur. Bireyde doğuştan var olan güzel duyguların devam etmesi ve doğru davranışların kazandırılması ilk olarak aile ortamında verilmeye başlar. Değerler kazanımı bireyin okul öncesi dönemine rast gelir. Çocuklarda değerler bu dönemde büyük ölçüde şekillenir ve daha sonraki yıllarda değişmesi zor olur. Anne babaların model olarak sergiledikleri davranışları da onların çocukluklarında kazandıkları değerlerle ilgilidir. Bu sebeple annenin yaşı çocukta değer kazanımını etkilemez.

Araştırmanın 'Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri annelerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?' problem durumuna ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan annelerin eğitim düzeyleri Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği; olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyutları içerisinde anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojenliği Levene testi ile gerçekleştirilmiş ($\text{sig}>,05$) sonrasında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA testi sonucu doğrultusunda gruplar arası farklılaşmanın nedenini belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 25'de gösterilmiştir.

Tablo 25

Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne eğitim	Gruplar	N	X	SS	F	P	FARK (Scheffe)	
ÇOCUK EBEVEYN İLİŞKİ	Genel	(1) ilköğretim	250	104,3800	9,45310	10,457	0,000	1>3
		(2) lise	260	103,6423	8,39602			1>4
		(3) lisans	127	100,0157	7,05194			2>3
		(4) lisansüstü	25	98,2000	7,24569			2>4
	Olumlu	(1) ilköğretim	250	49,1320	4,98377	6,249	0,000	1>3
		(2) lise	260	48,4731	4,18898			
		(3) lisans	127	47,2047	3,42572			
		(4) lisansüstü	25	47,0800	4,20238			
	Çatışmacı	(1) ilköğretim	250	31,1400	8,41067	9,392	0,000	3>1 3>2
		(2) lise	260	33,0423	8,37410			
		(3) lisans	127	35,5748	6,75010			
		(4) lisansüstü	25	35,3600	7,75607			
	Bağlanma	(1) ilköğretim	250	24,1080	6,37203	51,965	0,000	1>2
		(2) lise	260	22,1269	5,58985			1>3
		(3) lisans	127	17,2362	4,16230			1>4
		(4) lisansüstü	25	15,7600	3,74477			2>3 2>4

Tablo 25'e göre, çocukların (n=662) Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği puanlarının annelerin eğitim düzeylerine göre farklılaşma durumları ANOVA testi yapılarak incelenmiştir. Sonuç olarak Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,000$ değeriyle anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<,05$). Scheffe testi sonucuna göre ise genel anlamda Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeğinde ilköğretim mezunu annelerin ortalamaları ($X=104,3800$); lisans mezunu annelerin ortalamalarından ($X=100,0157$) ve lisansüstü mezunu annelerin ortalamalarından ($X=98,2000$) daha anlamlı çıkmıştır. Aynı ölçekte genel anlamda lise mezunu annelerin ortalamaları ($X=103,6423$); lisans mezunu annelerin ortalamalarından ($X=100,0157$) ve lisansüstü mezunu annelerin ortalamalarından ($X=98,2000$) daha anlamlı çıkmıştır. Alt boyutlar incelendiğinde olumlu ilişki alt boyutunda $p=,000$ neticesinde anlamlılığa rastlanmıştır ($p<,05$). Farklılık sonucuna göre ilköğretim mezunu annelerin ortalamaların ($X=49,1320$), lisans mezunu annelerin ortalamalarından ($X=47,2047$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Başka bir deyişle annesi ilköğretim mezunu olan çocuklar, annesi lisans

mezunu olan çocuklara göre anneleriyle daha olumlu ilişkiye sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Bunun nedeninin lisans mezunu annelerin çalışma durum ve koşullarının çocuklarıyla olan ilişkilerine olumsuz yansımaları olabileceği düşünülmektedir. Çatışma alt boyutunda $p=,000$ sonucuyla anlamlı farklılığa rastlanmıştır ($p<,05$). Gruplar arası farklılığın nedenini bulmak amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testi sonucuna göre lisans mezunu annelerin ortalama puanları ($X=35,5748$); ilköğretim mezunu annelerin ortalamaları ($X=31,1400$) ve lise mezunu annelerin ortalamalarından ($X=33,0423$) anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Bulgular ilköğretim ve lise mezunu olan annelerin çatışma alt boyutunda, lisans mezunu annelere oranla ilişki düzeylerinin daha iyi olduğunu ifade etmektedir. Bağlanma alt boyutunda $p=,000$ değeri de anlamlı farklılığı ifade etmektedir ($p<,05$). Farklılaşmanın nedenini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testi sonucuna göre ilköğretim mezunu annelerin puan ortalamaları ($X=24,1080$); lise mezunu annelerin puan ortalamalarından ($X=22,1269$); lisans mezunu annelerin puan ortalamalarından ($X=17,2362$) ve lisansüstü mezunu annelerin puan ortalamalarının ($X=15,7600$) her birinden anlamlı derecede yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar neticesinde; lisansüstü, lisans ve lise mezunu anneler çocuklarıyla bağlanma alt boyutunda, ilköğretim mezunu annelere nazaran ilişki düzeyleri daha iyi düzeydedir. Farklılaşmanın nedeni için gerçekleştirilen Scheffe testiindeki bir diğer sonuca göre lise mezunu annelerin ortalamaları ($X=22,1269$); lisans mezunu annelerin puan ortalamalarından ($X=17,2362$) ve lisansüstü annelerin puan ortalamalarından ($X=15,7600$) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Bulgular lisans ve lisansüstü mezunu annelerin bağlanma alt boyutunda lise mezunu annelere göre ilişki düzeylerinin daha iyi durumda olduğunu ifade etmektedir.

Anne- babanın çocuklarının psiko-sosyal gelişimlerine faydalı bir ebeveynlik gerçekleştirebilmeleri ve onlarla sağlıklı iletişim kurabilmeleri için eğitilmiş olmaları ciddi manada önem taşımaktadır (Çakmaklı, 2007, s. 186-187)

Eğitim seviyesinin arttığı durumlarda bağlanma alt boyutunda daha az sıkıntı yaşanıyor olmasının annenin daha bilinçli olmasında eğitimin katkısını göz önüne sermektedir.

Eğitim seviyesi yüksek olan ailelerde kesin olan kurallar, prensipler bulunmaktadır. Bu nedenle çocuğa baskıcı davranılabilmekte ve çatışmalar başlamaktadır. Eğitimi annelerin çocuklarının da eğitimi olması nedeniyle zihinsel olarak erken uyandıkları için kendilerine has bir kişilikleri gelişmekte bu da anneleriyle daha çok çatışma yaşamalarına neden olmaktadır. Diğer yandan eğitim seviyesi düşük olan annelerin çocukları daha çok annelerinin belirledikleri davranış kuralları doğrultusunda hareket etmektedirler. Bu nedenle de anneleriyle daha olumlu ve daha az çatışma içerisinde bir ilişki yaşamaktadırlar. Bunun nedeninin de annelerin beklentileriyle çoğunlukla örtüşmeleri olduğu söylenilebilir.

Sayęı (2011)'nın çalışmasında da araştırma bulgularıyla birebir paralellik gösteren anne eğitim düzeyinin düşmesi durumunda çocukla olan ilişkisinde olumlu ilişki düzeyi yükselmekte çatışma artmaktadır (s. 106). Bu sonuç araştırma bulgularıyla birebir örtüşmektedir. Sayęı (2016), bu sonucu eğitim düzeyi düşük olan annelerin genellikle ev hanımı olan kişiler olduklarını ve daha çok evde zaman geçirdiklerini bunun neticesinde de daha olumlu ilişki ve çatışma yaşadıkları şeklinde yorumlamaktadır (s. 107).

Güneysu (1982), Ana-babaların çocuklarına karşı tutumları ve çocukta davranış problemleri adlı çalışmasında eğitim düzeyi arttıķa çocukların anneleri tarafından daha az sevildiklerini saptamıştır (s. 89).

Seven (2006)'ın araştırmasında ele aldığı çocukların bağlanmaları ile annenin öğrenim durumunun incelendiği bulgu sonuçlarında eğitim seviyesi düşük olan annelerin çocuklarının bağlanma durumlarının eğitim seviyesi yüksek olan annelerin çocuklarının bağlanma durumlarından daha düşük çıkmıştır (s. 98-99). Bu sonuç araştırmanın lisans ve lisansüstü mezunu annelerin bağlanma alt boyutunda lise mezunu annelere göre ilişki düzeylerinin daha iyi durumda olduğunu ifade etmekte olduğu bulgusuyla tşen bir sonuçtur.

Eğitim seviyesinin artması neticesinde kişide daha çok tutarlılık, istikrar pekişmektedir. Bu nedenle de anne çocuğuyla daha iyi bir bağlanma gerçekleştirmektedir. Daha bilinçli olması da bir diğer etkindir.

Araştırmanın ‘Okul ncesi dönem çocuklarının değer kazanım düzeyleri, annelerin eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?’ problem durumuna ilişkin bulgular

Çocukların annelerinin eğitim düzeyi, Okul ncesi Değerler lği Aile Formu aracılığıyla çocukların değer kazanım düzeylerinin sorumluluk, saygı, işbirliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojenliği Levene testi ile gerçekleştirilmiş ($\text{sig} > ,05$) sonrasında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA testi sonucu doğrultusunda gruplar arası farklılaşmanın nedenini belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 26’da gösterilmiştir.

Tablo 26

Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne eğitim	Gruplar	N	X	SS	F	P	FARK (Scheffe)
OKUL ÖNCESİ DEĞERLER	Genel	(1) ilköğretim	250	75,5600	6,80704	2,323	0,074
		(2) lise	260	76,7923	7,50052		
		(3) lisans	127	77,3307	6,02515		
		(4) lisansüstü	25	75,5200	8,99129		
	Sorumluluk	(1) ilköğretim	250	11,1480	2,24013	1,315	0,268
		(2) lise	260	11,1654	2,29140		
		(3) lisans	127	10,7165	2,21072		
		(4) lisansüstü	25	11,0000	1,91485		
	Saygı	(1) ilköğretim	250	12,0400	2,06676	1,091	0,352
		(2) lise	260	12,3577	2,09406		
		(3) lisans	127	12,1575	1,79693		
		(4) lisansüstü	25	12,0400	2,35372		
	İşbirliği	(1) ilköğretim	250	12,3680	1,42291	0,654	0,580
		(2) lise	260	12,4885	1,50542		
		(3) lisans	127	12,5748	1,28804		
		(4) lisansüstü	25	12,4000	1,68325		
	Dürüstlük	(1) ilköğretim	250	12,6640	1,80559	6,702	0,000 3>1
		(2) lise	260	13,0423	1,75809		
		(3) lisans	127	13,4961	1,60294		
		(4) lisansüstü	25	12,6400	2,17715		
	Dostluk/Arkadaşlık	(1) ilköğretim	250	14,1960	1,29161	1,702	0,165
		(2) lise	260	14,2846	1,12696		
		(3) lisans	127	14,4882	1,30850		
		(4) lisansüstü	25	14,1600	,94340		
	Paylaşım	(1) ilköğretim	250	13,1440	1,80006	5,145	0,002 3>1
		(2) lise	260	13,4538	1,91362		
		(3) lisans	127	13,8976	1,35010		
		(4) lisansüstü	25	13,2800	1,98997		

Tablo 26'ya göre, çocukların (n=662) Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının annelerinin eğitim düzeylerine göre farklılaşma durumlarına ilişkin ANOVA testi yapılarak inceleme yapılmıştır. Okul Öncesi Değerler Ölçeği genel puan ortalamasında $p=,074$ değeriyle anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>,05$). Alt boyutlarda; sorumluluk $p=,268$; saygı $p=,352$; işbirliği $p=,580$ ve dostluk/arkadaşlık $p=,165$ değerleriyle anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>,05$). Ancak dürüstlük alt boyutunda $p=,000$ değeriyle anlamlı farklılık bulunmuş. Gruplar arası farklılaşmanın nedenini belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonucunda da dürüstlük kazanımı ortalama puanlarının lisans mezunu olan annelerin çocuklarının ($X=13,4961$), ilköğretim mezunu annelerin çocuklarından ($X=12,6640$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Paylaşım alt boyutunda $p=,002$ değeri de anlamlı farklılığı ifade etmektedir. Farklılaşmanın sebebini bulmak için yapılan analiz sonucunda paylaşım kazanımı ortalama puanlarının lisans mezunu olan annelerin çocuklarının ($X=13,8976$), ilköğretim mezunu annelerin çocuklarından ($X=13,1440$) anlamlı derecede daha yüksek olduğu sonucu saptanmıştır. Bu bulgular lisans mezunu annelerin çocuklarının değer kazanım düzeyi, dürüstlük ve paylaşım alt boyutlarında ilköğretim mezunu annelerin çocuklarından daha yüksek düzeyde olduğunu ifade etmektedir.

Günümüzde teknoloji ve bilimin hızla gelişmesiyle genç nesillere değerleri aktarmakta kimi zaman zorluklar yaşanmaktadır. İletişim araçlarındaki artış, sosyal ağ ve paylaşımın artması bir yandan günlük yaşamı ve doğru bilgiye ulaşmayı kolaylaştırırken diğer yandan da toplumda bazı hasarlara neden olabilmektedir (Doğanay, 2006, s. 260). Bireylerin yeni ve gelişen dünyaya ayak uydurma çabasında bazı değerlerden uzaklaşması daha genç nesillerde bu değerlerin hiç var olmamasına neden olabilir. Toplumsal değerlerimizin sürdürülebilmesi adına genç nesillere değerlerimizin kazandırılması üzerinde önemle durulması gereken konulardan olduğu düşünülmektedir. Genç nesillerin gelişen ve değişen özelliklerine ayak uydurabilmek ve onlara hitap edebilmek aktüalite ve bilimsellikte mümkün olabilmektedir.

Ebeveynler çocuk eğitimi konusunda, çocuklarının gelişim özelliklerine ve ihtiyaçlarına yönelik yanıtlar verebilecek yetişkinler olmalıdırlar (Nelsen, Lott ve Glenn, 2010, s. 28-29; Yavuzer, 2014, s. 115-117; Yörükoğlu, 2008, s. 127-128).

Değerler çoğunlukla soyut kavramlardır. Bu nedenle çocuğun içselleştirmesi zorlaşmaktadır. Soyut kavramlar olan değerlerin çocuğun daha iyi özümseyebilmesi için somutlaştırılması gerekmektedir. Hikâyeler, kültürün içinden doğmuş mühim şahsiyetler, oyunlar, örnek olaylar, geziler, filmler kullanılarak çocuğa aktarılacak istenen değerler; çocuğun yaşına ve gelişim özelliklerine göre, ilgisini çekecek etkinliklerle ve de en önemlisi doğru davranışlar sergilenerek; model olunarak kazandırılabilir (Aktepe, 2015, s. 22).

Ek olarak Sapsağlam (2016) çocuğa verilen sözlerin tutulması ve çocukta güven duygusunun oluşmasını; çocuğa dürüstlük değerinin aktarılmasında ön koşul olarak görmektedir. Dürüstlük değeri kazanımına dair istendik bazı davranışları ise; Önceden verilmiş olan sözlerin önemini açıklayabilme, Vermiş olduğu sözü yerine getirememesinin nedenleri ifade edebilme, Olumsuzluk içeren durumlarda söylemlerini doğru cümlelerle ifade edebilme, Dürüst davranmaması neticesinde oluşabilecek olumsuzlukları bilinçli bir biçimde kabul etme, şeklinde ifade etmektedir (s. 57).

Alanyazında gerçekleştirilen birçok araştırmaya göre; lisans mezunu anneler bilgiye nasıl ulaşacaklarını, bunu çocuklarına nasıl aktarabileceklerini ve çocuklarının gelişim düzeylerine uygun olarak nasıl davranılması gerektiğini ilköğretim mezunu annelere göre daha iyi yapabilmektedirler (Arı, Bayhan ve Artan, 1997; Çelikkaleli, Gökçakan, ve Çapri, 2005; Dereli ve Koçak, 2005; Durmuşoğlu-Saltalı ve Arslan, 2011; Erkan ve Kırca, 2010; Hortaçsu, 1995; Kale, Çağdaş ve Tepeli, 2013; Özben ve Argun, 2002; Özmen, Dünder, Çetinkaya, Taşkın ve Özmen, 2008; Ural, ve Çınar, 2014; Uyanık-Balat, 2010, s. 96; Uyanık-Balat, Şimşek ve Akman, 2008; Yang, 2003; Yıldırım ve Koçak, 2008;). Bu çalışmalar araştırma bulgularındaki ‘Annenin eğitim seviyesinin artmasının çocukta değer kazanım düzeyini olumlu yönde etkilemektedir’ şeklinde saptanan sonucu destekler niteliktedir.

Araştırmanın ‘Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri annelerin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?’ problem durumuna ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan annelerin çalışma durumları Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği; olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyutları içerisinde anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojenliği Levene testi ile gerçekleştirilmiş ($\text{sig} > ,05$) sonrasında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA testi sonucu doğrultusunda gruplar arası farklılaşmanın nedenini belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 27

Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği Puanlarının Anne Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne çalışma durumu	Gruplar	N	X	SS	F	P	FARK (Scheffe)	
ÇOCUK EBEVEYN İLİŞKİ	Genel	(1) ev hanımı	471	103,8386	8,79237	6,917	0,000	1>2
		(2) memur	94	99,4574	6,82447			
		(3) özel sektör	74	102,5946	8,50933			
		(4) serbest	23	102,1739	11,35242			
	Olumlu	(1) ev hanımı	471	48,6752	4,66022	2,933	0,033	1>2
		(2) memur	94	47,2872	3,71750			
		(3) özel sektör	74	48,5676	3,82881			
		(4) serbest	23	47,5217	3,42278			
	Çatışmacı	(1) ev hanımı	471	32,2718	8,29653	3,362	0,018	2>1
		(2) memur	94	34,8404	7,35184			
		(3) özel sektör	74	33,8919	7,72750			
		(4) serbest	23	34,5652	10,41776			
	Bağlanma	(1) ev hanımı	471	22,8917	6,18569	25,880	0,000	1>2
		(2) memur	94	17,3298	4,55171			1>3
		(3) özel sektör	74	20,1351	5,47053			3>2
		(4) serbest	23	20,0870	6,14901			

Tablo 27'ye göre, çocukların (n=662) Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği puanlarının annelerin çalışma durumlarına göre farklılaşma durumları ANOVA testi yapılarak incelenmiştir. Sonuç olarak Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,000$ değeriyle anlamlılık bulunmuştur ($p<,05$). Scheffe testi sonucuna göre ise genel anlamda ebeveyn çocuk ilişki ölçeğinde ev hanımı olan annelerin ortalamaları ($X=103,8386$), memur olan annelerin ortalamalarından ($X=99,4547$) anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Alt boyutlar açısından bakıldığında olumlu ilişki $p=,033$ değeriyle anlamlılığı ifade etmektedir.

($p<,05$). Annelerin olumlu ilişkiden aldıkları puan ortalamalarından ev hanımı olanların ($X=48,6752$), memur olan annelerin ortalamalarından ($X=47,2872$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Elde edilen bulguya göre ev hanımı olan annelerin memur olan annelere kıyasla çocuklarıyla daha olumlu ilişki içerisinde olduklarını ifade etmektedir. Memur olan annelerin yaşantılarında yaşamış oldukları stres ve iş yükünün çocuklarıyla daha az olumlu ilişki kurmalarına neden olduğu düşünülebilir. Çatışma alt boyutunda ise $p=,018$ değeriyle anlamlılık oluşturmaktadır ($p<,05$). Annelerin çatışma alt boyut puan ortalamaları memur olan annelerin ($X=34,8404$), ev hanımı olan annelerden ($X=32,2718$) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bulguların sonuçlarına göre ev hanımı olan annelerin memur olan annelere nazaran çocuklarıyla ilişki düzeylerinin çatışma alt boyutunda daha iyi olduğunu belirtmektedir. Ev hanımı olan anneler çocuklarıyla memur olan annelere göre daha az çatışma yaşamaktadırlar. Bağlanma alt boyutunda da $p=,000$ sonucuyla anlamlılık bulunmuştur ($p<,05$). Gruplar arası farklılaşmanın nedenini bulmak amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testi sonucuna göre annelerin çalışma durumlarına göre aldıkları puan ortalamalarında; ev hanımı olan annelerin ($X=22,8917$); memur olan ($X=17,3298$) ve özel sektör çalışanı olarak çalışan annelerden ($X=20,1351$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bulgulardan elde edilen sonuçlara göre memur ve özel sektör elemanı olarak çalışan annelerin, ev hanımı olan annelerden çocuklarıyla olan ilişkilerinin bağlanma alt boyutunda daha iyi durumda olduğunu ifade etmektedir. Ek olarak puan ortalamalarında özel sektör elemanı olarak çalışan annelerin ($X=20,1351$), memur olarak çalışan annelerden ($X=17,3298$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bulgular neticesinde; memur olarak çalışan anneler, özel sektör elemanı olarak çalışan annelere oranla çocuklarıyla daha iyi bağlanma kurabilmektedirler. Bulguların tümü değerlendirildiğinde annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde; memur olan anneler özel sektörde çalışan annelere nazaran, özel sektörde çalışan anneler ise ev hanımı olarak çalışan annelerden bağlanma alt boyutunda daha iyi durumda oldukları gözlenmektedir.

Çalışan annelerin bağlanma alt boyutunda ev hanımı olan annelere göre daha olumlu ilişki içerisinde olmasının nedeni olarak; çalışan annelerin işten eve geldiklerinde, çocuklarına yeterince vakit ayıramadıkları endişesiyle çocuklarıyla daha nitelikli zaman geçirme gayreti içerisinde bulunmaları olduğu söylenilebilir. Elde edilen bulguların sonucunda annenin çalışıp çalışmaması çocuğun annesiyle olan ilişkisinin bağlanma alt boyutunda herhangi bir sorun oluşturmamakta çocukla geçirilen kaliteli zamanın daha önemli olduğu düşünülmektedir.

Günümüzde sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı kadın çalışma hayatına girmesi çoğu zaman ekonomik nedenlerle açıklanmaya çalışılsa da bu durumun sosyo- kültürel etkileri göz ardı edilmemelidir. Ekonomik getirinin yanında toplumsal yaşamda aktif olarak var olma çabası, başarı duygusu neticesinde bireysel tatmin, kişiliğini, kendine olan güvenini ve inancını geliştirmek gibi sosyo kültürel kazanımları da edinmektedir (Doğan, 2009, s. 52; Ortaylı, 2009, s. 58).

Yörükoğlu (2007) Çocukların anneleriyle nitelikli zaman geçirmelerinin onların her alanda gelişimlerine katkı sağlayacağına vurgu yapmıştır (s. 149-152). Nitekim yapılan çalışmalar aile bireylerinin birbirlerine, özellikle de anne-babaların çocuklarına gerekli ve yeterli miktarda (nitelikli) zaman ayırmaları, iletişim sorunu ve beraberinde süregelen diğer sorunların azalmasını sağlayabilir (Beebe, Beebe, Ivy & Watson, 2005, s. 169; Bıçakçı, 2002, s. 79-81; Dreman, 2004, s. 47; Kandır ve Orçan, 2011, s. 41; Öz, 1997, s. 55; Özüğürlü, 1995, s. 201; Ryder, 1995, s. 67; Yavuzer, 2016a, s. 43;). Kadının eğitim durumu, kadının işgücüne katılımında önemli bir etkindir (İnce, 2010, s. 37-49; Korkmaz, 2016Özer ve Biçerli, 2004, s. 66-69). Çalışan annelerin genel olarak, daha çok eğitim düzeyi yüksek olan annelerden oluşacağı düşünüldüğünde, annelerin bu bilinçle çocuklarına sağlıklı bağlanma gerçekleştirebilecekleri söylenilebilir. Bulgulardaki ev hanımı olan annelerin çocuklarıyla olumlu ilişki ve daha az çatışma yaşamalarının gerekçeleri çoğunlukla eğitim düzeyi faktörüyle ilgili olduğu düşünülmekte olup daha önceki bulgularda ifade edilen tartışmaların ulaşılan bulgularıyla; çalışma durumu bulgusunun desteklendiği düşünülmektedir.

Diğer yandan memur olan annelerin hem ev hanımı olan hem de özel sektör çalışanı olan annelerden daha iyi durumda olması ülkemizde memur olarak çalışan kadınlara tanınan haklar neticesinde olabileceği düşünülmektedir. Komplike durumlarda verilebilen ekstra izinler haricinde ülkemizde doğum öncesi ve sonrasında memur olan annelere yeteri kadar izin verilmekte ekstra olarak da anne bebeğiyle daha uzun süre vakit geçirmek isterse iki yıla kadar memuriyet haklarına zarar verme durumu olmaksızın ücretsiz izne ayrılabilir (Resmî Gazete, 2016). Ancak özel sektör çalışanı bir annenin bu tip hakkı söz konusu olmadığı ve doğum sonrası kısıtlı olan izin süresi bitiminde iş yerine dönmediği takdirde işini kaybedebileceği endişesi nedeniyle çocuğa bağlanma konusunda sıkıntı yaşayabileceği düşünülmektedir. Memur anneler, özel sektör elemanı olarak çalışan annelere göre, çalışma süreleri göz önünde bulundurularak; eve daha enerjik geldikleri düşünülmektedir. Bu durumun çocuklarıyla daha rahat vakit geçirebilmelerine olanak sağlayabileceği düşünülebilir.

Saygı (2011)'nın ebeveyn-çocuk ilişki ölçeğinin Türkçeye uyarlanması ve anne çocuk ilişkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesini ele aldığı çalışmada, çocuğun annesinin ev hanımı olmasının annesi çalışan çocuklara kıyasla ölçeğin yakınlık alt boyutunda lehine bir sonuca ulaşılmıştır. Ek olarak araştırmasında çalışmayan annelerin çocukları ile daha olumlu ilişkiler yaşadıklarını ifade etmişlerdir (s. 93). Annenin çalışma durumu üzerine alanda yapılan bazı araştırmalarda annenin çalışmasının çocuğun direkt olarak yaşam kalitesini ve sosyal uyumlarını etkilediği ve bu etkinin annenin çocuğuyla olan ilişkisini de doğrudan etkilediği sonucuna varılmıştır (Gregg ve Washbrook, 2003; Karay, 1981, s. 89; Russell ve Thornton, 2009).

Araştırmanın Okul öncesi dönem çocuklarının değer kazanım düzeyleri çocukların annelerinin çalışma durumlarına göre anlamlı farklılık oluşturmakta mıdır? problem durumuna ilişkin bulgular

Çocukların annelerinin çalışma durumları, Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu vesilesiyle çocukların değer kazanım düzeylerinin sorumluluk, saygı, işbirliği, dürüstlük,

dostluk/arkadaşlık ve paylaşım alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojenliği Levene testi ile gerçekleştirilmiş ($\text{sig} > ,05$) sonrasında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA testi sonucu doğrultusunda gruplar arası farklılaşmanın nedenini belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 28

Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Anne Çalışma Durumuna Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne çalışma durumu	Gruplar	N	X	SS	F	P
OKUL ÖNCESİ DEĞERLER	Genel	(1) ev hanımı	471	76,3376	7,10279	0,201 0,896
		(2) memur	94	76,6383	6,41378	
		(3) özel sektör	74	76,6216	7,38882	
		(4) serbest	23	75,4783	8,02196	
	Sorumluluk	(1) ev hanımı	471	11,0934	2,29888	0,409 0,746
		(2) memur	94	10,8830	1,96669	
		(3) özel sektör	74	11,2027	2,26939	
		(4) serbest	23	10,8261	2,20850	
	Saygı	(1) ev hanımı	471	12,1890	2,06294	0,496 0,685
		(2) memur	94	12,0957	1,94588	
		(3) özel sektör	74	12,3919	1,96418	
		(4) serbest	23	11,8696	2,26243	
	İşbirliği	(1) ev hanımı	471	12,4713	1,44205	0,123 0,947
		(2) memur	94	12,3936	1,39290	
		(3) özel sektör	74	12,4730	1,46393	
		(4) serbest	23	12,3478	1,61270	
	Dürüstlük	(1) ev hanımı	471	12,9363	1,79484	0,427 0,734
		(2) memur	94	12,9787	1,76574	
		(3) özel sektör	74	13,1892	1,74917	
		(4) serbest	23	12,9565	1,91829	
	Dostluk/Arkadaşlık	(1) ev hanımı	471	14,2654	1,22024	1,736 0,158
		(2) memur	94	14,5000	,83923	
		(3) özel sektör	74	14,2568	1,45302	
		(4) serbest	23	13,9130	1,67639	
	Paylaşım	(1) ev hanımı	471	13,3822	1,81202	2,187 0,088
		(2) memur	94	13,7872	1,49459	
		(3) özel sektör	74	13,1081	1,95545	
		(4) serbest	23	13,5652	1,87873	

Tablo 28'e göre, çocukların (n=662) Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının analizlerinin çocukların annelerinin çalışma durumuna göre farklılaşmalarına ilişkin ANOVA testi yapılarak inceleme yapılmıştır. Okul Öncesi Değerler Ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,896$ değeriyle anlamlı farklılığı ifade etmektedir ($p>,05$). Alt boyutlarda; sorumluluk $p=,746$; saygı $p=,685$; işbirliği $p=,947$; dürüstlük $p=,734$; dostluk/arkadaşlık $p=,158$ ve paylaşım $p=,088$ değerleriyle anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>,05$). Elde edilen bulgular okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin çalışma durumları çocukların değer kazanım düzeylerini etkilememektedir.

Çalışmanın bulguları; Seven (2007)'nin ailesel faktörlerin altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine etkisini çeşitli değişkenlere göre incelediği çalışmasında annenin çalışma durumuna göre; Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Davranış Problemi Bölümü (Social Skill Rating System-SSRS) Öğretmen Formu (SBDS/DP-ÖF) ölçeğinin alt ölçekleriyle yapılan analizlerde, annenin çalışma durumunun dışsallaşmış problemleri etkilemediği sonucuyla örtüşmektedir.

Çalışma durumu fark etmeksizin bütün anneler, çocuklarını çok özel, çok değerli görür ve onları ahlaklı ve erdemli bir birey olarak yetiştirmeye çalışırlar. Anneler içerisinde bulundukları durum ne kadar olumsuzluk içerse de çocuklarının bu olumsuzluklar içerisinde kalmasını ve kendi yaşadıkları yanlışları çocuklarının yaşamasını istememektedir (Dahlberg, Moss, ve Pence, 1999, s. 125-128; Johnston ve Halocha, 2010, s. 41-43; Lindgren ve Ferraro, 1976, s. 134-137; Temel, s. 5-8). Annelerin çocuklarını yetiştirmeye yönelik değerlere yaptığı bu yatırımın neticesi olarak annenin çalışma durumunun çocukların değer kazanım düzeyi üzerinde fark yaratacak şekilde etkili olmadığı düşünülmektedir.

Araştırmanın 'Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri ailenin aylık gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?' problem durumuna ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan annelerin ailelerinin aylık gelir düzeyi değişkenine göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği; olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyutları içerisinde anlamlı

bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojenliği Levene testi ile gerçekleştirilmiş (sig>,05) sonrasında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA testi sonucu doğrultusunda gruplar arası farklılaşmanın nedenini belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 29’da gösterilmiştir.

Tablo 29

Çocukların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği Puanlarının Aylık Gelir Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Aylık gelir	Gruplar	N	X	SS	F	P	FARK (Scheffe)
ÇOCUK EBEVEYN İLİŞKİ	Genel	(1) 0-1500	266	103,9850	8,729	0,000	1>4 2>4
		(2) 1500-3000	225	103,7600			
		(3) 3000-4500	88	102,2159			
		(4) 4500 ve +	83	98,7711			
	Olumlu	(1) 0-1500	266	49,0677	5,173	0,002	1>4
		(2) 1500-3000	225	48,3600			
		(3) 3000-4500	88	48,0227			
		(4) 4500 ve +	83	46,9759			
	Çatışmacı	(1) 0-1500	266	31,1692	7,696	0,000	2>1 3>1
		(2) 1500-3000	225	33,6178			
		(3) 3000-4500	88	35,3409			
		(4) 4500 ve +	83	33,8916			
	Bağlanma	(1) 0-1500	266	23,7481	29,373	0,000	1>2 1>3 1>4 2>3 2>4
		(2) 1500-3000	225	21,7822			
		(3) 3000-4500	88	18,8523			
		(4) 4500 ve +	83	17,9036			

Tablo 29’a göre, çocukların (n=662) Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği genel puanlarının ailenin aylık gelir değişkenine göre farklılaşma durumları ANOVA testi yapılarak incelenmiştir. Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği genel puan ortalaması p=,000 değeriyle anlamlı bir farklılık göstermiştir (p<,05). Scheffe testi sonucuna göre ise genel anlamda 0-1500 TL aralığında olan ailelerin ortalama puanları (X=103,9850), aylık gelir düzeyi 4500 TL ve üzeri olan ailelerin ortalama puanlarından (X=98,7711) anlamlı derecede yüksek çıkmıştır. Scheffe testi bir başka değerde ise aylık gelir düzeyi 1500-3000 TL aralığında olan ailelerin ortalama puanları (X=103,7600), aylık gelir düzeyi 4500 TL ve

üzeri olan ailelerin ortalamasından ($X=98,7711$) anlamlı derecede yüksektir. Alt boyutlar incelendiğinde olumlu ilişki alt boyutunda $p=,002$ değeriyle anlamlılık bulunmuştur ($p<,05$). Tespit edilen farklılık sonucuna göre gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında olan ailelerin ortalama puanları ($X=49,0677$), gelir düzeyi 4500 TL ve üzeri olan ailelerin ortalamasından ($X=46,9759$) anlamlı derecede yüksektir. Bir başka deyişle çok düşük gelirli ailelerde bulunan çocukların, iyi gelirli ailelerde bulunan çocuklara nazaran anneleriyle olan ilişkileri daha olumludur. Çatışma alt boyutunda $p=,000$ değeriyle anlamlılığa rastlanmıştır. Scheffe testi sonucunda hem gelir düzeyi 1500-3000 TL aralığında olan ailelerin ortalamaları ($X=33,6178$) hem de gelir düzeyi 3000-4500 TL aralığında olan ailelerin ortalamaları ($X=35,3409$) ayrı ayrı gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında bulunan ailelerin ortalamalarından ($X=31,1692$) anlamlı derecede yüksek çıkmışlardır. Bulgulara göre çok düşük gelirli ailelerde bulunan çocuklar; düşük gelirli ailelerde ve orta gelirli ailelerde bulunan çocuklara göre anneleriyle daha az çatışma yaşadıkları anlamına gelmektedir. Bağlanma alt boyutunda ise $p=,000$ değeriyle anlamlılığı ifade eder ($p<,05$). Farklılaşmanın nedenine bakıldığında gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında olan ailelerin puan ortalamaları ($X=23,7481$); gelir düzeyi 1500-3000 TL aralığında olan ailelerin puan ortalamalarından ($X=21,7822$), gelir düzeyi 3000-4500 TL aralığında olan ailelerin puan ortalamalarından ($X=18,8523$) ve gelir düzeyi 4500 TL üzeri olan ailelerin her birinin puan ortalamalarından ($X=17,9036$) ayrı ayrı anlamlı derecede yüksek çıkmıştır. Scheffe analizinde bir diğer sonuçta ise gelir düzeyi 1500-3000 TL aralığında olan ailelerin puan ortalamaları ($X=21,7822$); gelir düzeyi 3000-4500 TL aralığında olan ailelerin puan ortalamalarından ($X=18,8523$) ve gelir düzeyi 4500 TL ve üzeri olan ailelerin puan ortalamalarından ($X=17,9036$) ayrı ayrı anlamlı derecede yüksek çıkmıştır. Bu sonuçlar şunu ifade etmektedir; geliri 4500 TL ve üzeri olan, 3000-4500 TL olan ve 1500-3000 TL olan ailelerde yaşayan çocukları, geliri 0-1500 TL olan ailelerde yaşayan çocuklara oranla bağlanma alt boyutlarında daha iyi durumdadır. Yine geliri 4500 TL ve üzeri olan ailelerde yaşayan çocuklar ve 3000-4500 TL olan ailelerde yaşayan çocuklar, 1500-3000 TL olan ailelerde yaşayan çocuklara göre bağlanma alt

boyutunda daha iyi durumdadır. Ailenin gelir düzeyi ile çocukların annelerine bağlanmaları arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre; gelir düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarının, annelerine daha olumlu bağlanma gerçekleştirdikleri ortaya çıkmıştır.

Çocuğun içerisine doğduğu aile ortamı, çocuğun gelişiminde çok önemli bir etkiye sahiptir. Doğum ve doğumdan sonraki süreçte çocukta var olan kalıtsal özelliklerin ne denli gelişeceği, ilerleyen yıllarda yaşantısına ne gibi etkileri olacağı; ailenin sosyo-kültürel ve sosyo ekonomik yapılarına bu çerçevede çocuklarına sundukları ortama bağlı olarak değişmektedir. Yapılan çalışmalar çocuğun sağlıklı bir birey olarak yetişmesinde sosyo ekonomik ve sosyo kültürel etkenlerin çocuğun yaşantısında büyük önem taşıdığını belirtmişlerdir (Ersoy ve Tezel Şahin, 1999, s. 59; Kandır ve Alpan, 2008, s. 42; Kulaksızoğlu, 2000, s. 117; Nazik, 2000, s. 31-32).

Çok düşük gelirli aileler zorunlu ihtiyaçlarını karşılamakta bile zorlanırken; gelir durumu daha yüksek olan ailelerde çocuk sayısı da genel anlamda fazla olmadığından çocukların ihtiyaçları gelir durumunun da etkisiyle daha rahat karşılanabildiği ve doyuma ulaştığı için ek olarak anne de çocuğuna yeterince vakit ayırabildiği için anneleriyle bağlanmaları daha iyi düzeyde bulunmaktadır. Ancak çok düşük gelirli ailede anne geçim sıkıntısı vb. sorunlarla mücadele içerisinde bulunduğundan dolayı öncelik ellerinden geldikçe çocuklarının fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamak olacağından çocuklarının ilgi ve ihtiyaçlarına çok fazla eğilememektedirler. Bu da anneyle olan bağlanmasını olumsuz etkileyebilmektedir.

Araştırmanın 'Okul öncesi dönem çocuklarının değer kazanım düzeyleri ailenin aylık gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?' problem durumuna ilişkin bulgular

Ailenin aylık gelir düzeylerine göre Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu vesilesiyle çocukların değer kazanım düzeylerinin sorumluluk, saygı, işbirliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olup

olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojenliği Levene testi ile gerçekleştirilmiş (sig>,05) sonrasında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA testi sonucu doğrultusunda gruplar arası farklılaşmanın nedenini belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 30’da gösterilmiştir.

Tablo 30

Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Aylık Gelir Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Aylık gelir	Gruplar	N	X	SS	F	P	FARK (Scheffe)
OKUL ÖNCESİ DEĞERLER	Genel	(1) 0-1500	266	75,4023	4,714	0,003	2>1
		(2) 1500-3000	225	77,3111			
		(3) 3000-4500	88	77,8068			
		(4) 4500 ve +	83	75,4940			
	Sorumluluk	(1) 0-1500	266	11,1241	1,570	0,195	
		(2) 1500-3000	225	11,1822			
		(3) 3000-4500	88	11,0568			
		(4) 4500 ve +	83	10,5783			
	Saygı	(1) 0-1500	266	12,1090	1,677	0,171	
		(2) 1500-3000	225	12,2844			
		(3) 3000-4500	88	12,4886			
		(4) 4500 ve +	83	11,8554			
	İşbirliği	(1) 0-1500	266	12,3609	1,862	0,135	
		(2) 1500-3000	225	12,5867			
		(3) 3000-4500	88	12,6023			
		(4) 4500 ve +	83	12,2530			
	Dürüstlük	(1) 0-1500	266	12,6316	6,102	0,000	2>1 3>1
		(2) 1500-3000	225	13,2311			
		(3) 3000-4500	88	13,3295			
		(4) 4500 ve +	83	12,9759			
	Dostluk/Arka daşlık	(1) 0-1500	266	14,0526	5,540	0,001	2>1 3>1
		(2) 1500-3000	225	14,4311			
		(3) 3000-4500	88	14,4886			
		(4) 4500 ve +	83	14,4217			
	Paylaşım	(1) 0-1500	266	13,1241	4,824	0,002	2>1 3>1
		(2) 1500-3000	225	13,5956			
		(3) 3000-4500	88	13,8409			
		(4) 4500 ve +	83	13,4096			

Tablo 30'a göre, çocukların (n=662) Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının analizlerinin ailenin aylık gelir düzeyine göre farklılaşma durumlarına ilişkin ANOVA testi yapılarak inceleme yapılmıştır. Okul Öncesi Değerler Ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,003$ değeriyle anlamlı farklılığa rastlanmamıştır ($p<,05$). Gruplar arası farklılaşmanın nedenini belirlemek için yapılan Scheffe testi sonucuna göre Okul Öncesi Değerler Ölçeği genel puan ortalamalarında gelir düzeyi 1500-3000 TL aralığında olan ailelerin ortalama puanları ($X=77,8068$), gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında olan ailelerin ortalama puanlarından ($X=75,4023$) anlamlı derecede daha yüksektir. Düşük gelirli ailelerde bulunan çocukların değer kazanım düzeyleri çok düşük gelirli ailelerin değer kazanım düzeylerinden yüksektir. Alt boyutlarda; sorumluluk $p=,195$; saygı $p=,171$ ve işbirliği $p=,135$ değerleriyle anlamlı farklılık bulunmadığını ifade etmektedir ($p>,05$). Ancak dürüstlük $p=,000$ değeriyle anlamlı farklılığa rastlanmış olup ($p<,05$); gelir düzeyi 1500TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanları ($X=13,2311$), gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanlarından ($X=12,6316$) anlamlı derecede yüksektir. Gelir düzeyi 3000-4500 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanları ($X=13,3295$), gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanlarından ($X=12,6316$) anlamlı derecede yüksektir. Orta ve düşük gelirli ailelerde bulunan çocukların dürüstlük kazanım düzeyleri; çok düşük gelirli ailelerde bulunan çocuklardan daha yüksektir. Dostluk/arkadaşlık alt boyutunda $p=,001$ değeriyle anlamlılık oluşmuştur ($p<,05$). Scheffe testi sonucuna göre gelir düzeyi 1500-3000 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanları ($X=14,4311$); gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanlarından ($X=14,0526$) anlamlı derecede yüksektir. Bir diğer Scheffe sonucuna göre; gelir düzeyi 3000-4500 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanlar ($X=14,4886$); gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanlarından ($X=14,0526$) anlamlı derecede yüksektir. Bu sonuçlar; orta ve düşük gelirli ailelerde yaşayan çocukların dostluk/arkadaşlık kazanımı çok düşük gelirli ailelerde yaşayan çocuklara göre daha iyi

olduğunu ifade etmektedir. Paylaşım alt boyutunda ise $p=,002$ değeriyle anlamlılık tespit edilmiştir ($p<,05$). Farklılaşmanın nedenini belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonucuna göre gelir düzeyi 1500-3000 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanları ($X=13,5956$); gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanlarından ($X=13,1241$) anlamlı derecede yüksektir. Elde edilen diğer Scheffe testi sonucuna göre; gelir düzeyi 3000-4500 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanları ($13,8409$); gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanlarından ($X=13,1241$) anlamlı derecede yüksektir. Elde edilen bulgulara göre; orta ve düşük gelirli ailelerde yaşayan çocukların paylaşım değer kazanımları, çok düşük gelirli ailelerde yaşayan çocukların paylaşım değer kazanımlarından daha yüksek olduğu söylenebilir.

Okul öncesi dönem çocuklarında akranlarıyla birlikte olmak psiko-sosyal gelişimleri açısından çok önemli bir yerde bulunmaktadır (Cassidy, & Asher, 1992; Chen, Chang, He & Liu, 2005; Johnson, Ironsmith, Snow & Poteat, 2000). Bu birliktelik çocukların gelişme ve büyüme sürecine önemli katkılar sağlarken, okula uyum, akran kabul-reddi gibi kavramları da meydana getirmektedir. Akran kabulü, akran grubu tarafından benimsenme, sevilme ve sevilme derecesi ile ortaya çıkan görünümüdür (Choi and Kim, 2003; Ladd, Birch and Buhs, 1999; Ladd, Kochenderfer and Coleman, 1997; Lindsey, 2002; Royer, Provost, Tarabulsky & Coutu, 2008).

Çocukların okul öncesi döneminde akranlarıyla olumlu ilişkiler kurması yaşamlarında uzun yıllar sosyal kabul ve yeterliliği etkileyebilmektedir (Walker, 2004). Çocuk kendi psiko-sosyal durumunu korumak amacıyla gayr-i ihtiyari savunma mekanizmalarıyla arkadaşlarına karşı dürüst olamayabileceği düşünülmektedir.

Yapılan incelemelerde birçok çalışmada sosyal yeterliliğin ekonomik ve kültürel etmenlerden etkilendiği ortaya çıkmıştır. McLoyd (1998)'un sosyoekonomik dezavantajın çocuk gelişimi üzerindeki etkilerini incelediği çalışmasında fakir ve alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların, orta sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocuklara

nazaran afaki düzeyde duygusal ve davranışsal problemler yaşadıklarını belirtmiştir. Sosyal anlamda oluşan bu farklılıkların aynı zamanda dışsal problem davranışlarında yaş ilerledikçe daha da arttığı sonucuna varılmıştır. Araştırmada görüşlerine yer verilen ebeveyn ve öğretmenlere göre çocukların sınıf farklılıklarının; saldırganlık, düşünmeden davranma ve diğerleriyle bir araya gelmede sıkıntı yaşamaları gibi sorunlar oluşturduğu belirlenmiştir.

Seven (2006) altı yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesini amaçladığı çalışmasında sosyal becerilerin sosyo-ekonomik durumdan etkilenme durumları üzerinde yapmış olduğu analizler sonucunda orta ve yüksek gelire sahip ailelerde yaşayan çocukların daha çok sosyal becerilere sahip oldukları, düşük gelirli ailelerde yaşayan çocukların ise daha az sosyal becerilere sahip oldukları sonucuna varmıştır (s. 95-96).

Araştırma bulgularında düşük ve orta gelirli ailelerde bulunan çocukların çok düşük gelirli ailelerde yaşayan çocuklardan Dürüstlük, Dostluk/ Arkadaşlık ve Paylaşım değerlerinin daha yüksek düzeyde saptanmasının nedeni; çocuğun akranları tarafından kabul görmek istemesi olarak düşünülmektedir.

Ek olarak Yıldırım ve Koçak (2008) 'ın 4-5 yaş çocuklarının dil gelişimini etkileyen faktörlerin incelenmesini amaçladıkları çalışmalarında üst gelir grubundaki ailelerden gelen çocukların doğru cevap oranlarının diğer grupta bulunan çocuklara göre daha çok olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Elde ettikleri bu sonuç araştırmanın gelir düzeyi daha yüksek olan ailelerde yaşayan çocukların dürüstlük değer puanının gelir düzeyi daha düşük olan ailelerde yaşayan çocuklardan daha yüksek olduğu bulgusuyla örtüşmektedir.

Araştırmanın 'Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği ile Okul Öncesi Değerler Ölçeği arasında ilişki var mıdır? Varsa nasıl bir ilişki vardır?' Problem durumuna ilişkin bulgular

Tablo 31

Ölçeklerden Alınan Puanlar Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analiz Sonuçları

	İLİŞKİ	OLUMLU U	ÇATIŞMA A	BAĞLANMA MA	DEĞER R	SORUMLULUK UK	SAYGI I	İŞBİRLİĞİ Ğİ	DÜRÜSTLÜK ÜK	DOSTLUK UK	PAYLAŞIM IM
İLİŞKİ	1	,502**	,461**	,434**	,241**	,180**	,219**	,142**	,127**	,094*	,169**
TOPLAM											
OLUMLU	,502**	1	-,270**	,348**	,089*	,071	,083*	,029	,074	-,009	,075
ÇATIŞMA	,461**	-,270**	1	-,484**	,371**	,213**	,283**	,260**	,243**	,222**	,271**
BAĞLANMA	,434**	,348**	-,484**	1	-,216**	-,080*	-,125**	-,165**	-,196**	-,155**	-,176**
DEĞERTOPLAM	,241**	,089*	,371**	-,216**	1	,654**	,720**	,701**	,730**	,512**	,660**
SORUMLULUK	,180**	,071	,213**	-,080*	,654**	1	,373**	,363**	,340**	,092*	,205**
SAYGI	,219**	,083*	,283**	-,125**	,720**	,373**	1	,447**	,403**	,257**	,294**
İŞBİRLİĞİ	,142**	,029	,260**	-,165**	,701**	,363**	,447**	1	,423**	,285**	,378**
DÜRÜSTLÜK	,127**	,074	,243**	-,196**	,730**	,340**	,403**	,423**	1	,310**	,441**
DOSTLUK	,094*	-,009	,222**	-,155**	,512**	,092*	,257**	,285**	,310**	1	,388**
PAYLAŞIM	,169**	,075	,271**	-,176**	,660**	,205**	,294**	,378**	,441**	,388**	1

(** P < .01)

(* P < .05)

Tablo 31'e göre, Ebeveyn çocuk ilişkisi ile Çocukta değer kazanımı arasındaki korelasyon katsayısı (,241**) olup, (p<,01) düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu da iki ölçek arasında istatistiksel anlamda pozitif yönde bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Bir diğer anlatımla çocuğun ebeveyni ile olan ilişki düzeyi arttıkça; çocukta değer kazanım düzeyi artmakta, azaldıkça azalmaktadır. Ancak burada çocuğun ebeveyniyle olan ilişki düzeyinin artması, çocukta değer kazanımının artmasının bir sonucudur ve ya ebeveyn çocuk ilişki düzeyinin azalması sonucu çocukta değer kazanımı da azalmaktadır şeklinde neden sonuç ilişkisine dayalı bir yorumda bulunmak istatistiksel anlamda korelasyonel ilişkiler açısından doğru bir ifade olmamakla birlikte yapılmaması gerekmektedir. Çünkü yalnızca biri diğerini yordar şeklinde bir ifade çok sık kalmakla birlikte başka etkenler direkt olarak göz ardı edilmiş olmaktadır. Bunun için deneysel tasarımlı araştırmalara ihtiyaç vardır.

Çocuğun anne babası ile sağlıklı bir iletişim içerisinde bulunabilmesinin ön koşulu anne babasının birbirleriyle sağlıklı iletişim içerisinde bulunmalarıyla doğru orantılı olduğu düşünülmektedir. Arkadaş ilişkilerinde daha başarılı ve akranların nazaran daha az endişeli tavır sergileyen çocukların anne babalarıyla sağlıklı iletişim içerisinde olan

çocuklar oldukları gözlenmiştir (Alpan, 2001, s. 24; Çağdaş, 2003, s. 41; Yavuzer, 2014, s. 111-112).

Anne- babalarıyla sağlıklı ilişki içerisinde bulunan çocuklar başta kendilerine sonrasında ise çevrelerine karşı hassasiyet sahibi bireyler olarak yetişirler. Bu çocukların değer kazanımları da yüksektir. Alanyazında yapılan araştırmalar çocukların anneleriyle olan ilişki düzeyleri ile değer kazanım düzeylerinin pozitif yönde anlamlı bir ilişki gösterdiği bulgusunu destekler niteliktedir (Çağdaş, 2003, s. 41-43; Duck, 1998, s. 109-111; Genç ve Senemoğlu, 2001, s. 8-10; Otto, 2006, s. 153-155; Önder, 2003, s. 30-32).

Tablo 31'e göre, Ebeveyn çocuk ilişkisinin olumlu ilişki alt boyutu ile çocukta değer kazanımının saygı alt boyutu arasındaki korelasyon katsayısı ($,083^*$) olup, ($p<,05$) düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Aralarındaki ilişki pozitif yönlü olup, çocuğun ebeveyni ile olan olumlu ilişkisi arttıkça saygı değerinin kazanımı da artmakta ya da tam tersi bir durumla biri aldıkça diğeri de azalmaktadır.

Çocuğun tüm gelişim alanlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemekte olan iletişimin, çocuğun yaşantısında gerçekleştiği ilk yer ailesidir. Çocuklar insanlarla nasıl bir ilişki içerisinde olmaları gerektiğini ilk olarak anne-babalarını gözlemleyerek elde ederler. Anne babaların bu noktada çocuklarıyla kuracakları iletişimde onların düzelerine uygun bir yapıya bürünmeleri gerekmekte bu durumda çocukta çevresine karşı olumlu bir algı oluşturmaya olanak sağlamaktadır (Beebe, Beebe, Ivy & Watson, 2005, s. 168; Berns, 2007, s. 148; Çağdaş, 2000, s. 21; Galvin, Bylund ve Brommel, 2004, s. 289-290; Greenspan ve Salmon, 2003, s. 37; Gürsoy ve Yılmaz-Bıçakçı, 2007; Knapp ve Vangelisti, 2005, s. 252; Metin, 1994, s. 7; Ömeroğlu ve Ulutaş, 2007, s. 54). Bunun bir göstergesi olarak çocukla daha çok etkileşim halinde bulunan anne olması nedeniyle; annenin çocuğuyla olumlu ilişki içerisinde olması çocuğun saygı değerinin kazanımını olumlu anlamda etkilemekte olduğunu açıklayabileceği düşünülmektedir.

Tablo 31'e göre, Ebeveyn çocuk ilişkisinin çatışma alt boyutu ile Çocukta değer kazanımı ölçeğinin alt boyutları arasındaki korelasyon katsayısı, sorumluluk alt

boyutunda (,213**); saygı alt boyutunda (,283**); işbirliği alt boyutunda (,260**); dürüstlük alt boyutunda (,243**); dostluk/arkadaşlık alt boyutunda (,222**); paylaşım alt boyutunda (,271**); bulunmuş olup, tüm alt boyutların ($p<,01$) düzeyinde anlamlı oldukları tespit edilmiştir. Bu ifadeler ebeveyn çocuk ilişkisinin çatışma alt boyutu ile çocukta değer kazanımı ölçeğinin tüm alt boyutlarının istatistiksel anlamda pozitif bir ilişki içinde olduklarını belirtmektedir.

Tablo 31'e göre, Ebeveyn çocuk ilişkisinin bağlanma alt boyutu ile Çocukta değer kazanımı ölçeğinin alt boyutları arasındaki korelasyon katsayılarının hepsinin işareti (-) negatif bulunmuştur. Ebeveyn çocuk ilişkisinin bağlanma alt boyutunda yalnızca Çocukta değer kazanımı ölçeğinin alt boyutlarından sorumluluk alt boyutuyla arasındaki korelasyonda (-,080*) değeri bulunmuş ve ($p<,05$) düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Diğer alt boyutlarda saygı (-,125**); işbirliği (-,165**); dürüstlük (-,196**); dostluk/arkadaşlık (-,155**) ve paylaşım (-,176**) değerleri bulunmuştur. Anlamlılık düzeyleri ise ($p<,01$)' dir.

Sonuç olarak istatistiksel anlamda kullanılan bu ifadeler ebeveyn çocuk ilişkisinin bağlanma alt boyutu ile çocukta değer kazanımı ölçeğinin tüm alt boyutlarının arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Ebeveyn çocuk ilişkisinde bağlanma düzeyi arttıkça; Çocukta değer kazanımı ölçeğinin alt boyutlarında azalma söz konusu olmakta, Ebeveyn çocuk ilişkisinde bağlanma düzeyi azaldıkça; Çocukta değer kazanımı ölçeğinin alt boyutlarında artma söz konusu olmaktadır. Bağlanma alt boyutunda artma durumu Ebeveyn çocuk ilişki ölçeği için olumsuzluk ifade etmektedir. Çocuğun annesiyle olan ilişkisinin bağlanma alt boyutunda sağlıklı olduğu durumlar bağlanma alt boyut puanlarının düşük olduğu durumlardır. Bu doğrultuda çocuk ebeveyn ilişki ölçeğindeki bağlanma alt boyut puanlarının düşmesi (bu çocuk ebeveyn ilişkisinde olumlu bir durum), çocukta değer kazanımı ölçeğinin tüm alt boyutlarında artmaya sebep olması; çocuğun annesiyle olan sağlıklı bağlanmasının çocuğun değer kazanımına olumlu yönde etki etmesi ön görülebilir bir sonuçtur.

Park ve Waters (1989)'ın anne-çocuk bağlanmasının okul öncesinde arkadaşlık ilişkilerine etkisini inceledikleri çalışmalarında; anneleriyle bağlanmaları iyi düzeyde olan çocukların diğer çocuklara kıyasla arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde daha uyumlu, daha sorumlu ve daha mutlu oldukları saptanmıştır. Bu da araştırmanın anneleriyle olumlu bağlanma kurabilen çocukların değer kazanım düzeylerinin de yüksek olacağı bulgusunu destekler nitelikte bir sonuçtur.

Çocuğun yaşantısında anne başroldedir. Çocuğun annesiyle olan ilişkisi, çocukta güven duygusunun gelişiminde belirleyici rol oynamaktadır. Çocukta güven duygusunun gelişimi; annesinin ona vereceği değer ve kendisini terk etmeyeceğine dair inancı doğrultusunda gerçekleşir. Aksi durum söz konusu olduğunda ise çocukta güvensizlik duygusu oluşur (Cüceloğlu, 2005, s. 354-356). Bu nedenle çocuğun annesiyle arasında oluşan sağlıklı bağlanma çocuğun diğer insanlarla olan ilişkilerini, dolayısıyla da değer kazanımını doğrudan etkileyeceği düşünülmektedir (dostluk/arkadaşlık, dürüstlük, paylaşma vb.) .

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmaya ilişkin sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Bu çalışmayı okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynleriyle ilişkisi ve çocukta değer kazanımının incelemesi amacıyla 2017-2018 eğitim öğretim yılında, Afyonkarahisar ilinde merkeze bağlı devlet okullarında ilk ve ortaokul bünyesinde anasınıflarına devam eden 60-72 aylık çocuğu bulunan anneler oluşturmuştur.

İlk olarak çocukların (n=662) çocuk ebeveyn ilişki ölçeği puan ortalamaları 103,02, standart sapmalarının 8,73; okul öncesi değerler ölçeği puan ortalamaları 76,38, standart sapmaları 7,06 olarak belirlenmiştir. Bu ifade çocuklarda genel anlamda çocukların anneleriyle olan ilişkilerinin ve değer kazanımlarının iyi düzeyde olduğunu belirtmektedir.

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşma durumlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına göre genel puan ortalamalarında anlamlılık düzeyi $p=,883$ olarak bulunmuştur. Sonucun $p>,05$ olması anlamlı düzeyde farklılaşmadığını ifade etmektedir. Alt boyutlarda olumlu ilişki $p=,387$; çatışma $p=,948$ ve bağlanma $p=,620$ 'dir. Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeğinin alt boyutlarında da anlamlı farklılaşma görülmemektedir ($p>,05$). Diğer bir ifadeyle annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde cinsiyete göre bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşma durumlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına göre genel puan ortalamalarında anlamlılık düzeyi $p=,099$ olarak bulunmuştur. Okul Öncesi Değerler Ölçeği genel puan ortalamasında ($p>,05$) anlamlı farklılık görülmemektedir. Alt boyutlar incelendiğinde; saygı alt boyutunda $p=,108$; işbirliği alt boyutunda $p=,977$; dürüstlük alt boyutunda $p=,473$; dostluk/arkadaşlık alt boyutunda $p=,286$; paylaşım alt boyutunda ise $p=,076$ sonuçlarına ulaşılarak ($p>,05$) olması nedeniyle farklılaşma görülmemiştir. Ancak sorumluluk alt boyutunda $p=,020$ olması; anlamlı bir farklılık olduğunu ifade etmektedir ($p<,05$). Ortalama puanlarına bakıldığında kız çocuklarının sorumluluk kazanım düzeylerinin ($X=11,2697$), erkek çocuklarının sorumluluk kazanım düzeylerinden ($X=10,8645$) anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgular kız çocuklarının sorumluluk değer düzeylerinin erkek çocuklarının sorumluluk değer düzeylerinden daha yüksek olduğunu ifade etmektedir.

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği puanlarının doğum tarihi değişkenine göre farklılaşma durumlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına göre genel puan ortalamalarının anlamlılık düzeyi $p=,684$ olarak bulunmuştur. Sonucun ($p>,05$) olması anlamlı düzeyde farklılaşmadığını ifade etmektedir. Alt boyutlar incelendiğinde çatışma $p=,133$ ve bağlanma $p=,326$ 'dır. Çatışma ve bağlanma alt boyutlarında doğum tarihi değişkenine göre anlamlı farklılık görülmemektedir ($p>,05$). Ancak olumlu ilişki alt boyutunda $p=,027$ sonucuyla ($p<,05$) olması anlamlı düzeyde bir farklılık olduğunu ifade etmektedir. Ortalama puanlar incelendiğinde 2012 doğumlu çocukların anneleriyle olan olumlu ilişkilerinin ($X=49,0565$), 2011 doğumlu çocukların anneleriyle olan olumlu ilişkilerinden ($X=48,1959$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bulgulara göre; 2012 doğumlu çocuklar, 2011 doğumlu çocuklara göre anneleriyle daha olumlu ilişkiye sahip oldukları saptanmıştır.

Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının doğum tarihi değişkenine göre farklılaşma durumlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına göre genel puan ortalamalarında

anlamlılık düzeyi $p=,085$ olarak bulunmuştur. Okul Öncesi Değerler Ölçeği genel puan ortalamasında ($p>,05$) anlamlı farklılık görülmemektedir. Alt boyutlar incelendiğinde; sorumluluk alt boyutunda $p=,538$; saygı alt boyutunda $p=,825$; iş birliği alt boyutunda $p=,369$; dürüstlük alt boyutunda $p=,203$; dostluk/arkadaşlık alt boyutunda ise $p=,078$ olduğu belirlenmiştir. ($p>,05$) olması hasebiyle farklılaşma görülmemektedir. Ancak paylaşım alt boyutunda $p=,010$ olarak çıkan sonuç anlamlı bir farklılık olduğunu ifade etmekte olup; 2011 doğumlu çocukların ($X=13,5237$), 2012 doğumlu çocuklara göre ($X=13,1186$) paylaşım değer düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Diğer bir ifadeyle 2011 doğumlu çocuklar, 2012 doğumlu çocuklara nazaran daha paylaşımcıdır.

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği puanlarının annelerin sahip oldukları çocuk sayısı değişkenine göre farklılaşma durumları ANOVA testi yapılarak incelenmiştir. Sonuç olarak çocuk ebeveyn ilişki ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,454$ anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır ($p>,05$). Alt boyutlar incelendiğinde; olumlu ilişki $p=,680$ ve çatışma $p=,169$ sonuçlarında anlamlı bir farklılık görülmezken ($p>,05$) bağlanma alt boyutunda $p=,005$ değeriyle anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Gruplar arası farklılığın nedenini bulmak amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testi sonucuna göre üç çocuğa sahip annelerin bağlanma değer puan ortalamalarının ($X=22,6505$), tek çocuğu olan annelerin bağlanma değer puan ortalamalarından ($X=20,3289$) anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bulgular tek çocuğu olan annelerin çocuklarıyla bağlanma alt boyutu düzeyinde, üç çocuklu annelere göre ilişki düzeylerinin daha iyi olduğunu ifade etmektedir.

Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının çocuğun kaç kardeş olduğu değişkenine göre farklılaşma durumlarına ilişkin ANOVA testi yapılarak incelenmiştir. Okul Öncesi Değerler Ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,577$ değeriyle anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>,05$). Alt boyutlarda; sorumluluk $p=,162$; saygı $p=,065$; işbirliği $p=,605$; dürüstlük $p=,543$; dostluk/arkadaşlık $p=,673$ ve paylaşım $p=,774$ olduğu

saptanmıştır. Çıkan sonuçlar anlamlı bir farklılık olmadığını ifade etmektedir ($p>,05$). Diğer bir ifadeyle çocuğun kaç kardeş olduğu çocukta değer kazanım düzeyini etkilememektedir.

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği puanlarının annelerin çocuklarının doğum sırasına göre farklılaşma durumları ANOVA testi yapılarak incelenmiştir. Sonuç olarak Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,053$ anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>,05$). Alt boyutlar incelendiğinde; olumlu ilişki $p=,113$ ve çatışma $p=,864$ sonuçlarıyla anlamlı bir fark olmadığını ifade etmekte olup ($p>,05$) bağlanma alt boyutunda ise $p=,010$ sonucuyla anlamlılığa rastlanmıştır ($p<,05$). Gruplar arası farklılığın nedenini bulmak amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testi sonucuna göre çocuğu üçüncü sırada doğan annelerin bağlanma puan ortalamalarının ($X=22,8496$), çocuğu ilk sırada doğan annelerin bağlanma puan ortalamalarından ($X=20,7753$) anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bulgular ilk kez anne olan annelerin bağlanma alt boyut düzeyinde, üçüncü kez anne olan annelere oranla ilişki düzeylerinin daha iyi olduğunu ifade etmektedir.

Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının çocuğun doğum sırası değişkenine göre farklılaşma durumlarına ilişkin ANOVA testi yapılarak incelenmiştir. Okul Öncesi Değerler Ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,199$ değeriyle anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>,05$). Alt boyutlarda; sorumluluk $p=,064$; saygı $p=,613$; işbirliği $p=,584$; dürüstlük $p=,062$; dostluk/arkadaşlık $p=,849$ ve paylaşım $p=,732$ olduğu saptanmıştır. Çıkan sonuçlar neticesinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>,05$). Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse çocuğun ailesinde kaçınıcı çocuk olarak dünyaya geldiği, çocukta değer kazanım düzeyini etkilememektedir.

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği puanlarının daha önce okul öncesi eğitim alıp almama değişkenine göre farklılaşma durumlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına göre genel puan ortalamalarının anlamlılık düzeyi $p=,002$ olarak tespit edilmiştir. Sonucun ($p<,05$) olması anlamlı düzeyde farklılaşma olduğunu ifade etmektedir. Çocukların

anneleriyle olan ilişkilerinde daha önce okul öncesi eğitim almamış olan çocukların ortalamaları ($X=103,9005$) daha önce okul öncesi eğitim alan çocukların ortalamalarından ($X=101,7407$) anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Alt boyutlar incelendiğinde ise olumlu ilişki $p=,042$ sonucuyla; ($p<,05$) olması nedeniyle anlamlı farklılığı ifade etmekte ve ortalama puanlara bakıldığında da daha öncesi okul öncesi eğitimi almayanların ($X=48,7168$), daha önce okul öncesi eğitim alanlardan ($X=48,0037$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Yani daha okul öncesi eğitim almayan çocuklar, daha önce okul öncesi eğitim alan çocuklara göre anneleriyle daha olumlu ilişki içerisinde oldukları sonucuna varılmıştır. Alt boyutlardan çatışma $p=,008$ değeriyle $p<,05$ olması nedeniyle anlamlı farklılığı ifade etmekte ve ortalama puanlara bakıldığında da daha önce okul öncesi eğitim alan çocukların ($X=33,9259$) daha önce okul öncesi eğitim almayan çocuklardan ($X=32,1888$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bulgular daha önce okul öncesi eğitimi almayan çocukların anneleriyle çatışma alt boyut düzeyinde daha önce okul öncesi eğitim alan çocuklara göre ilişki düzeylerinin daha iyi olduğunu ifade etmektedir. Alt boyutlardan bağlanma $p=,000$ değeriyle; $p<,05$ olması nedeniyle anlamlı farklılığı ifade etmekte ve ortalama puanlara bakıldığında da daha önce okul öncesi eğitim almayan çocukların ($X=22,9949$) daha önce okul öncesi eğitimi alan çocuklardan ($X=19,8111$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bu da daha önce okul öncesi eğitim almış olan çocukların anneleriyle bağlanma alt boyut düzeyinde daha önce okul öncesi eğitimi almamış çocuklara göre ilişki düzeylerinin daha iyi olduğunu ifade etmektedir.

Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının daha öncesinde okul öncesi eğitimi alıp almama hali değişkenine göre farklılaşma durumlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına göre genel puan ortalamalarında anlamlılık düzeyi $p=,043$ olarak bulunmuştur. Bu da $p<,05$ olması nedeniyle anlamlı farklılığı ifade etmektedir. Alt boyutlar incelendiğinde; sorumluluk alt boyutunda $p=,292$; saygı alt boyutunda $p=,100$; işbirliği alt boyutunda $p=,553$ ve dürüstlük alt boyutunda $p=,071$ değerleri bulunmuştur $p>,05$ olması sebebiyle farklılaşma görülmemektedir. Alt boyutlardan dostluk/arkadaşlık $p=,012$ değeriyle; $p<,05$

olması nedeniyle anlamlı farklılığı ifade etmekte ve ortalama puanlara bakıldığında da daha önce okul öncesi eğitim alan çocukların ($X=14,4296$), daha önce okul öncesi eğitim almayan çocuklara göre ($X=14,1862$) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Öncesinde okul öncesi eğitim alan çocuklar daha öncesinde okul öncesi eğitim almayan çocuklardan değer düzeyi olarak dostluk/arkadaşlık boyutunda daha iyi durumdadırlar. Alt boyutlardan paylaşım $p=,001$ değeriyle; $p<,05$ olması sebebiyle anlamlı farklılığı ifade etmekte ve ortalama puanlara bakıldığında da öncesinde okul öncesi eğitim alan çocukların ($X=13,7037$), daha öncesinde okul öncesi eğitim almayan çocuklardan ($X=13,2168$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bulgular öncesinde okul öncesi eğitim alan çocukların öncesinde okul öncesi eğitim almayan çocuklara nazaran daha paylaşımcı olduklarını ifade etmektedir.

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği puanlarının annelerin yaşlarına göre farklılaşma durumları ANOVA testi yapılarak incelenmiştir. Sonuç olarak Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,784$ anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>,05$). Alt boyutlar incelendiğinde olumlu ilişki $p=,799$ ve çatışma $p=,280$ sonuçlarıyla anlamlı bir fark olmadığını ifade etmekte olup ($p>,05$); bağlanma alt boyutunda ise $p=,007$ sonucuyla anlamlılığa rastlanmıştır ($p<,05$). Gruplar arası farklılaşmanın nedenini bulmak amacıyla yapılan Scheffe testi sonucuna göre yaşı 18-25 aralığında olan annelerin bağlanma puan ortalamalarının ($X=24,2308$), yaşı 34-41 aralığında olan annelerin bağlanma puan ortalamalarından ($X=20,9140$) anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç yaşı 34-41 aralığında bulunan annelerin bağlanma alt boyut düzeyinde, yaşı 18-25 aralığında bulunan annelere oranla ilişki düzeylerinin daha iyi olduğunu ifade etmektedir.

Okul Öncesi Değerler Ölçeği annelerinin yaşlarına göre farklılaşma durumlarına ilişkin ANOVA testi yapılarak inceleme yapılmıştır. Okul Öncesi Değerler Ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,927$ değeriyle anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>,05$). Alt boyutlarda; sorumluluk $p=,092$; saygı $p=,647$; işbirliği $p=,383$; dürüstlük $p=,947$; dostluk/arkadaşlık $p=,553$ ve paylaşım $p=,417$ değerleriyle anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>,05$).

Bir diğerk deyişle çocuğun annesinin yaşı, çocukta değerk kazanım düzeyini etkilememektedir.

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği puanlarının annelerin eğitim düzeylerine göre farklılaşma durumları ANOVA testi yapılarak incelenmiştir. Sonuç olarak Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,000$ değeriyle anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<,05$). Scheffe testi sonucuna göre ise genel anlamda Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeğinde ilköğretim mezunu annelerin ortalamaları ($X=104,3800$); lisans mezunu annelerin ortalamalarından ($X=100,0157$) ve lisansüstü mezunu annelerin ortalamalarından ($X=98,2000$) daha anlamlı çıkmıştır. Aynı ölçekte genel anlamda lise mezunu annelerin ortalamaları ($X=103,6423$); lisans mezunu annelerin ortalamalarından ($X=100,0157$) ve lisansüstü mezunu annelerin ortalamalarından ($X=98,2000$) daha anlamlı çıkmıştır. Alt boyutlar incelendiğinde olumlu ilişki alt boyutunda $p=,000$ neticesinde anlamlılığa rastlanmıştır ($p<,05$). Farklılık sonucuna göre ilköğretim mezunu annelerin ortalamaların ($X=49,1320$), lisans mezunu annelerin ortalamalarından ($X=47,2047$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Başka bir deyişle annesi ilköğretim mezunu olan çocuklar, annesi lisans mezunu olan çocuklara göre anneleriyle daha olumlu ilişkiye sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Bunun nedeninin lisans mezunu annelerin çalışma durum ve koşullarının çocuklarıyla olan ilişkilerine olumsuz yansımaları olabileceği düşünülmektedir. Çatışma alt boyutunda $p=,000$ sonucuyla anlamlı farklılığa rastlanmıştır ($p<,05$). Gruplar arası farklılığın nedenini bulmak amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testi sonucuna göre lisans mezunu annelerin ortalama puanları ($X=35,5748$); ilköğretim mezunu annelerin ortalamaları ($X=31,1400$) ve lise mezunu annelerin ortalamalarından ($X=33,0423$) anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Bulgular ilköğretim ve lise mezunu olan annelerin çatışma alt boyutunda, lisans mezunu annelere oranla ilişki düzeylerinin daha iyi olduğunu ifade etmektedir. Bağlanma alt boyutunda $p=,000$ değeri de anlamlı farklılığı ifade etmektedir ($p<,05$). Farklılaşmanın nedenini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testi sonucuna göre ilköğretim mezunu annelerin puan ortalamaları ($X=24,1080$); lise mezunu annelerin puan ortalamalarından ($X=22,1269$);

lisans mezunu annelerin puan ortalamalarından ($X=17,2362$) ve lisansüstü mezunu annelerin puan ortalamalarının ($X=15,7600$) her birinden anlamlı derecede yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar neticesinde; lisansüstü, lisans ve lise mezunu anneler çocuklarıyla bağlanma alt boyutunda, ilköğretim mezunu annelere nazaran ilişki düzeyleri daha iyi düzeydedir. Farklılaşmanın nedeni için gerçekleştirilen Scheffe testindeki bir diğer sonuca göre lise mezunu annelerin ortalamaları ($X=22,1269$); lisans mezunu annelerin puan ortalamalarından ($X=17,2362$) ve lisansüstü annelerin puan ortalamalarından ($X=15,7600$) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Bulgular lisans ve lisansüstü mezunu annelerin bağlanma alt boyutunda lise mezunu annelere göre ilişki düzeylerinin daha iyi durumda olduğunu ifade etmektedir.

Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının annelerinin eğitim düzeylerine göre farklılaşma durumlarına ilişkin ANOVA testi yapılarak inceleme yapılmıştır. Okul Öncesi Değerler Ölçeği genel puan ortalamasında $p=,074$ değeriyle anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>,05$). Alt boyutlarda; sorumluluk $p=,268$; saygı $p=,352$; işbirliği $p=,580$ ve dostluk/arkadaşlık $p=,165$ değerleriyle anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>,05$). Ancak dürüstlük alt boyutunda $p=,000$ değeriyle anlamlı farklılık bulunmuş. Gruplar arası farklılaşmanın nedenini belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonucunda da dürüstlük kazanımı ortalama puanlarının lisans mezunu olan annelerin çocuklarının ($X=13,4961$), ilköğretim mezunu annelerin çocuklarından ($X=12,6640$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Paylaşım alt boyutunda $p=,002$ değeri de anlamlı farklılığı ifade etmektedir. Farklılaşmanın sebebini bulmak için yapılan analiz sonucunda paylaşım kazanımı ortalama puanlarının lisans mezunu olan annelerin çocuklarının ($X=13,8976$), ilköğretim mezunu annelerin çocuklarından ($X=13,1440$) anlamlı derecede daha yüksek olduğu sonucu saptanmıştır. Bu bulgular lisans mezunu annelerin çocuklarının değer kazanım düzeyi, dürüstlük ve paylaşım alt boyutlarında ilköğretim mezunu annelerin çocuklarından daha yüksek düzeyde olduğunu ifade etmektedir.

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği puanlarının annelerin çalışma durumlarına göre farklılaşma durumları ANOVA testi yapılarak incelenmiştir. Sonuç olarak Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,000$ değeriyle anlamlılık bulunmuştur ($p<,05$). Scheffe testi sonucuna göre ise genel anlamda ebeveyn çocuk ilişki ölçeğinde ev hanımı olan annelerin ortalamaları ($X=103,8386$), memur olan annelerin ortalamalarından ($X=99,4547$) anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Alt boyutlar açısından bakıldığında olumlu ilişki $p=,033$ değeriyle anlamlılığı ifade etmektedir ($p<,05$). Annelerin olumlu ilişkiden aldıkları puan ortalamalarından ev hanımı olanların ($X=48,6752$), memur olan annelerin ortalamalarından ($X=47,2872$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Elde edilen bulguya göre ev hanımı olan annelerin memur olan annelere kıyasla çocuklarıyla daha olumlu ilişki içerisinde olduklarını ifade etmektedir. Memur olan annelerin yaşantılarında yaşamış oldukları stres ve iş yükünün çocuklarıyla daha az olumlu ilişki kurmalarına neden olduğu düşünülebilir. Çatışma alt boyutunda ise $p=,018$ değeriyle anlamlılık oluşturmaktadır ($p<,05$). Annelerin çatışma alt boyut puan ortalamaları memur olan annelerin ($X=34,8404$), ev hanımı olan annelerden ($X=32,2718$) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bulguların sonuçlarına göre ev hanımı olan annelerin memur olan annelere nazaran çocuklarıyla ilişki düzeylerinin çatışma alt boyutunda daha iyi olduğunu belirtmektedir. Ev hanımı olan anneler çocuklarıyla memur olan annelere göre daha az çatışma yaşamaktadırlar. Bağlanma alt boyutunda da $p=,000$ sonucuyla anlamlılık bulunmuştur ($p<,05$). Gruplar arası farklılaşmanın nedenini bulmak amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testi sonucuna göre annelerin çalışma durumlarına göre aldıkları puan ortalamalarında; ev hanımı olan annelerin ($X=22,8917$); memur olan ($X=17,3298$) ve özel sektör çalışanı olarak çalışan annelerden ($X=20,1351$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bulgulardan elde edilen sonuçlara göre memur ve özel sektör elemanı olarak çalışan annelerin, ev hanımı olan annelerden çocuklarıyla olan ilişkilerinin bağlanma alt boyutunda daha iyi durumda olduğunu ifade etmektedir. Ek olarak puan ortalamalarında özel sektör elemanı olarak çalışan annelerin ($X=20,1351$), memur olarak çalışan annelerden ($X=17,3298$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu

sonucuna ulaşılmıştır. Bulgular neticesinde; memur olarak çalışan anneler, özel sektör elemanı olarak çalışan annelere oranla çocuklarıyla daha iyi bağlanma kurabilmektedirler. Bulguların tümü değerlendirildiğinde annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde; memur olan anneler özel sektörde çalışan annelere nazaran, özel sektörde çalışan anneler ise ev hanımı olarak çalışan annelerden bağlanma alt boyutunda daha iyi durumda oldukları gözlenmektedir.

Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının analizlerinin çocukların annelerinin çalışma durumuna göre farklılaşmalarına ilişkin ANOVA testi yapılarak inceleme yapılmıştır. Okul Öncesi Değerler Ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,896$ değeriyle anlamlı farklılığı ifade etmektedir ($p>,05$). Alt boyutlarda; sorumluluk $p=,746$; saygı $p=,685$; işbirliği $p=,947$; dürüstlük $p=,734$; dostluk/arkadaşlık $p=,158$ ve paylaşım $p=,088$ değerleriyle anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>,05$). Elde edilen bulgular okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin çalışma durumları çocukların değer kazanım düzeylerini etkilememektedir.

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği genel puanlarının ailenin aylık gelir değişkenine göre farklılaşma durumları ANOVA testi yapılarak incelenmiştir. Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği genel puan ortalaması $p=,000$ değeriyle anlamlı bir farklılık göstermiştir ($p<,05$). Scheffe testi sonucuna göre ise genel anlamda 0-1500 TL aralığında olan ailelerin ortalama puanları ($X=103,9850$), aylık gelir düzeyi 4500 TL ve üzeri olan ailelerin ortalama puanlarından ($X=98,7711$) anlamlı derecede yüksek çıkmıştır. Scheffe testi bir başka değerde ise aylık gelir düzeyi 1500-3000 TL aralığında olan ailelerin ortalama puanları ($X=103,7600$), aylık gelir düzeyi 4500 TL ve üzeri olan ailelerin ortalamasından ($X=98,7711$) anlamlı derecede yüksektir. Alt boyutlar incelendiğinde olumlu ilişki alt boyutunda $p=,002$ değeriyle anlamlılık bulunmuştur ($p<,05$). Tespit edilen farklılık sonucuna göre gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında olan ailelerin ortalama puanları ($X=49,0677$), gelir düzeyi düzeyi 4500 TL ve üzeri olan ailelerin ortalamasından ($X=46,9759$) anlamlı derecede yüksektir. Bir başka deyişle çok düşük gelirli ailelerde

bulunan çocukların, iyi gelirli ailelerde bulunan çocuklara nazaran anneleriyle olan ilişkileri daha olumludur. Çatışma alt boyutunda $p=,000$ değeriyle anlamlılığa rastlanmıştır. Scheffe testi sonucunda hem gelir düzeyi 1500-3000 TL aralığında olan ailelerin ortalamaları ($X=33,6178$) hem de gelir düzeyi 3000-4500 TL aralığında olan ailelerin ortalamaları (35,3409) ayrı ayrı gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında bulunan ailelerin ortalamalarından ($X=31,1692$) anlamlı derecede yüksek çıkmışlardır. Bulgulara göre çok düşük gelirli ailelerde bulunan çocuklar; düşük gelirli ailelerde ve orta gelirli ailelerde bulunan çocuklara göre anneleriyle daha az çatışma yaşadıkları anlamına gelmektedir. Bağlanma alt boyutunda ise $p=,000$ değeriyle anlamlılığı ifade eder ($p<,05$). Farklılaşmanın nedenine bakıldığında gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında olan ailelerin puan ortalamaları ($X=23,7481$); gelir düzeyi 1500-3000 TL aralığında olan ailelerin puan ortalamalarından ($X=21,7822$), gelir düzeyi 3000-4500 TL aralığında olan ailelerin puan ortalamalarından ($X=18,8523$) ve gelir düzeyi 4500 TL üzeri olan ailelerin her birinin puan ortalamalarından ($X=17,9036$) ayrı ayrı anlamlı derecede yüksek çıkmıştır. Scheffe analizinde bir diğer sonuçta ise gelir düzeyi 1500-3000 TL aralığında olan ailelerin puan ortalamaları ($X=21,7822$); gelir düzeyi 3000-4500 TL aralığında olan ailelerin puan ortalamalarından ($X=18,8523$) ve gelir düzeyi 4500 TL ve üzeri olan ailelerin puan ortalamalarından ($X=17,9036$) ayrı ayrı anlamlı derecede yüksek çıkmıştır. Bu sonuçlar şunu ifade etmektedir; geliri 4500 TL ve üzeri olan, 3000-4500 TL olan ve 1500-3000 TL olan ailelerde yaşayan çocukları, geliri 0-1500 TL olan ailelerde yaşayan çocuklara oranla bağlanma alt boyutlarında daha iyi durumdadır. Yine geliri 4500 TL ve üzeri olan ailelerde yaşayan çocuklar ve 3000-4500 TL olan ailelerde yaşayan çocuklar, 1500-3000 TL olan ailelerde yaşayan çocuklara göre bağlanma alt boyutunda daha iyi durumdadır. Ailenin gelir düzeyi ile çocukların annelerine bağlanmaları arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre; gelir düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarının, annelerine daha olumlu bağlanma gerçekleştirdikleri ortaya çıkmıştır.

Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının analizlerinin ailenin aylık gelir düzeyine göre farklılaşma durumlarına ilişkin ANOVA testi yapılarak inceleme yapılmıştır. Okul

Öncesi Değerler Ölçeği genel puan ortalamalarında $p=,003$ değeriyle anlamlı farklılığa rastlanmamıştır ($p<,05$). Gruplar arası farklılaşmanın nedenini belirlemek için yapılan Scheffe testi sonucuna göre Okul Öncesi Değerler Ölçeği genel puan ortalamalarında gelir düzeyi 1500-3000 TL aralığında olan ailelerin ortalama puanları ($X=77,8068$), gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında olan ailelerin ortalama puanlarından ($X=75,4023$) anlamlı derecede daha yüksektir. Düşük gelirli ailelerde bulunan çocukların değer kazanım düzeyleri çok düşük gelirli ailelerin değer kazanım düzeylerinden yüksektir. Alt boyutlarda; sorumluluk $p=,195$; saygı $p=,171$ ve işbirliği $p=,135$ değerleriyle anlamlı farklılık bulunmadığını ifade etmektedir ($p>,05$). Ancak dürüstlük $p=,000$ değeriyle anlamlı farklılığa rastlanmış olup ($p<,05$); gelir düzeyi 1500TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanları ($X=13,2311$), gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanlarından ($X=12,6316$) anlamlı derecede yüksektir. Gelir düzeyi 3000-4500 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanları ($X=13,3295$), gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanlarından ($X=12,6316$) anlamlı derecede yüksektir. Orta ve düşük gelirli ailelerde bulunan çocukların dürüstlük kazanım düzeyleri; çok düşük gelirli ailelerde bulunan çocuklardan daha yüksektir. Dostluk/arkadaşlık alt boyutunda $p=,001$ değeriyle anlamlılık oluşmuştur ($p<,05$). Scheffe testi sonucuna göre gelir düzeyi 1500-3000 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanları ($X=14,4311$); gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanlarından ($X=14,0526$) anlamlı derecede yüksektir. Bir diğer Scheffe sonucuna göre; gelir düzeyi 3000-4500 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanları ($X=14,4886$); gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanlarından ($X=14,0526$) anlamlı derecede yüksektir. Bu sonuçlar; orta ve düşük gelirli ailelerde yaşayan çocukların dostluk/arkadaşlık kazanımı çok düşük gelirli ailelerde yaşayan çocuklara göre daha iyi olduğunu ifade etmektedir. Paylaşım alt boyutunda ise $p=,002$ değeriyle anlamlılık tespit edilmiştir ($p<,05$). Farklılaşmanın nedenini belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonucuna göre gelir düzeyi 1500-3000

TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanları ($X=13,5956$); gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanlarından ($X=13,1241$) anlamlı derecede yüksektir. Elde edilen diğer Scheffe testi sonucuna göre; gelir düzeyi 3000-4500 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanları ($X=13,8409$); gelir düzeyi 0-1500 TL aralığında olan ailelerde yaşayan çocukların ortalama puanlarından ($X=13,1241$) anlamlı derecede yüksektir. Elde edilen bulgulara göre; orta ve düşük gelirli ailelerde yaşayan çocukların paylaşım değer kazanımları, çok düşük gelirli ailelerde yaşayan çocukların paylaşım değer kazanımlarından daha yüksek olduğu söylenebilir.

Ebeveyn çocuk ilişkisi ile Çocukta değer kazanımı arasındaki korelasyon katsayısı ($,241^{**}$) olup, ($p<,01$) düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu da iki ölçek arasında istatistiksel anlamda pozitif yönde bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Bir diğer anlatımla çocuğun ebeveyni ile olan ilişki düzeyi arttıkça; çocukta değer kazanım düzeyi artmakta, azaldıkça azalmaktadır. Ancak burada çocuğun ebeveyniyle olan ilişki düzeyinin artması, çocukta değer kazanımının artmasının bir sonucudur yahut ta ebeveyn çocuk ilişki düzeyinin azalması sonucu çocukta değer kazanımı da azalmaktadır şeklinde neden sonuç ilişkisine dayalı bir yorumda bulunmak istatistiksel anlamda korelasyonel ilişkiler açısından doğru bir ifade olmamakla birlikte yapılmaması gerekmektedir. Çünkü yalnızca biri diğerini yordar şeklinde bir ifade çok sığ kalmakla birlikte başka etkenler direkt olarak göz ardı edilmiş olunmaktadır.

Ebeveyn çocuk ilişkisinin olumlu ilişki alt boyutu ile Çocukta değer kazanımının saygı alt boyutu arasındaki korelasyon katsayısı ($,083^{*}$) olup, ($p<,05$) düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Aralarındaki ilişki pozitif yönlü olup, çocuğun ebeveyni ile olan olumlu ilişkisi arttıkça saygı değerinin kazanımı da artmakta ya da tam tersi bir durumla biri azaldıkça diğeri de azalmaktadır.

Çocuğun ebeveyniyle yani sosyal anlamda etkileşime geçtiği ilk canlı ile olumlu ilişkiler geliştirmesinin; saygı kazanımını da aynı düzeyde olumlu etkilemesinin nedeni saygıyı

ebeveyniyle öğrenebileceği şeklinde bir yorumda bulunulmasına olanak sağlayabilmektedir.

Ebeveyn çocuk ilişkisinin çatışma alt boyutu ile Çocukta değer kazanımı ölçeğinin alt boyutları arasındaki korelasyon katsayısı, sorumluluk alt boyutunda (,213**); saygı alt boyutunda (,283**); işbirliği alt boyutunda (,260**); dürüstlük alt boyutunda (,243**); dostluk/arkadaşlık alt boyutunda (,222**); paylaşım alt boyutunda (,271**); bulunmuş olup, tüm alt boyutların ($p<,01$) düzeyinde anlamlı oldukları tespit edilmiştir. Bu ifadeler ebeveyn çocuk ilişkisinin çatışma alt boyutu ile çocukta değer kazanımı ölçeğinin tüm alt boyutlarının istatistiksel anlamda pozitif bir ilişki içinde olduklarını belirtmektedir.

Ebeveyn çocuk ilişkisinin bağlanma alt boyutu ile Çocukta değer kazanımı ölçeğinin alt boyutları arasındaki korelasyon katsayılarının hepsinin işareti (-) negatif bulunmuştur. Ebeveyn çocuk ilişkisinin bağlanma alt boyutunda yalnızca Çocukta değer kazanımı ölçeğinin alt boyutlarından sorumluluk alt boyutuyla arasındaki korelasyonda (-,080*) değeri bulunmuş ve ($p<,05$) düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Diğer alt boyutlarda saygı (-,125**); işbirliği (-,165**); dürüstlük (-,196**); dostluk/arkadaşlık (-,155**) ve paylaşım (-,176**) değerleri bulunmuştur. Anlamlılık düzeyleri ise ($p<,01$)' dir.

Sonuç olarak istatistiksel anlamda kullanılan bu ifadeler ebeveyn çocuk ilişkisinin bağlanma alt boyutu ile çocukta değer kazanımı ölçeğinin tüm alt boyutlarının arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Yani Ebeveyn çocuk ilişkisinde bağlanma düzeyi arttıkça; Çocukta değer kazanımı ölçeğinin alt boyutlarında azalma söz konusu olmakta, Ebeveyn çocuk ilişkisinde bağlanma düzeyi azaldıkça; Çocukta değer kazanımı ölçeğinin alt boyutlarında artma söz konusu olmaktadır.

6.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda öneri olarak:

- Bu çalışma Türkiye geneline endeksleyebilmek amacıyla farklı şehirlerde yapılarak; Çocuk ebeveyn ilişkisi ile Çocukta değer kazanımı üzerinde geniş kapsamlı bir veri elde edimi sağlanabilir.
- Bu çalışmanın örneklemini anneler oluşturmaktadır. Yapılacak araştırmalarda değer kazanımında anne ve babanın rolünü/önemini ortaya koymak amacıyla örneklem olarak anne ve baba seçilebilir.
- Bu çalışmada çocukların değer düzeylerini belirlemek amacıyla ölçeğin yalnızca aile formuna yer verilmiştir. Yapılacak araştırmalarda ölçeğin öğretmen ve çocuk formları da kullanılarak derin incelemelerde bulunulabilir.
- Okul öncesi eğitim kurumlarında yapılan değerler eğitimi çalışmalarında aile katılımı oldukça önemlidir. Eğitimin müspet bir şekilde nihayete ulaşabilmesi için ailenin de bu eğitimin aktif olarak içerisinde barındırılacak şekilde revize edilmesiyle daha etkili sonuçlar elde edilebilir. Ek olarak ailenin değer aktarımı konusunda çocuklarıyla daha iyi düzeyde iletişimi için ailelere yönelik bir değer kazanım programı hazırlanabilir.
- Okul öncesi dönem çocuğunun değerleri içselleştirmelerinde ve kazanım düzeylerinin artmasında en etkili yöntemin belirlenmesine yönelik çalışmalarda bulunulabilir.
- Çocuğun annesiyle olan ilişkisinin, çocukta değer kazanımıyla anlamlı bir ilişki içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda annelere çocuklarıyla ilişkilerini güçlendirmeye yönelik eğitim programları hazırlanabilir.
- Anne- çocuk ilişkisiyle çocukta değer kazanımı arasındaki ilişkide çocuğun sosyal duygusal gelişiminin aracı rolü incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Adler, A. (2014). *Çocuklukta yaşamsal sorunlar* (İ. Kırımlı, Çev.). Ankara: Alter.
- Akarsu, B. & Akarsu, B. (2019). *Bilimsel araştırma tasarımı: nicel, nitel ve karma araştırma yaklaşımları*. İstanbul: Cinius.
- Akbaş, O. (2008). Değerler eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akpınar, A. (2014). İlim ve hayat. *Somuncubaba İlim Kültür ve Edebiyat Dergisi*, 21(168), 6-9.
- Aktepe, V. (2014). Etkinlik temelli değer eğitiminin öğrencilerin yardımseverlik tutumlarına etkisi. *Researcher: Social Science Studies*, 2(3), 17-49.
- Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir ili örneği, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 607-622.
- Alpan, G. (2001). Sınıf içi iletişimde kendini gerçekleştirme, empati ve sinerji. *Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(5), 23-30.
- Alpöge, G. (2011). *Okul öncesinde değerler eğitimi*. İstanbul: Bilgi.
- Amato, P. R. (1994). Father-child relations, mother-child relations, and offspring psychological well-being in early. *Journal of Marriage and Family*, 56(4), 1031-1042.
- Anthony, L. G., Anthony, B. J., Glanville, D.N., Naiman, D. Q., Waanders, C. & Shaffer, S. (2005). The relationships between parenting stress, parenting behaviour and

- preschoolers'social competence and behaviour problems inthe classroom. *Infant and Child Development*, 14, 133–154. <http://dx.doi.org/10.1002/icd.385>
- Arabacı, N., & Ömeroglu, E. (2013). 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 41-53.
- Arabacı, N., & Ömeroğlu, E. (2013). 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30(1), 41-53.
- Arı, M., Bayhan, P., & Artan, İ. (1995). Farklı ana-baba tutumlarının 4–11 yaş grubu çocuklarında görülen problem durumlarına etkisinin araştırılması, *Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi Ve Yaygınlaştırılması Seminer Dergisi*, 10, 23-38.
- Arıkan, R. (2013). *Araştırma yöntem ve teknikleri*. Ankara: Nobel.
- Arthur, J., Powell, S. & Lin, H.C. (2014). Foundations of character: methodological aspects of a study of character development in three- to six-year-old children with a focus on sharing behaviours, *European Early Childhood Education Research Journal*, 22(1), 105–122
- Aslanargun, E. (2007). Okul aile iş birliği ve öğrenci başarısı üzerine bir tarama çalışma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 119-135.
- Aslanargun, E. ve Özakça, B. (2015). Akademik başarıları yüksek olan öğrencilerin başarı düzeylerine ailelerinin katkıda bulunma biçimleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(3), 9-22.
- Atabey, D. (2014). *Okul öncesi sosyal değerler kazanımı ölçeğinin geliştirilmesi ve sosyal değerler eğitimi programının anasınıfına devam eden çocukların sosyal değerler kazanımına etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Avşaroğlu, S. (2017). Aile içi ilişkiler ve iletişim. A. Kaya (Ed.), *Kişilerarası ilişkiler ve etkili iletişim* içinde (s. 250-270). Ankara: Pegem.
- Aydın, M. Z. & Akyol-Gürler Ş. (2014) *Okulda değerler eğitimi yöntemler-etkinlikler-kaynaklar*. Ankara: Nobel.
- Aydın, M. Z. (2010). Okulda değerler eğitimi. *Eğitime Bakış*, 6(18), 16-19.
- Aydın, M. Z. (2014). Eğitim, *Somuncubaba İlim Kültür ve Edebiyat Dergisi*, 21(168), 48-51.
- Aydın-Kılıç, Z. N. (2016). *Ankara -Trabzon- Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı ve baba çocuk ilişkisinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bandura, A. (1989). Human agency in social cognitive theory. *American Psychologist*, 44, 1175–1184.
- Baran, M., Yılmaz, A. & Yıldırım, M. (2007). Okul öncesi eğitimin önemi ve okul öncesi eğitim yapılarındaki kullanıcı gereksinimleri Diyarbakır Huzurevleri Anaokulu örneği, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 8, 27-44.
- Başaran, İ. E. (2005). *Eğitim psikolojisi: Gelişim, öğrenme ve ortam*. Ankara: Nobel.
- Bayhan, P.S. ve Artan, İ. (2007). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa.
- Baysal, E. N. (1989). *Okul öncesi dönemindeki down sendromlu ve normal gelişim gösteren çocukların entegrasyonunda sosyal iletişim davranışlarının incelenmesi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Beebe, S. A., Beebe, S. J., Ivy, D. K., & Watson, S. (2005). *Communication: principles for a lifetime; Canadian Edition*. USA: Pearson Education.
- Begde, Z. (2015). *Öğretmen ve ebeveyn tutumlarının okul öncesi dönem çocuklarının problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Benson, K. M. (2012). *Childhood Bereavement And Parents' Relationship With Children* (Master's thesis). Retrieved from <https://pdfs.semanticscholar.org/>
- Berndt, T. J. (2002). Friendship quality and social development. *Current Directions in Psychological Science*, 1(11), 7–10.
- Berns, R. M. (2007). *Child, family, school, community: socialization and support*. USA: Thomson Wadsworth Corporation.
- Bıçakçı, İ. (2002). *İletişim ve halkla ilişkiler*. İstanbul: Kapital Medya.
- Bierhoff, H. W. (2005). *Prosocial behaviour*. London: Psychology.
- Bilgen, Ç. (2016). *Hepsi benim paylaşmam: Çocuklar ve paylaşım duygusu*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi. Retrieved March, 6, 2016 from <http://www.bupampsi.boun.edu.tr/?q=tr/node/19>. Sitesinden 20 Ağustos 2019 tarihinde alınmıştır.
- Bilsky, W. ve Schwartz, S. (1994). Values and personality, *European Journal of Personality*, 8, 163-181.
- Bowlby, J. (1982). *Loss-Sadness and Depression: Attachment and Loss* (Vol. 3). London: Random House.
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28(5), 759.
- Bretherton, I. (1997). Bowlby's legacy to developmental psychology. *Child Psychiatry and Human Development*, 28(1), 33-43.
- Bridge, B. (2004). *Siz olsaydınız ne yapardınız? Etik değerler eğitimi*. İstanbul: Beyaz.
- Buckner, J. P., & Fivush IV, R. (2000). Gendered themes in family reminiscing. *Memory*, 8(6), 401-412.

- Buluş, M. & Öztürk Samur, A. (2017). Beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumunu yordama da ebeveyn benlik saygısı, temel ihtiyaçları ve öz yeterliğin rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(41), 105-119.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem A.
- Cassidy, J. (1988). Child-mother attachment and the self in six-year-olds. *Child development*, 59(1), 121-134.
- Cassidy, J., & Asher, S. R. (1992). Loneliness and peer relations in young children. *Child Development*, 63(2), 350-365.
- Chen, X., Chang, L., He, Y., & Liu, H. (2005). The peer group as a context: Moderating effects on relations between maternal parenting and social and school adjustment in Chinese children. *Child Development*, 76(2), 417-434.
- Choi, D. H., & Kim, J. (2003). Practicing social skills training for young children with low peer acceptance: A cognitive-social learning model. *Early Childhood Education Journal*, 31(1), 41-46.
- Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye'deki uygulamaya bir bakış. *Electronic Turkish Studies*, 9(2). 429-436.
- Cüceloğlu, D. (2005). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi.
- Cüceloğlu, D. (2013). *Yetişkin çocuklar*. İstanbul: Remzi.
- Cüceloğlu, D. (2016). *Geliştiren anne baba*. İstanbul: Remzi.
- Çağdaş, A. (2000). *Çocukla iletişim: İletişim dili özellikleri*. İstanbul: Ya-Pa.
- Çağdaş, A. (2003). *Anne-baba-çocuk iletişimi*. Konya: Eğitim.
- Çakmaklı, K. (2007). *Çocuk ve gençte sosyal gelişim*. İstanbul: Yağmur.
- Çankırılı, A. (2012) *Çocuk resimlerinin dili*. İstanbul: Zafer.

- Çelenk, S. (2003). Okul başarısının ön koşulu: Okul aile dayanışması. *İlköğretim-Online E Dergi*, 2(2), 28-34.
- Çelikkaleli, Ö., Gökçakan, N., & Çapri, B. (2005). Lise öğrencilerinin bazı psikolojik ihtiyaçlarının cinsiyet, okul türü, anne ve baba eğitim düzeyine göre incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 245-268.
- Çubukçu, Z. (2012). İlköğretim öğrencilerinin karakter eğitimi sürecinde örtük programın etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1513-1534.
- Dahlberg, G., Moss, P., ve Pence, A. R. (1999). *Beyond quality in early childhood education and care: Postmodern perspectives*. Londra: Psychology Press.
- Denham, S. A., Blair, K. A., DeMulder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach-Major, S., et al. (2003). Preschool emotional competence: Pathway to social competence. *Child Development*, 74(1), 238-256.
- Dereli, E., & Koçak, N. (2005). Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş arasındaki çocukların ifade edici dil düzeylerinin bakım tarzı ve anne-baba eğitim düzeyi açısından incelenmesi (Konya ili örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 245-253.
- Dizman, H. (2003). *Anne-babası ile yaşayan ve anne yoksunu olan çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Dreman, S. (2004). Perception of family structure, state, anger and parent child communication and adjustment of children divorced parents. *Journal of Divorce and Remarriage*, 41(1), 47-68.
- Doğan, İ. (2009). *Dünden bugüne Türk ailesi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Duck, S. (1998). *Human relationships*. (Third edition). London: Sage Publications.
- Durmuşoğlu-Saltalı, N., & Arslan, E. (2011). An investigation of emotional skills of six-year-old children attending nursery school according to some variables. *Educational Research and Reviews*, 6(7), 536-541.

- Efe, K. (2005). *Okul öncesi eğitim çağında çocuğu olan ailelerin denetim odağı türü ve çocuklarının sosyal davranışlarını denetlemeleri arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Einav, M. (2014). Perceptions about parents' relationship and parenting quality, attachment styles, and young adults' intimate expectations: A cluster analytic approach. *The Journal of Psychology*, 148(4), 413-434.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Erkan, S. & Kırca, A. (2010). Okul öncesi eğitimin ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okula hazır bulunuşluklarına etkisinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(38), 94-106.
- Ersoy, Ö. ve Tezel Şahin, F. (1999). 0-6 yaş döneminde anne-baba eğitiminin önemi. *Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 58-62.
- Erzeybek, B. (2015). *Anne - babaların çocuklarını yetiştirirken benimsedikleri toplumsal cinsiyet rolleri tutumları*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Etaugh, C., & Liss, M. B. (1992). Home, school, and playroom: Training grounds for adult gender roles. *Sex Roles*, 26(3-4), 129-147.
- Evrony, H. K. (2010). *Retrospective perceptions of parenting, marital satisfaction, and the parent-child relationship: A multivariate genetic design* (Doctoral dissertation). Retrieved from <https://scholarspace.library.gwu.edu/> adresinden erişilmiştir.
- Feldman, R. (2000). Parents' convergence on sharing and marital satisfaction, father involvement, and parent-child relationship at the transition to parenthood. *Infant Mental Health Journal*, 21(3), 176-191.
- Fivush, R., Brotman, M. A., Buckner, J. P., & Goodman, S. H. (2000). Gender differences in parent-child emotion narratives. *Sex Roles*, 42(3-4), 233-253.

- Franciamore, N. O. (2014). *Parentperceptions of charactereducation in universalpre-kindergarten*. (Unpublisheddoctordissertation). University of Walden, USA.
- Fulcher, M., Sutfin, E. L., & Patterson, C. J. (2008). Individual differences in gender development: Associations with parental sexual orientation, attitudes, and division of labor. *Sex Roles*, 58(5-6), 330-341.
- Genç, Ş. ve Senemoğlu, N. (2001). *Okul öncesi eğitimi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Germaine, R. W. (2001). *Values education influence on elementary students' self-esteem*.(Unpublished doctor dissertation). University of San Diego, USA.
- Ginott, H. G. (2018). *Anne baba ve çocuk arasında* (A. Tüfekçi, Çev.). İstanbul: Okuyan Us.
- Gordon, T. (2002). *Etkili ana baba eğitimi aile iletişim dili* (E. Aksay, Çev.). İstanbul: Sistem.
- Gömlüksiz, M. N., & Çetintaş, S. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları (Fırat, Dicle, 7 Aralık, Cumhuriyet ve Erzincan Üniversiteleri örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(17), 1-14.
- Greenspan, S. I. and Salmon, J. (2003). *Meydan okuyan çocuk*. (Çev. İ. Ersevrim). İstanbul: Özgür.
- Gregg, P. , Washbrook, E. (2003). The Effects of Early Maternal Employment on Child Development in UK. *CMPO Working Paper Series*. No: 03/070. <https://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/cmpo/migrated/documents/wp70.pdf> 21 Temmuz 2019 tarihinde sayfasından erişilmiştir.
- Gültekin, S.E. (2008). *5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Güneysu, S. (1982). *Ana-babaların çocuklarına karşı tutumları ve çocuktaki davranış problemleri*. Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güngör-Aytar, A. & Kaytez, N. (2015). Ailede iletişim ve çocuk üzerindeki etkileri. A. Güngör (Ed.), *Etkili iletişim içinde* (s. 89-113). Ankara: Hedef.
- Gürsoy, F. & Yıldız-Bıçakçı, M. (2007). An investigation of self-image and aggressiveness in children. *The Social Sciences*, 2(4), 419-424.
- Güven, G. (2011). *Farklı eğitim modelleri kullanılarak uygulanan aile eğitim ve aile katılım programlarının okul öncesi öğretmenlerinin uygulamalarına ve ebeveynlerin görüşlerine etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Halstead, M., & Taylor, M. J. (2005). *Values in education and education in values*. London: Routledge.
- Harrington, P. (2006). Pre-Kindergarten Guidelines. Utah State Office of Education. *Utah Department of Workforce Services Office of Work&Family Life* <http://buildingstrongchildren.usu.edu/files/uploads/Pre-K%20Guidelines.pdf>, sayfasından erişilmiştir.
- Hay, D. F., Payne, A., & Chadwick, A. (2004). Peer relations in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(1), 84-108.
- Hortaçsu, N. (1995). Parents' education levels, parents' beliefs, and child outcomes. *The Journal of Genetic Psychology*, 156(3), 373-383.
- Horodyski, M. A., & Gibbons, C. (2004). Rural low-income mothers' interactions with their young children. *Pediatric Nursing*, 30(4), 299-306.
- Hökelekli, H. (2013). *Değerler psikolojisi ve eğitimi (ailede, okulda, toplumda)*. İstanbul: Timaş.

- İnce, M. (2010). *Kadın istihdamı ve kadın işgücüne olan talep; Türkiye örneği*. Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.
- İpek, C. (2011). Velilerin okul tutumu ve eğitime katılım düzeyleri ile aileye bağlı bazı faktörlerin ilköğretim öğrencilerinin seviye belirleme sınavları (SBS) üzerindeki etkisi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(2), 69-79.
- Jamyang-Tshering, K. (2004). *Social competence in preschoolers: An evaluation of the psychometric properties of the preschool Social Skills Rating System (SSRS)*. Doctoral dissertation, Pace University, ABD
- Johnson, C., Ironsmith, M., Snow, C. W., & Poteat, M. (2000). Peer acceptance and social adjustment in preschool and kindergarten. *Early Childhood Education Journal*, 27(4), 207-212.
- Johnston, J. ve Halocha, J. (2010). *Early childhood and primary education: Readings ve relections*. Berkshire: Open Press University.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). *Benlik, aile ve insan gelişimi kültürel psikoloji*. İstanbul: Koç Üniversitesi.
- Kalaycı, F. (2006). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil.
- Kaldırım, E. (2005). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi algıları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 143-162.
- Kale, Ü., Çağdaş, A., & Tepeli, K. (2013). Anne-baba eğitim düzeyinin ilköğretim 1. sınıf öğrencilerinin duyguları ifade etme becerilerine etkisinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 254-262.
- Kamu Personeli Genel Tebliği. (2016). *T.C Resmî Gazete*, 29683, 13 Nisan 2016.
- Kandır, A. ve Alpan, Y. (2008). Sosyal duygusal değerlendirme aracının (ITSEA) farklı sosyo-ekonomik düzeylerde uygulanması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 41-61.

- Kandır, A., & Orçan, M. (2011). Beş-altı yaş çocuklarının erken öğrenme becerileri ile sosyal uyum becerilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(1), 40-50.
- Kaner, S., ve Bayraklı, H. (2010). Aile yılmazlık ölçeği: Geliştirilmesi, geçerliği ve güvenilirliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 11(2), 47-62.
- Karasar, N. (2016). Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar ilkeler teknikler. Ankara: Nobel.
- Karay, R. H. (1981). *Üç mumlu şamdan*. İstanbul: Arkadaş.
- Kılıç, E. & Özkan, Y. (2015). Okul Temelli Aile Danışmanlığında Sosyal Hizmetin Rolü Ve Önemi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(1), 155-178.
- Knapp, M. L. and Vangelisti, A. L. (2005). *Interpersonal communication and human relationships*. USA: Pearson Education.
- Korkmaz, Ö. (2016). Kadınların İşgücüne Katılma Eğilimleri: Türkiye Örneği. *TISK Academy/TISK Akademi*, 11(22), 300-329.
- Kulaksızoğlu, A. (2000). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ladd, G. W., Birch, S. H., & Buhs, E. S. (1999). Children's social and scholastic lives in kindergarten: Related spheres of influence?. *Child Development*, 70(6), 1373-1400.
- Lindgren, H. C. ve Ferraro, V. (1976). *Educational psychology in the classroom*. New York: Wiley.
- Lovat T, Hawkes N. (2013) Values education: A pedagogical imperative for student wellbeing. *Educational Research Journal*.2(2), 1-6.
- Mahoney, G., Boyce, G., Fewell, R., Spiker D., & Wheeden, C.A. (1998). The relationship of parent-child interaction to the effectiveness of early intervention services for at risk children and children with disabilities. *Topics in Early Childhood Special Education*, 18(1), 5-17.

- Marinko, J. (2017). Values and preschool children, *IBS New*. Retrieved from <http://porocevalec.ibs.si/en/component/content/article/57-letnik-5-t-1/205-jurij-marinko-ma-education-values-and-preschool-children?tmpl=component&pr%E2%80%A6>
- McHale, S. M., Crouter, A. C., & Tucker, C. J. (1999). Family context and gender role socialization in middle childhood: Comparing girls to boys and sisters to brothers. *Child Development*, 70(4), 990-1004.
- McLoyd, V. C. (1998). Socioeconomic disadvantage and child development.. *American psychologist*, 53(2), 185. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.53.2.185> sayfasından erişilmiştir.
- Measelle, J. R., John, O. P., Ablow, J. C., Cowan, P. A., & Cowan, C. P. (2005). Can children provide coherent, stable, and valid self-reports on the big five dimensions? A longitudinal study from ages 5 to 7. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89(1), 90.
- Metin, N. (1994). “Okul öncesi dönemde farklı yaş gruplarında sosyal iletişim.” *Gazi Üniversitesi Anaokulu/Anasınıfı Öğretmen El Kitabı*. İstanbul: Ya-Pa.
- Mızrakçı, Ş. (1994). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörler: demografik özellikleri, kendi yetiştiriliş tarzları, çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri ve çocuğun mizacına ilişkin algıları*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2010). 18. Millî Eğitim Şûra Kararları. <http://www.memurlar.net/haber/184159/> sayfasından erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2014). 19. Millî Eğitim Şûra Kararları. <http://www.meb.gov.tr/19-mill-egitim-srasisonaerdi/haber/7594/tr%20adresinden%2027.01.2016sayfasından> erişilmiştir.

- Milson, A. J. ve Ekşi, H. (2003). Öğretmenlerin karakter eğitiminde yetkinlik duygusu konusunda bir ölçme aracına doğru: Karakter Eğitimi Yetkinlik Skalası (KEYİS) ve Türkçeye uyarlanma çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 99-130.
- Myrsky, L. (2008). The diversity of value meanings among university students, *Scandinavian Journal of Educational Research*, 52(6), 549-564.
- Nazik, B. (2000). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.
- Nelsen, J., Lott, L. ve Glenn, S. (2010). *Çocuk Eğitiminde A'dan Z'ye Pozitif Disiplin*. (Çev. Murat Ersin). İstanbul: Hayat.
- Neslitürk, S. (2013). *Anne değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Neslitürk, S. & Çeliköz, N. (2015). Okul öncesi değerler ölçeği aile ve öğretmen formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 19-42.
- Oktay, A. (2007). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem*. İstanbul: Epsilon.
- Orçan, M. & Deniz, M. E. (2004). Anaokuluna devam eden 6 yaş grubu çocuklarının sosyal uyumlarının incelenmesi. (Özet kitabı). *I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi*, (s 108).
- Ortaylı, İ. (2009). *Osmanlı toplumunda aile*. İstanbul: Timaş.
- Otto, B. (2006). *Language development in early childhood*. (Second edition). New Jersey: Pearson Education Ltd.
- Öksüz, Y. (2002). Ergenin kişilik gelişiminde ebeveynin rolü. *Milli Eğitim Dergisi*, 31(155-156), 39- 41.
- Ömeroğlu, E. ve Ulutaş, İ. (2007). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: Morpa Kültür.
- Önder, A. (2003). *Ailede iletişim*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Öz, İ. (1997). *Çocuk ve iletişim*. Ankara: Kök Yayıncılık.

- Özben Ş. ve Argun Y (2002). Okul öncesi çocukların anne-babalarının çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili değişkenlerin incelenmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 18-28.
- Özen, Y. (2011). Etik mi? Ahlâk mı? Modernite mi? Medeniyet mi? Değerler eğitimine sosyal psikolojik bir yaklaşım. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(5), 63-87.
- Özer, M. ve Biçerli, K. (2004). Türkiye’de kadın işgücünün panel veri analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 3(1), 55-86.
- Özkan, T. (2014). *Çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalara uygulanan baba katılım programının baba- çocuk ilişkisi üzerine etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özmen, D., DüNDAR, P. E., Çetinkaya, A. Ç., Taşkın, O., & Özmen, E. (2008). Lise öğrencilerinde umutsuzluk ve umutsuzluk düzeyini etkileyen etkenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9(1), 8-15.
- Öztürk Samur, A. (2011). *Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Öztürk, N. (2011). *61-72 Aylık çocuklar için ahlaki değer yapısını belirleme ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışması (Ankara örnekleme)*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Özügürlü, K. (1995). *Ana-baba okulu*. (5. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özyürek, A. (2004). *Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Park, K. A. & Waters, E. (1989). Security of attachment and preschool friendships. *Child Development*, 60(5), 1076-1081.

- Parke, R. D & Ladd, G. W. (2016). *Family-peer relationships: modes of linkage*. London: Routledge.
- Pianta, R. C. (1992). *Child-parent relationship scale*. University of Virginia, Charlottesville, VA. <http://curry.virginia.edu/uploads/resourceLibrary/CPRS.doc> sayfasından erişilmiştir.
- Roest, A. M., Dubas, J. S., & Gerris, J. R. (2010). Value transmissions between parents and children: Gender and developmental phase as transmission belts. *Journal of Adolescence*, 33(1), 21-31.
- Royer, N., Provost, M. A., Tarabulsy, G. & Coutu, S. (2008). Kindergarten children's relatedness to teachers and peers as a factor in classroom engagement and early learning behaviours. *Journal of Applied Research on Learning*, 2(1), 1-20.
- Russell, H. & Thornton, M. (2009). Parental employment and child outcomes at 9 years. *National Longitudinal Study of Children*. <https://www.growingup.ie/pubs/Session-F.-Impact-of-Parental-Employment-Patterns-on-Childrens-Wellbeing.pdf>. 21 Temmuz 2019 tarihinde sayfasından erişilmiştir.
- Ryder, V. (1995). *Parents and their children*. Tinley Park, Illinois: The Goodheart-Willcox Company, Inc
- Saban, İ. A. ve Şeker, M. (2010). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin performans görevlerindeki başarıları ile ailelerin eğitim-öğretim çalışmalarına katılım düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 361-390.
- Sapsağlam, Ö. (2015). *Anasınıfına devam eden çocuklara uygulanan sosyal değerler eğitimi programının sosyal beceri kazanımına etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Sapsağlam, Ö. (2016). *Okul öncesi dönemde karakter ve değerler eğitimi teoriden uygulamaya*. E. Ömeroğlu (Editör). Ankara: Pegem Akademi.
- Saracho, O. N. & Spodek, B. (2007). *Contemporary perspectives on socialization and social development in early childhood education*. Charlotte, N.C.: Information Age Publishing.
- Sarı, E. (2007). *Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Saygı, D. (2011). *Ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması ve anne-çocuk ilişkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the schwartz theory of basic values, *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 1-20.
- Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim, öğrenme ve öğretim* (23. Basım) Ankara: Yargı.
- Seven, S. (2006). *Altı yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Seven, S. (2007). Ailesel faktörlerin altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 51(51), 477-499.
- Shek, D. T. (2007). Intact and non-intact families in Hong Kong: differences in perceived parental control processes, parent-child relational qualities, and adolescent psychological well-being. *Journal of Divorce & Remarriage*, 47(1-2), 157-172.
- Stammbach, T. F. ,Hawes, D. J. & Meredith, P. (2014). Parenting Influences on Executive Function in Early Childhood. *Child Development Perspectives*, 8(4) , 258-264.

- Şahin, H. (2017). Resmi anaokuluna devam eden çocukların öğretmen görüşlerine göre sahip oldukları değer düzeylerinin belirlenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 12(28), 663-680.
- Şehirli, N. (2007). *Çocuk davranışları değerlendirme ölçeği'nin geliştirilmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, N. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin demokratik kazanımlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(190), 188-202.
- Şişman, M. (2001). *Öğretmenliğe giriş*. Ankara: Pegem A.
- Şişman, M. (2002). *Eğitimde mükemmellik arayışı*. Ankara: Pegem A.
- Tarhan, N. (2012). *Sen, ben ve çocuklarımız*. İstanbul: Timaş.
- Temel, F. (2010). *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları*. Ankara: Anı.
- Tenenbaum, H. R., & Leaper, C. (2003). Parent-child conversations about science: The socialization of gender inequities?. *Developmental Psychology*, 39(1), 34-47.
- Tenenbaum, H. R., Snow, C. E., Roach, K. A., & Kurland, B. (2005). Talking and reading science: Longitudinal data on sex differences in mother-child conversations in low-income families. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 26(1), 1-19.
- Tezel-Şahin, F. & Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.
- Thornberg, R. & Oğuz, E. (2013). Teachers' views on values education: A qualitative study in Sweden and Turkey. *International Journal of Educational Research*, 59, 49-56. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijer.2013.03.005>

- Topçu-Bilir, Z. & Sop, A.(2016). Okul öncesi dönemindeki çocukların aile ilişkileri ve çocuklarda görülen davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(40), 20-43.
- Trout,N. J. (2008). Building character education in the preschool. (Doctoral dissertation). Retrieved from <https://search.proquest.com/>
- Tuzcuoğlu, N. (2007). *Bir aile olmak*. İstanbul: Morpa Kültür.
- Türk Dil Kurumu. (2019). *Türkçe sözlük*. <http://www.tdk.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ural, A., & Çınar, F. N. (2014). Anne ve babanın eğitim düzeyinin öğrencinin matematik başarısına etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 41-56.
- Uyanık-Balat, G., Şimşek, Z., & Akman, B. (2008). Okul öncesi eğitim alan çocukların davranış problemlerinin anne ve öğretmen değerlendirilmeleri açısından karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34), 263-275.
- Uyanık-Balat, G. & Balaban-Dağal, A. (2009). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri*. Ankara: Kök.
- Uyanık-Balat, G. (2010). İlköğretime başlayan çocukların anne babalarının çocuk yetiştirme tutumlarının okul öncesi eğitimden yararlanma düzeylerine göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 32(143), 90-99.
- Uyanık-Balat, G. (2012). *Okul öncesi değerler eğitimi ve etkinlik örnekleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Uygun, S. (2013). Değerler eğitimi program tasarılarının değerlendirilmesi (Antalya örneği). *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2), 263-277.
- Ünlü, İ., & Metin, Ö. (2016). İlköğretim öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre değerlere ulaşma düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* 17(2), 697-713.

- Walker, S. (2004). Teacher reports of social behavior and peer acceptance in early childhood: Sex and social status differences. *Child Study Journal*, 34(1), 13-28.
- Waters, E., Weinfield, N. S., & Hamilton, C. E. (2000). The stability of attachment security from infancy to adolescence and early adulthood: General discussion. *Child Development*, 71(3), 703-706.
- Webb J, Muselllo Ch.(2013) *Running on empty. overcome your childhood emotional neglect*. New York: Morgan James.
- Yaman, E. (2001). *Eğitimde yeni ufuklar*. Ankara: Medyator .
- Yang, Y. (2003). Dimensions of socio-economic status and their relationship to mathematics and science achievement at individual and collective levels. *Scandinavian journal of educational research*, 47(1), 21-41.
- Yavuzer, H. (2014). *Ana-baba okulu*. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2016a). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2016b). *Çocuk eğitimi el kitabı*. İstanbul: Remzi.
- Yenilmez, K. (2015). İlköğretim de velilerin matematik eğitimine katkı düzeyleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 13-28.
- Yenilmez, K., Özer, M. N. ve Yıldız, Z. (2006). Velilerin çocuklarının matematik eğitimine karşı yaklaşım ve katkılarının incelenmesi üzerine bir araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 151-170.
- Yıldırım, A. & Koçak, N. (2008). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarından Yararlanmayan 4-5 Yaş Çocuklarının Dil Gelişimini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Eğitim Bilim ve Teknoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 133-143.
- Yılmaz, N. (2005). Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar. M. Sevinç (Editör). *Türkiye’de okul öncesi eğitimi*, İstanbul: Morpa.
- Yörükoğlu, A.(1997). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. İstanbul: Özgür.

Yörükoğlu, A.(2008). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür.

Yuvacı, Z. (2013). *Okulöncesi değerler eğitimi uygulayan okullardan seçilen değerlerin ve etkinliklerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

EKLER

EK-1: Genel Bilgi Formu

(Anketin çocuğun annesi tarafından doldurulması gerekmektedir.)

GENEL BİLGİ FORMU

1. Çocuğun Cinsiyeti: ☐ Kız ☐ Erkek
2. Çocuğunuzun doğum tarihini gün/ay/yıl olarak yazınız: / /
3. Kaç Çocuğunuz var:
☐ Tek çocuğum var ☐ 2 çocuğum var ☐ 3 çocuğum var ☐ 4 ve üzeri çocuğum var
4. Çocuğunuzun doğum sırası:
☐ İlk dünyaya geldi ☐ 2. dünyaya geldi ☐ 3. dünyaya geldi ☐ 4. Ve sonrasında dünyaya geldi
5. Çocuğun Daha Önce Okul Öncesi Eğitim Alma Durumu
☐ Daha Önce Okul Öncesi Eğitim Aldı ☐ Daha Önce Okul Öncesi Eğitim Almadı
6. Çocuğun Annesinin Yaşı:
☐ 18-25 ☐ 26-33 ☐ 34-41 ☐ 41 ve üzeri
7. Çocuğun Babasının Yaşı:
☐ 18-25 ☐ 26-33 ☐ 34-41 ☐ 41 ve üzeri
8. Çocuğun Annesinin Eğitim Düzeyi:
☐ İlköğretim ☐ Ortaöğretim[Lise] ☐ Lisans ☐ Lisansüstü
9. Çocuğun Babasının Eğitim Düzeyi:
☐ İlköğretim ☐ Ortaöğretim[Lise] ☐ Lisans ☐ Lisansüstü
10. Çocuğun Annesinin Çalışma Durumu:
☐ Ev hanımı ☐ Memur ☐ Özel Sektör Çalışanı ☐ Serbest
11. Çocuğun Annesinin Çalışma Süresi: (Anne ev hanımı ise bu soruyu geçiniz)
☐ Yarı Zamanlı ☐ Tam Zamanlı ☐ Nöbet Sistemli ☐ Esnek
12. Çocuğun Babasının Çalışma Durumu:
☐ Çalışmıyor ☐ Memur ☐ Özel Sektör Çalışanı ☐ Serbest
13. Çocuğun Babasının Çalışma Süresi: (Baba çalışmıyor ise bu soruyu geçiniz)
☐ Yarı Zamanlı ☐ Tam Zamanlı ☐ Nöbet Sistemli ☐ Esnek
14. Ailenin Aylık Geliri:
☐ 0 - 1500 ☐ 1500 – 3000 ☐ 3000 – 4500 ☐ 4500 ve üzeri
15. Evde devamlı olarak kalan aile büyüğü (Anneanne, Dede, Babaanne vs.) var mı?
☐ Evet ☐ Hayır
16. Anne-Babanın Evlenme şekli:
☐ Görücü usulü [Aile isteği] ☐ Görücü usulü [Görüşüp Anlaşarak]
☐ Kendi Anlaşarak

EK-2: Çocuk Ebeveyn İlişkisi Ölçeği

ÇOCUK EBEVEYN İLİŞKİ ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki her bir ifadenin çocuğunuz ile ilişkinizi hangi derecede yansıttığını değerlendiriniz. Aşağıdaki dereceleri düşünerek, her bir ifade için uygun kutucuğa çarpı (X) işareti koyunuz.

	1. Kesinlikle Uygun Değil	2. Uygun değil	3. Kararsızım	4. Uygun Olabilir	5. Kesinlikle Uygun
1- Çocuğumla sevgi dolu sıcak bir ilişkimiz var.					
2- Çocuğumla ben her zaman birbirimizle mücadele ederiz.					
3- Çocuğum üzgün olduğunda benim kendisini rahatlatmamı bekler.					
4- Çocuğum benim fiziksel yaklaşımdan ya da dokunmamdan rahatsız olur.					
5- Çocuğum benimle olan ilişkisine değer verir.					
6- Çocuğum hatalarımı düzelttiğinde incirir ya da utanır.					
7- Çocuğum ihtiyacı olduğunda yardım istemez.					
8- Çocuğumu övdüğümde gururla gözlerinin içi parlar.					
9- Çocuğum benden ayrılmaya şiddetle tepki gösterir.					
10- Çocuğum kendi hakkındaki bilgileri isteyerek paylaşır.					
11- Çocuğum bana aşırı derecede bağımlıdır.					
12- Çocuğum bana kolaylıkla sinirlenir.					
13- Çocuğum beni memnun etmek için çalışır.					
14- Çocuğum kendisine adil davranmadığımı hisseder.					
15- Çocuğum gerçekten yardıma ihtiyacı olmasa bile benden yardım ister.					
16- Çocuğumun ne hissettiğini anlamak benim için kolaydır.					
17- Çocuğum beni bir ceza ve eleştiri kaynağı olarak görür.					
18- Çocuğum, ben başka çocuklarla zaman geçirdiğimde bana kıskanç tavır gösterir.					
19- Çocuğum cezalandırıldıktan sonra kızgın ya da dirençli olmaya devam eder.					
20- Çocuğum hatalı davranış gösterdiğinde benim bakışlarıma ya da ses tonuma karşılık verir.					
21- Çocuğumla ilgilenmek enerjimi tüketir.					
22- Çocuğumun benim davranışlarımı ya da iş yapma şeklini taklit ettiğinin farkındayım.					
23- Çocuğum kötü bir ruh halinde olduğunda, onunla uzun ve zor bir gün geçireceğimizi bilirim.					
24- Çocuğumun bana karşı duyguları önceden kestirilemez ya da aniden değişebilir.					
25- Tüm çabalarım rağmen çocuğum ile anlaşma biçimimizden memnun değilim.					
26- İşte olduğum zaman sık sık çocuğumu düşünürüm.					
27- Çocuğum benden bir şey istediği zaman mızmızlanır ya da ağlar.					
28- Çocuğum gerçek niyetini saklayarak benden faydalanmak ister ya da beni kullanır.					
29- Çocuğum duygu ve yaşantılarını benimle açıkça paylaşır.					
30- Çocuğumla olan etkileşimim kendimi etkili ve özgüvenli bir ebeveyn olarak hissetmemi sağlar.					

EK-3: Okulöncesi Değerler Ölçeği Aile Formu

OKULÖNCESİ DEĞERLER ÖLÇEĞİ AİLE FORMU (Çocuğun Annesi tarafından doldurulacak.)

Yönerge: Aşağıda çocuğunuzun bazı değerleri hangi sıklıkla sergilediği ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve çocuğunuz aşağıda verilen davranışlara hangi ölçüde sahipse objektif olarak karşısına işaretleyiniz.

DAVRANIŞLAR	EVET	BAZEN	HAYIR
1. Yemek masası hazırlarken yardım eder.			
2. Kıyafetlerini çıkardığı yerde bırakır.			
3. TV/Bilgisayar konusunda zaman sınırlamasına uyar.			
4. Uyku saatini hatırlatınca hazırlıklara başlar.			
5. Boyama yaptıktan sonra boya kalemlerini ortada bırakır.			
6. Farklı özellikte (kilolu, saçsız, çok esmer vb.) birini görünce tuhaf karşılır.			
7. Yemek için herkesin masaya oturmasını bekler.			
8. İsteddiği bir eşyayı karşındakinin elinden çekerek alır.			
9. Oyuncak, kitap, kıyafet vb. alındığında alan kişiye teşekkür eder.			
10. Başkası ile konuşurken konuşmaya müdahale eder.			
11. Eve gelen arkadaş ile birlikte oyun oynar.			
12. Kendi istediği oyunu oynamak ister.			
13. Evde işbölümü yapılırken uyar.			
14. Birlikte faaliyet yaparken mutlu olur.			
15. Aile büyükleri yardım istediğinde rahatsız olur.			
16. Sevmediği/rahatsız olduğu şeyleri ifade eder.			
17. Okulda yaşadığı olumsuzlukları gizler.			
18. Verdiği sözleri tutar.			
19. Bir eşyaya zarar verdiğinde söyler.			
20. Başkalarına söylemesini istemediğimiz şeyleri söyler.			
21. Genelde arkadaşları tarafından sevilir.			
22. Arkadaşlarıyla oyun oynamayı sever.			
23. Arkadaşlarını korur, kırıcı davranmaz.			
24. Arkadaşları ile olmaktan zevk alır.			
25. Arkadaşları ile olmaktansa tek başına olmayı tercih eder.			
26. Eve gelen arkadaş ile ortak kullanması gereken eşyalar (boya, kalem, kâğıt vb.) olunca rahatsız olur.			
27. Oyuncak ve eşyalarını başkaları (arkadaşı /kardeşi) ile paylaşır.			
28. Eve gelen arkadaş ile yiyeceklerini (çikolata, şeker, kek vb.) paylaşmayı tercih etmez.			
29. Duygu ve düşüncelerini ailesi ile paylaşır.			
30. Market alışverişinde kendisine alınan çikolata, şeker, bisküvi vb. ayırsını kardeşleri/yeğeni/ arkadaşları içinde ister.			

EK-4. Araştırma İzin Yazısı

T.C.
AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 86649407 -605.01-E.6104064
Konu : Araştırma İzni
(Havva ÖTGÜR)

02.05.2017

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : Valilik Makamı'nın 28/04/2017 tarih ve 605.E/6008680 sayılı Olurları.

Üniversiteniz Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitim Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Havva ÖTGÜR, Yrd. Doç. Dr. Gülhan GÜVEN'in danışmanlığında "Ebeveyn - Çocuk İlişkisinin Çocuğun Sosyal Değerler Kazanımına Etkisinin İncelenmesi" konulu tez çalışmasında kullanılmak üzere ilimizde bulunan resmi/özel bağımsız anaokulları ve ilköğretim okullarına bağlı anaokullarında okuyan 60-72 aylık çocuğu bulunan ebeveynler ile anket uygulaması yapılabilmesine dair ilgili izin talebiniz;

Müdürlüğümüz AR-GE Birimi tarafından "Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü" 07/03/2012 tarihli genelgesi ve B.08.0.YET.00.20.00.0/3616 sayılı Bakanlık onayı ile yayınlanan Genelge doğrultusunda incelemiş olup "Valilik Oluru" ve "Onaylanmış Veri Toplama Aracı" ekte gönderilmiştir.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Metin YALÇIN
İl Milli Eğitim Müdürü

EKLER:

- Valilik Oluru (1 sayfa)
- Onaylanmış Veri Toplama Aracı (3 sayfa)

(Not: Anket çalışmalarında Müdürlüğümüz tarafından onaylanmış (mühürlü) veri toplama araçlarının çoğaltılarak kullanılması zorunludur.)

Kararın İy Merkezi K:5 Ar-Ge Birimi
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: avbir03@meb.gov.tr / afyonstrateji@gmail.com

Ayrıntılı bilgi için: Osman BAYRAMOĞLU/ Memur
Tel: (0 272) 2137603/208
Faks: (0 272) 2137605

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden: 652d-2844-3534-be20-6592 kodu ile teyit edilebilir.

EK-5. İl Milli Eğitim Müdürlüğü Oluru

T.C.
AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 86649407 --605.01-E.6008680
Konu : Araştırma İzni
(Havva ÖTGÜR)

28/04/2017

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 27/04/2017 tarih ve 17238 sayılı yazıları.

Gazi Üniversitesi Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitim Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Havva ÖTGÜR, Yrd. Doç. Dr. Gülhan GÜVEN'in danışmanlığında "**Ebeveyn - Çocuk İlişkisinin Çocuğun Sosyal Değerler Kazanımına Etkisinin İncelenmesi**" konulu tez çalışmasında kullanılmak üzere İlimiz de bulunan resmi/özel bağımsız anaokulları ve ilköğretim okullarına bağlı anaokullarında okuyan 60-72 aylık çocuğu bulunan ebeveynler ile anket çalışması yapması, tamamlandıktan sonra sonuçlarının birer örneğinin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne teslim edilmesi şartıyla, Müdürlüğümüz AR-GE Birimi teklifi doğrultusunda, Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görülmesi halinde gereğini olurlarınıza arz ederim.

Metin YALÇIN
İl Milli Eğitim Müdürü

OLUR
28/04/2017

Erhan GÜNAY
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu evrakın 6070 Sayılı Kanun Gereğince
e-İMZA ile imzalandığı tasdik olunur.
28.4.2017

Karaman İş Merkezi K:5 Ar-Ge Birimi
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: avbir03@meb.gov.tr / afyonstrateji@gmail.com

Ayrıntılı bilgi için: Osman BAYRAMOĞLU/ AR-GE Görevlisi
Tel: (0 272) 2137603/208
Faks: (0 272) 2137605

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 070c-b920-3e21-b005-0c3c kodu ile teyit edilebilir.

GAZİLİ OLMAK AYRILICALIKTIR..